

Helaethrwydd o Ras
I'r Pennaf o
BECHADURIAID,

Mewn Cywir Hanes o
FYWYD a MARWOLAETH
JOHN BUNTAN.

NEU

Fyrr Ddadcuiddiad o ragorol Drugaredd
Duw yn NGHRIST iddo ef.

Yn enwedigol,

Yn ei gymmeryd ef o'r Dommen, a'i
ddychwelyd i Ffŷdd ei fendigediccâf
Fâb **JESU GRIST.**

Lle dangosir hefyd yn neilltuol pa Olwg ar,
a pha Ofid am Bechod a gafodd; hefyd, pa
amrywiol Demtasiwnau a'i cyfarfu, a pha
fodd y dugodd Duw ef trwyddynt oll.

Wedi ei gyfieithu o'r newydd yn ol y nawfed
Argraphiad yn *Saesonaeg.*

PSAL. lxi. 16.

*Dewch, gwranddwch yr rhai oll a ofnwyd Dduw,
a mynegaf yr byn a wnaeth efe i'm Henaid.*

CAERFYRDDIN,

Argraphwyd yn Heol Aulsi ac ar werthbino gan
R. TOMAS a J. ROSS. 1763. Pris Swllt.

Y-Rhagymadrodd.

*New Hanes ferra wedi 'scrifennu gan yr Awdwr,
i Anerch ei Blant yn y Ffydd, yr hon fydd yn
gorchfygu'r Byd.*

BLANT, Heddwch tyddo gyd â chwi oll
Amen: Fe'm cymmerwyd oddi wrthych, fel
na's gallaf gyflawni y Gwasanaeth, yr hwn yn
bwyfig a oflododd yr ARGLWYDD ar fy Ysbryd
tu ag atoch er eich Tadol Feithriniad, a'ch
Adeiladaeth mewn Ffydd a phob Grâs: Etto
gellwch weled fod yn fy Enaid ofal tâdol tu
ag at eich Hysbrydol, a'ch Tragwyddol dded-
wyddwch. Gynt, yr edrychwn oddi ar *Sbenir a
Hermion*, ond y nawr o *Lochesau'r Llew*, ac o *fyn-
yddoedd y Llewpartiaid*. Yr ydwyf yn edrych ar-
noch oll gan fawr hiraethu eich dedwydd fyned-
iad i'r Hafn ddymunol.

Yr wyf yn diolch i Dduw ar bob coffa am
danoch; ac yn llawenychu, hyd nod o rhwng
Dannedd llewod yr Anialwch; y Grâs, Trugar-
edd, a'r Wybodaeth o Jesu Grist ein Gwared-
wr; yr hyn a gyfranodd Duw arnoch, mewn
eyflawnder o Ffydd a Chariad: Eich Newyn a'ch
Syched am chwaneg o adnabyddiaeth o'r Tâd
yn y Mâb; tynerwch eich Calon, eich arswyd
at Bechod, eich diwair ymarweddiad ger bron
Duw a Dynion, fydd yn werthfawr adnewydd-
iad i'm Henaid; canys chwi yw fy Ngogoniant
a'm Llawenydd, 1 *Thef. ii. 20. Danfonais i'ch
bannerch Ddisferyn o'r Mel bwnnw a gymmerais
allan o Ymysgaroedd y Llew, Barn. xiv. 5. 6. 7,
8. Bwytais o hono fy hun, a rhyfedd i'm
hadnewyddwyd trwyddo. Pan y cyfarfyddom ar
y cyntaf â Phrosedigaethau, y maent yn rhuo fel
Llew Sampson; ond o's gorchfygwn hwynt; pan
eu gwelom y tro nesaf, cawn Nythaid o Fel
ynddynt. Y *Philistiaid* nid ydynt yn fy neall;
canys llefaru yr wyf am y Gyfrinach fydd rhwng
Duw a'm Henaid o'r dechreu hyd ymma; lle
gellwch*

gellwch amgyffred fy Nâröstyngiad, a'm Derchafiad; can's efe fydd yn clwyso, a'i Ddwylo ef a iâcha. *Ejay*, xxxv. iii. 19, *Y Tâd a hysbysa i'r Plant dy Wirionedd*. Fe'm dalwyd yn hir dan *Seinai*, i weled y Tân, y Tywyllwch, a'r cwmwl; fel yr ofnwn yr Arglwydd holl Ddyddiau fy Mywyd; ac y mynegwn i fy Meibion ei Weith. redoedd gogoneddus ef, *Salm*. lxxxviii. 3 4. 5. *Moses* yr hwn scrifennodd am daith *Israel*, o'r *Aipht*, i Wlad *Canaan*; a orchymmynodd iddynt Adgofio y 40. Mlynedd y buont yn yr Anialwch *Deut*. viii. 2. 3.

Gan hynny cyhoeddaf hyn, fel o's yr ARGLWYDD a'i mynn y gwelo eraill fawr ddaioni Duw tu ag atynt, wrth ddarllen yr hyn wnaeth arnaf fi.

Gwerthfawr i Gristianogion gael golwg o'r newydd ar ddechrau ymweliad grafusol Duw arnynt, *Exod*. xii. 42. Gwelwch *Dafydd* yn *Sal*. xlii. 6. Geilw i gof hefyd, y *Llew* a'r *Arth* pan oedd ef yn myned i ymladd a'r Cawr o *Gath* i *Samu*. xvii. 36. 37. heyd arfer *Paul*, a hynny pan fyddai o flaen Brawd-leodd, oedd adrodd iw Farnwyr y modd y cafodd ei Argyhoeddi; gwnae goffa o'r Dydd a'r Awr, yr ymwelodd Duw ag ef yn Râs-lawn. Er dwyn o'r Arglwydd, yr *Israelliaid* trwy'r Mor coch ymhell i'r Anialwch, etto efe a'u dygodd hwyat i'r un lle drachefn, fel yr adgofient mai yno y boddodd efe eu Gelynyion. *Num*, xiv 12. Er iddynt ganu ei Fawd ef or blaen, etto anghofiasant ei fawrion Weithredoedd, *Salm*, cxvi. 11. 12. Yn fy ymmadrodd hwn y gwelwch lawer, (meddaf lawer) o Ras a Daioni Duw tu ag attaf, yr wyf yn ei gyfrif yn fawr, canys y mae ef uwch law fy Mhechod, *Satan* a'm Profedigaethau, hefyd. Y mae fy Misoedd gofidus, a'm Horiau dychrynedig gennif fel Pen *Goliab* yn Llaw *Dafydd*, ymhlith yr holl Angeuol arfau nid oedd un yngolwg *Dafydd* fel Cleddyf *Goliab*; ie, yr hwn a'i trywanodd efyn ymysgaroedd. By ofnau mawrion o golledigaeth dros bŷth a ddug

ddug fel o'r newydd orfoleddus adgofiad o'm gwaftadol alluogrwydd o'r Nefoedd; a'r Grâsfaen a gyfrannodd Duw arnaf fi, Amwydyn gael.

Fy Mhlant anwyl chwiliwch bob congl am y Trysor cuddiedig, sef, dirgelwch y Gair, yr hwn a ymaflodd gyntaf ynnoch: cofiwch ddychrynseydd ei'ch cydwybodau; a pha fodd y pechafoch dan bob gorchudd o Drugaredd; hefyd, a oes gennych Frodyr, un Bryn *Misjar* iw gofio? a ollyngafoch dros gôf, y gongl, Beu-dŷ, yr ysgubor ar cyffelib, lle y cyfarfu Duw a'ch Heneidiau, cofiwch hefyd y Gair, ie, meddaf y gair a'r hwn y gwnaeth yr Arglwydd i chwi obeithio. O's pechafoch yn erbyn golcuni, o's temptiwyd chwi i gablu, o's wedi soddi mewn Annobaith, o's ydych yn Tybiaid fod yr Arglwydd yn rhyfela i'ch erbyn; o's yw'r Nefoedd yn guddiedig rhag eich Llygaid: Meddylwch, ei bod felly gyd a'ch Tad. Ond yr Arglwydd am gwaredodd o bonnynt oll.

Gallaswn ymhelaethu ar yr hyn fydd yn canlyn, wrth fon am ddrwg Pechod a'r Euogrwydd o'i herwydd; hefyd y tiriondeb Tadol, a Nefawl Weithredoedd Duw i'm Henaid. Gallwn hefyd ymadroddi gyd â mwy o ardderchawgrwydd ymadrodd a chywreiarwydd geiriau, ac addurno yr cwbl yn rhagorach nac i'm gwelir ymma, (ond ni feiddaf) Nid cellwair yr oedd Duw pan oeddwn yn cael fy nhemtio, na minnau chwaith pan oeddwn yn suddo fel i'r Pwll diwaelod; pan oedd Tâgseydd Uffern yn ymaflyd ynnof: Felly ni ddylwn innau chwaith chwareu wrth eu hadrodd wrthych chwi; Eithr gyd â symylrwydd onest i ddangos y cwbl fel y bu. Yr hwn a'u caro, derbynied hwynt; a'r hwn a'u gwrthwynebo dangosod bethau amgenach. Byddwch wŷch.

Fy anwyl Blant, y mae'r Llaeth a'r Mel y tu draw i'r Anialwch: Duw a fyddo yn drugarog wrthych, ac a'ch nertho i gychwyn yn wrol nes meddianu yr hyfryd Wiâd

JOHN BUNYAN.

HELAETHRWYDD O RAS

I'R

PENNAF O BECHADURIAID.

CYN llefaru o honof am Waith Grâs Duw arnaf, ni bŷdd yn anaddas im' roi chŷdig hanes o'm Rhiëni, a'm Dugaid i fŷnu, fel trwy hynny y mawrhŷger, ac y derchafer Duw yn ei Râs a'i Ddaioni tuagattaf ger bron Meibion Dŷuion.

2. Am fy Achau, nid oeddent fel ac mae yn hysbus i lawer ond tlawd ac issel; Tŷ fy Nhâd oedd y gwaelaf yn y Tir. O herwŷdd pa ham, nid oes gennŷf Lê fel llawer i ymfroftio Gwaedoliaeth a Genedigaeth-fraint oruchel yn ol y Cnawd; etto, wrth ystyried Pethau, yr wyf yn clodfori 'r Mawrhyd i nefol. gan mae trwy 'r Drŷs tlawd hwn y dugodd fi i'r Bŷd i fod yn gŷfrannog o'r Grâs a'r Bywyd sy'n NGHRIST JESU trwy 'r Efengil.

3. Etto, er gwaeled ac er tlootted oedd fy Rhiëni, rhyngodd bodd i'r ARGLWYDD i roi yn eu Calonau i'm doddi mewn Ysgol, i ddysgu darllen a 'scrifennu, yr hyn bêth a ddyscais fel Plant tlodion eraill o'm cŷd-radd; ond er fy'm Cywilidd rwi'n cyfaddef, buan anghosiais agos y cwbl, a hynny yn hŷr cyn i'r Arglwydd weithredu grâsol Droedigaeth ar fy Enaid.

4. Am fy Muchedd annianol, tra bum heb Dduw yn y Bŷd, yr oedd (yn ddiau) yn ol helynt y Bŷd hwn, a'r Ysbryd fydd yn gweithio yr awr hon ym Mhlant yr Anufudd-dod *Eph. ii. 2.*

A

Fy

Fy mhrif Hofder oedd ymgyflwyno yn Gaethwas i Ddiäfol yn ol ei Ewyllus 2 *Tim.* ii. 26. Yn llawn o bob Anghyfiawnder; yr hyn beth a weithiodd mor grŷt yn fy Nghalon, ac allan yn fy Mywŷd, a hynny er yn Blentyn, fel nad oedd ond ychydig o'm cyffelyb, (yn neilltuol ac ystyried fy Oedran) am dyngu, rhegu, dywedud Celwydd, a chablu Enw sanctaidd Duw.

5. Ie, yr Oeddwn wedi ymwreiddio ac ymarferu yn y Pethau hynny, fel ac yr aethant fel ail natur i mi; yr hyn beth (fel ac yr ystyriais wedi'n,) oedd yn mawr anfodloni'r Arglwydd, fel ac yr oedd, pan oeddwn yn Blentyn, yn fy nilyn ac yn fy nryllio breuddwydion, â gwelediadau dychrynlŷd ac ofnadwy; yn fynych wedi treulio Dŷdd ar ol Dŷdd mewn Pechod yr oeddwn yn cael fy mawr flino yn fy nghwsc, yn gweled *Cytreuliaid* a drwg *Ysbrydion*, dybiafwn yn ceisio yn wastadol fy llusco ymmaith, heb allu un amser gael Gwaredigaeth rhagddunt.

6. Byddwn hefyd yn y *Blynŷddau* hynny yn cael fy mawr drallodi gan Feddyliau am Aiteithiau Tân Uffern, yn ofni beunydd mae i blith Diawliaid uffernol y *fyrthiai* fy nghoelbren yn y diwedd, pa rai sy'n rhwym mewn *Cadwynau Tyw-gllwch* hyd Farn y dydd mawr.

7. Pan oeddwn yn Blentyn, naw, neu dddeg Oed, yr oedd y pethau hynny yn gosidio fy Enaid yn y cyfryw fodd, fel ac y byddwn yn fynych ynghanc fy nifyrwech a'm Gwagedd bachgenaidd ym mhlith fy ofer Gyfeillion, yn cael fy mynych dafu i lawr gan flinder meddwl o'u plegid; ac er hynny ni allwn mewn un modd ymadel a'm Pechodau: Yr oeddwn hefyd yn cael fy ngorchfygu gan Anobaith am Nefoedd a Bywyd tragwyddol, fel ac y byddwn yn mynych ddymuno

na buasai un Uffern, neu fy mod yn Ddiafol fy hun, yn meddwl nad oedd efe ond Poenwr yn unig, ac os gorsyddai arnaf fynned i Uffern gwell fyddai i'm fod yn Boenwr na chael fy mhoeni gan eraill.

8. Rhyw dalm o Amser wedi i'r breuddwydion dŷchrynllud hynny fy ngadel, myfi a'u buan anghofiais; fe dorrodd fy mhleferau ymmaith bob costadwriaeth o honunt, mor llŵyr a phe na buasent: O herwydd pa ham gyda mwy o drachwant yn ol nerth Natur, mi reddais y ffrwyn i'm Llygredd, gan ymhoffi ym mhob Troseddiad o Gyfraith yr Arglwydd, yn brif Arweinydd i'm holl gymdeithion ifeinge ymhob drŵg ac annuwioldeb, nes euthum i stat briodas.

9. Fe gafodd Trachwantau a ffrwythau'r Cnawd y fath Lywodraeth ar fy Enaid tlawd hwn, fel oni buasai i wrthiol a gwerthfawr Râs ragflaenu, buafwn farw, nid yn unig trwy ddyrnod Cyfiawnder tragwyddol, ond buafwn hefyd yn gosod fy hun yn agored i Gosbedigaeth y Cyfreithiau hynny ac fy'n dwyn Dynion i warth a gwradwydd ger bron y bŷd.

10. Yr oedd Meddyliau am Grefydd yn dra blinderus immi yn y Dyddiau hynny, ni allwn eu goddef ynnof fy hun, nac mewn eraill: Pan clywn neb yn darllen Llyfrau ac oedd yn perthyn i Dduwioldeb cristianogol, yr oeddwn fel un mewn carchar: Pryd hynny yr oeddwn yn dywedud wrth Dduw, *Cilia oddi wrthyf, nid wyf yn cwyllysio gwybod dy ffyrdd* Job, xxi. Yr oeddwn y pryd hwn yn wâg o bob Ystyriaeth dda, yr oedd Nêf ac Uffern ym mhell o'm golwg, Iechydwrriaeth a damnedigaeth oedd y peth lleiaf yn fy meddyliau. *O Arglwydd ti a wyddost fy muchedd, a'm ffyrdd nid oeddynt guddiedig oddi wrthyf.*

11. Ond hyn w/f yn ei bur gofio, er y gallwif bechu fy hun gyda'r plefer â'r llonyddwch mwyaf, ac hefyd ymbleferu yn Halogedigaeth fy Ngyfeillion; etto, y pryd hynny os gwelwn bethau drwg yn y rhei'ny ac oedd yn arddel-
daioni, fe wnei i'm Hysbrýd grynu; un waith yn neilltuol, pan oeddwn ynghanol Gwagedd mi glywais ūn yn rhegu ac oedd it yn g frif yn Wrcrefyddol, yr hyn beth a roddodd y fath ergid i'm Hysbrýd, fel ac doluriodd fy nghalon.

12. Ond ni lŵyr-adawodd Duw mo honof, eithr fe 'm dilŷnodd yn wastadol, nid ac Argŷhoeddiadau, ond bamedigaethau; etto'r cýfrŷw ac oedd gymmyscedig a Thrugaredd. Canŷs fŷrthiais un waith i Gwrr o'r Môr a bŷm agos iawn i foddí. Amser arall fŷrthiais o'r Bâd i afon *Bedford* a Duw a'm hachubodd eilwaith. Brýd arall, pan oeddwn yn y maes gýdag un o'm cýfeillion, digwýddodd i Neidr ymlusco o'm blaen, â chennŷf bren yn fy llaw, mi a'i tarewais yn groes i'w chefn, nes llewŷgodd; agorais ei safir â'r pren, a thynnais allan ei cholyn a'm býfodd; trwy y cýfrŷw Weithred ryfŷgus, oni buasai i Dduw ragŷaenu, gallafwn ddwyn fy hun i ddinistr.

13. Deliais hefyd, ddiolchgar ŷulw ar y peth hyn, pan oeddwn yn Filwr, wedi 'm dethol i fŷned i warchae ar ryw Lê, un o'm cýfeillion a geisiodd fŷned yn fy Llê, pan cydsŷn-
iais, aeth yn fy llê; pan daeth Dydd y Frŷydr âc efe ar ei ŷylfa, ŷaethŷyd yn ei ben a bwlet, a bu farw.

14. Ymma, fel y ŷoniais, yr oedd bamedigaethau a thrugareddau, ond ni allai un o'r ddau ddeffroi fy Enaid i Gyfiawnder, o herwydd pa ham pechais rhagof, aethum yn ŷwy ŷwy gwrth-
ryfelgar

ryfelgar yn eibyn Duw, a diöfal am fy Iechyd-wriaeth.

15. Yn fuan ar ol hyn, myfi briodais, a'r ARGLWYDD a drefnodd i'm' Wraig o Ferch i Wr duwiol. Ni aethom ynghyd mor dlawd ac y gallasai tlodi fod, heb gennym o ddodrefn Ty gymmaint a phiol a llwy. Ond yr oedd ganthi hi ddau Lyfr, sef Llwybr Hyffordd, a'r Ymarfer o Dduwioldeb, a adawodd ei Thâd, iddi parh by farw. Ym mha Lyfrau byddem ar brydiau yn cyd-ddarllen, lle yr oeddwn yn cael rhyw bethau wrth fy modd, ond etto ni chefais un argyhoeddiad. Byddai hefyd yn mynych adrodd im' pa fath Wr duwiol oedd ei Thâd, sef argyhoeddai ac y ceryddai fai yn ei dŷ ei hun, ac yn ei gymydogion : pa fuchedd dduwiol, fanol mewn Gair a Gweithred â arweiniodd tros ei holl ddyddiau.

16. Y Llyfrau rhagsoniedig, ynghyd a'u cynhwysiad, er na chyrhaeddasant fy nghalon i'm deffroi o'm stat bechadurus, etto cenhedlasant ynnof ryw ddymuniad i ddiwigio fy nrwg Fuchedd, ac ymroi yn awyddus i Grefydd yr Oes, sef myned i'r Eglwys gyd â'r blaenaf beunydd, ac yn dra defosiunol canwn a daillenwn fel eraill ; ond etto, (er y cwbl) dychwelwn at fy nrwg Fuchedd, yr oeddwn wedi fy meddianu yn y fath Fodd gan Ysbryd coel-grefyddol, fel yr addolwn Fwrdd y Cymmun, yr Offeiriad, y Clochydd, yr Offeren-grŷs, y Gwasanaeth, a phob peth arall yn perthyn i'r Eglwys gyd a'r Parch mwyaſ, yn cyfrif y cwbl a berthynai iddynt yn Sactaidd ; yr Offeiriad a'r Clochydd yn neilltuoel ddedwydd, ac yn ddi ddadl yn dra bendigedig, gan eu bod (dybiafwn) yn Weision Duw, ac yn bennaf yng Waith ei Deml Sanctaidd.

17. Fe weithiodd y Tŷb hwn mewn byrr amser mor gadarn ar fy Ysbryd, fel os gwelwn Offeiriad (pa mor halogedig benna fyddai ei Ymarweddiad) y profwn fy Ysbryd yn crymnu iddo, ei anrhydeddu, âc yn glynu wrtho; i.e., yr oedd y cariad debygwn oedd gennyf attynt, yn meddwl mae Gweinidogion Duw oeddent, eu Henw, gwisg a gwaith, a'm Llygad-dynnodd, yn y fath fodd fel y gorweddaswn wrth eu Traed iddunt gael fathru arnaf.

18. Yn ol bod fel hyn tros Amser, daeth peth arall i'm meddwl, sef pa un a oeddwn yn un o'r *Israeliad* neu beidio, yr oeddwn yn darllen yn y 'Sgrythur, eu bod un waith yn Bobl briodol i Dduw; meddylwn, os oeddwn un o'r genedl honno rhaid i'm Henaïd fod yn ddedwydd. Hefyd yr oedd ynnof Hiraeth mawr am gael Amlygiad o'r Cwestiwn hwn, ond ni wyddwn pa fodd; o'r diwedd gofynnais i'm Tâd, ac fe ddywedodd nad oeddwn, o herwydd pa ham gwanhychais yn fy Ysbryd am un Gobaith y ffordd honno, ac felly arhosais.

19. Nid oeddwn trwy'r holl Amser yn ystyried Perigl a drwg Pechod; se'm cadwyd rhag credu y byddai iddo 'm damnio, pa grefydd bynnag fyddwn oddieithr fy nghael yn NGHRIST, yr hwn nid oeddwn yn meddwl am dano, pa un a bod fath Un a'i nid oedd. Fel hy ny mae Dŷn dall yn crwydro, ac yn blino ei hun a Gwagedd, gan na's gwyr y ffordd i ddiinas Duw.

20. Ar ddiwrnod, digwyddodd i Offeiriad y Plwyf son am y drwg o halogi'r Sabbath pa un bynnag a'i trwy weithio neu chwareu, neu ryw ffordd arall. Yr oeddwn innau, er cymmaint fy Nghrefydd yn ymhyfrydu mewn pob math

ar Ddrygioni ; yn enwedig ar y Dydd hwnnw yn ymddiddanu fwyaf yntho. Eithr mi a syrthiais yn fy Nghydwybod dan ei bregeth ef ; gan feddwl iddo ei gwneuthur, er dangos i mi fy Mechod. Y pryd hwnnw mi deimlais y cyfryw Euogrwydd, yr hyn nis gwn im ei brofi erioed o'r blaen, ar ydwyf yn gofio, eithr yn y cyfamer, yr oeddwn gwedi 'm mawr lwytho o hono ; felly yr aethym Adref wedi Diwedd y Bregeth, a baich gorthrwm ar fy Ysbryd.

21. Hyn dros y Pryd, am gwnaeth yn hwyrdrwm yn fy Mhlefferau mwyaf, ac a chwerwodd fy Hyfrydwch gorau ; ond nid arhodd yn hîr ; can's cyn imi gwbl ginhawa, y Trwbl a ddychreuodd ymmâdael o'm Meddwl, a'm Calon a ddychwelodd iw ei hên Yftod bechadurus : O ! pa mor llawen oeddwn o fôd y cynnwrf wedi cilio oddi wrthif ; a'r Tân gwedi ei ddiffodd, fel y gallwn bechu yn ddi Gyffroad. Felly pan ymddiwallais ag ymborth, ysgydwaïs y Bregeth allan o'm Meddwl, ac at fy hên Arferion, Digrifwch, a'm cyfeillion y dychwelais gyd â mawr Hyfrydwch.

22. Ond ar yr ũn Diwmod, fel yr oeddwn ynghanol fy Rhodres yn chwara'u'r *Gâth*, gwedi ei tharo allan un Waith ; yn ddi attreg fel yr oeddwn yn myned i'w' tharo 'r ail Waith ; Lleferydd o'r Nêf (yn ddi symmwith) a darawodd i'm Calon yn dywedyd, *A adewi di dy Bechodau, a myned i'r Nêf ; neu eu cadw bwynt a myned i Uffern ?* Ar hyn se'm tarawyd a mawr Syndod : Yna y gadawais fy *Nghâth* ar y llawr, gan edrych i fynu tua'r Nêf ; ac yr oeddwn, megis pe bîafwm yn gweled, a Llygaid fy Nealldwriaeth, yr Arglwydd Jêsu gwedi ei anfonloni ; ac yn dra digofus yn edrych i lawr arnaf,
gan

gan fy mygwth yn aethlyd â rhyw Gospedigae-
thau dychrynadwy o herwydd y Rhai'n a'r
Lleill, o'm *Arferion pechadurus*.

23. Cyn gynted ag y daeth hyn i fy Meddwl,
yn ddi Attreg y glynodd y Casgliadau ymma ar
fy Yspryd, sef, fy môd yn *Bechadur trüenus*, a'i
bod yn rhŷ ddiweddar immi edrych am y Nef;
(can's y Rhybŷdd blaenorol a ofododd fy Mhe-
chodau o flaen fy wyneb) gan feddwl na's by-
ddai i GRIST roddi i'm na Maddeuant na
Gollyngdod o 'Mechodau. Yna cwypais i
yftyried hyn hefyd: a thra'r oeddwn yn meddwl
y Pethiau hyn, teimlais fy Nghalon yn fyddo i
anobaith, gan feddwl ei bod yn rhŷ hwyr; yna
y bwriadais fyned rhagof yn fy Mhechod; can's
meddyliais, os ydodd y Peth fe ly, fod fy Nghy-
flur yn dra thrüenus os gadawn fy Mhechodau;
ac os canlynwn hwynt, ni's gallwn ond bod yn
golledig: os rhaid i'm 'fod felly, ni's gwaeth
i'm 'gael fy namnio am lawer, nag am ychydig
o Bechodau.

24. Fel hyn y safais yn Nghanol fy Chwari-
aeth ger bron pawb oedd yn bresennol; etto nid
ynganais ddim wrthynt hwy: eithr meddaf,
wedi gwneuthur o honof y cyfryw Ganlyniad,
dychwelais at fy Ynsydrwydd drachefn: ac yr
ydwyf yn cofio yn dda pan y meddiannodd yr
Anobaith hwnnwfy Enaid, i'm gael fy llithio
i feddwl, nad oedd bosibl i'm 'gael Cysfur mewn
dim ond Pechod; can's y Nefoedd a aethai
ymaith mewn Anobaith; am ba ũn nid oedd
gwiw i'm feddwl mwy. Felly mi a deimlais
ynnof sawr Hiraeth am ymlenwi ô Bechod; gan
fysurio yn oestadol pa ryw Bechod ydoedd i'r
wneuthur fel y gallwn brofi'r Melysder o hono:
ie, gwnaethym gymmaint Brŷs, ar a'allafwn,

er llenwi fy Mol ar ei Ddantaithion, rhag i'm fârw cyn cael fy Nymyniad: hyn a ofnwn yn ddirfawr. Hyn ydwyf yn dystiolaethu ger bron Duw, nid ydwyf yn dywedŷd Celwydd; Duw daionus o'i Drugaredd a faddeuodd i'mi fy Nghamweddau.

25. Ac yr ydwyf yn drâ siccr o fod y Brosedigaeth hon gan Ddiafol, yn cael ei denfyddio ymysg Dŷnion yn fwy nag y mae llawer ynystyried; i Syfrdanu eu hysprŷd â Chaledwch Calon, ac â Chydwybod anheimladwy, yn y cyfriw Dymmer y mae ef yn dra dichellgar yn eu llenwi ag Anobaith; er ysgatfydd na bydd llawer o Euogrwydd yn ymgynig idd eu henaidau, etto mae ganthynt yn wastadol y cyfryw ymddibeniad dirgel, nad oes un gobaith iddynt hwy; o herwydd eu bod yn caru Pechod, gan hynny ei ganlyn a synant. *Jer. ii. 25. ar. xviii. 12.*

26. Y Nawr aethym rhagof mewn Pechod gydag awydd-frŷd gan rwgnach o herwydd na's gallafwn ymddigoni arno fel yr ewyllyfiwn. Fel hyn y by arnaf dros Fis neu'chwaneg; eithir ar un Diwrnod, fel yr oeddwn yn sefyll wrth Efenestr Masnach gell cymmydog; yn Tyngu, yn rhegu fel y gwna'r ynfyd, fel yr arferwn yn gyffredin; yna yr ydoedd Gwraig y tŷ o'r tu mewn yn fy ngblywed, yr hon er ei bod ei hŷn mewn y rhydd-did anuwioldeb a thrueni; etto tystiolaetho'dd fy môd i yn tingu a rhegu yn y cyfryw radd ofnadwy, a'i bod yn dychrynny wrth fy ngwrando, gan ddywedyd ymhellach, fy mod y mwyaf echrys am dyngu a'r â glywsai hi yn ei holl Fywyd; am bod gan hynny yn ddigon i lithio, llygru â distriwio holl leungtid y dref pe byasent ond dyfod i'm cyfailliach ddrygionys.

27. Hyn

27 Hyn a'm distawodd gan gwilyddo 'n ddir-
gelaidd, a hynny fel y tibiais ger bron wyneb
Duw'r nefoedd; felly tra'r farhofsais yno (gan
blygy fy Mhen) y Dymmunaswn o'm holl Ga-
lon i'm allu bod yn Blentyn bychan drachefn,
fel y gallasai 'm Tâd fy' nyfsgu i lefaru heb y
ffordd ddrygionys hon o dyngu: can's meddyl-
iais o herwydd fy mod wedi ymgen'fino gym-
maint, na'd oedd ond ofer i mi geisio Diwigio
yn bresennol.

28. Ond pa fôdd y daeth, nis gwn; o'r pryd
hwnnw allan y gadawais dyngu, yr hyn oedd
ryfeddod mawr i mi iw ei ystyried, can's o'r
blaen, nis medrwn ymadroddi heb ofod ar fy
Ngeiriau Lwon; y naill 'm mlaen a'r llall a'r
ôl, iw hawdurdodi: ond wedi 'n gallwn Le-
faru heb-ddynt, yn well, â chyd a mwy o
hyfrudwch nâg y gallaswn erioed o'r blaen: etto
trwy'r holl Amfer hyn, nid oeddwn yn adnabod
JESU GRIST ac ni's ymadawsw'n a chwariaethau
ofer.

29. Yn fyan wedi hyn y doethym i gyfaillach
gŵr tlawd oedd yn Proffesu Crefydd; yr hwn y
meddyliais ei fod, y pryd hwnnw yn idywedyd
yn hyfrud am yr 'serythur, â Sylwedd crefydd:
felly o herwydd hyn Syrthiais mewn messŷr
mewn cariad i'r hyn oedd ef yn lefaru, yr hyn
a'm dygodd at fy *Meibl*; gan gymmerŷd mawr
hyfrydwch mewn darllain, yn enwedigol yn y
rhan Historïaol o hono: eithr am Epistolau
Paul ar cyffelib, 'serythurai ni's gallwn eu di-
ddef, gan fy mod hyd hyn heb wybod am ly-
gredigaeth fy Natur, na 'chwaith am y diffig a'r
'Angenrheidrwydd o JESU GRIST yn Waredwr.

30 Etto er hyn dechrauais Adgywirio 'chy-
dig o'm bŷchedd-allanol, yn fy Ngeiriau a'm
Gweith-

Gweithredoedd; gosodais y Gorchymynion ger fy mron yn ffordd i'r Nefoedd. Gan ymorchestfy iw cadw, ac fel y tibiais yn eu cadw yn dra Gwŷch ar brydiau, ac yna yn ymgysuro, un pryd a'r ol y llall y torrwn un, o honynt, yna y trallodwn fy'm cidwybod, felly ym Edifarhawn, gan ddywedyd, y mae'n ddrwg genif; âc addynedu i Dduw fôd yn well bryd arall yna y ceisiwn Gymmorth: Fellu y tibiais fy'm bod yn bodloni Duw cyn odidoced ac un yn *Lloeger*.

31. Fel hyn yr arhosais ysbaid Blwyddyn; trwy'r holl amser hwn, y cymmydogion a'm cyfrifai yn Wr Duwiol, yn Ddŷn newydd, â chrefyddol: gan ryfeddu'n fawr wrth weled y cyfryw Gyfnewidiad yn fy'm Bywyd a'm *Moese*; ac yn ddi ddadl fellu'r y oedd; etto er hyn oll, nid adwaenwn mo JESU GRIST, Grâs, ffydd, na gobaith; yr hyn a welais yn dda a'r ol hynny, pe byafwn yn marw y pryd hwnnw byasai fy nghyflwr yn ddychrunadwy.

32. Meddaf, fy Nghymydogion oedd yn rhyfeddu am fy nghynewidiad oddi wrth fy mawr halogrwydd gwradwyddus, i ryw beth tebig i fywyd sobor; o blegid yn ddiâu felly y gallasent, can's fy nghynewidiaid oedd mor fawr a ffe buasi *Tom o Fedlem* yn dyfod yn Ddŷn sobor: Yna Dechreuasant fy nghanmol a'm Clodfori, a dywedwyd yn ddâ am danaf, cystal yn fy Nghefn a'm Wynëb. Yn awr yr oeddwn fel y dywedent yn Ddŷn Duwiol ac yn gywyr, ac Oneft. Ond pan wybŷm eu geiriau a'u meddyliau am danaf, yr oeddent yn fy moddau yn odidog; er hyd yn hyn, nid oeddwn ond Creadyr tlawd wedi'm gorchguddio a rhagrith; etto carwn ymddiddan fel un fuasai gwîr Dduwiol: yr oeddwn yn falch o'm Duwioldeb, ac yn

yn ddïau yn gwneuthyr y cwbl oll, 'naill a'i er ymddangos i Ddynion, neu er cael Gair da ganthynt; hyn a ganlynais ysbaid Blwyddyn.

33. Gwybyddwch yn awr fy mod gynt yn cymeryd mawr Blefer mewn canu Clychau, ond pan ddechreuodd fy Nghydwybod Dyneru, meddyliais nad oedd y cyfryw ymarfer ond Gwâg, gan hynny ymroddais iw gadel, etto crychwn i'r Cloch-dy, i edrych arnynt; eithr nis beiddwn Ganu, gan feddwl nad oedd y cyfryw Weithred un amser yn addas i'r Efengyl: etto edrychwn arnynt yn ddyfal, ond yn fuan y meddyliais, pa beth pe buasai i un o'r Clychau syrthio; yna dewifais sefyll dan y prif dar awft ydoedd yn croesi o'r naill ystlus i'r llall i'r Cloch-dy; gan feddwl y byddwn yno yn dra diogel; eithr meddyliais wedi 'n y gallasai'r Glôch syrthio, ac ar chwîl-dro daro yn erbyn y Mÿr, a dychwelyd a'm lladd er a allau'r trawst; hyn a wnaeth im' sefyll yn Nrws y cloch-dy; gan feddwl yn ddïe fy mod ynno yn ddi berigl; can's os syrthiau'r Glôch, gallawn fyned y tu cefn i'r Myriau tewion ac yno ymddiogelu yn ddiwrthddadl.

34. Felly wedi hyn awn iw gweled yn Canu, ond nid pellach na Drws y Cloch-dy; yna daeth i'm pen beth os syrthiai'r Cloch-dy ei hun? (ar meddwl hwn y gallai syrthio ar a wyddwn i) pan oeddwn yn sefyll ac yn edrych arno; hyn a barhâodd i ddychrynu fy Meddwl fel na's meiddwn aros wrth y drws yn hwy: ond gorfu i'm ffoi gan ofni y syrthiai'r Cloch-dy ar fy Mhen.

35. Fy'm plefer arall oedd Dawnfio; bÿm Flwyddyn gyfan cyn i'm yn gwbl ei adel; ond yr holl Amser hwn pan y meddylawn fy mod yn cadw y naill Orchymmyn, neu'r llall, mewn Gair

Gair neu Weithred, i wneuthur un peth ar a feddylw'n i, ei fod yn dda; yna cawn Hedd-wch mawr yn fy Nghydwylbod; gan feddwl ynnof fy hun, na's gallasai Duw lai na bod yn fodlon i mi; i.e., yr oeddwn yn Meddwl na's gallasai un Dŷn yn Lloerger fodloni Duw'n well na mi.

*36. Ond och! pa fath un tlawd trïenus oeddwn yr holl Amser hwn, yn anwybodus o JESU GRIST; ac yn myned oddi amgylch i sefydlu'n Cyslawnder fy hun; yn yr bwn y bysawn goll-edig, oni bysai i Dduw mewn Trugaredd ddangos i'm ychwaneg o'm cyflwr wrth Naturiaeth.

37. Ond a'r Ddiwrnod, Rhagluniaeth (ddad-ionus) Duw a'm galwedd i Bedford i weithio'm galwedigaeth, ac yn un o Heolydd y Dref honno, y daeth i mi, lle yr oedd tair neu bedair o Wragedd t'lodion yn Eistedd wrth Ddrws y Tŷ yn yr Hault yn ymddiddan am bethau Duw; minnau yn Awr yn ewyllysgar i wrando eu hymmadroddion; yna nefsais atynt, can's yr oeddwn yn ymadroddwr biwiog fy hun yn nghylch Crefydd; ond eu hymmadrodd hwy 'oedd am yr ail-Enedigaeth, Gwaith Duw ar eu Henaidiau: A pha fodd belyd y cawsant eu bargoeddi o'u trïenus gyflwr wrth Natur: eithr gallaf ddywedyd fy'm bod yn gwrando, ond heb ddeall, o blegid yr oeddent yn bell uwch law 'm cyrhaeddiad; yr oeddent yn adrodd pa wedd yr ymwelodd Duw au Henaidiau yn wyneb y JESU mewn Cariad; ac a pha ryw Eiriau ac Addewidion y cawsant eu hadgywiri, cyfuro, au cynnal yn erbyn Teintasiwnau Diafol, i.e., yn enwedig adroddent am dwyll a phrofedigaethau Satan yn neull-duol: ac yn cŷd-adrodd pa fodd y cawsant nerth i ymddwyn dan Drallod a Gofidiau. Llesaraf-

ant hefyd am Blâ, â Thŷŷeni, ac Anghrediniaeth eu Calon: Barnasant, a di-werthfawrasant eu Cyfiawnder eu huncin, fel peth bydr ac anigenol i wneuthur iddynt un Daioni.

38. Mi feddyliais eu bod yn llefaru megis pe cymellafit hwynt; ie'r oeddent yn llefaru gyd a'r fath hyfrydwch yn Iaith yr 'Sgrythurau â chyd a'r fath ymddangosiad o Râs yn y cwbl a ddwyedent (i'm golwg i) a phe byasent yn meddiannu Bŷd newydd; ac fel pe byasent Bobl yn preswyllo yn unig, heb eu cyfrif ymblith eu Cymydogion. Num. xxiii. 9.

39. Wrth hyn y teimlais fy Nghalon yn dechreu crynu, ac yn dwys-bryderu o'm cyflwr presennol, can's gwelais, er fy holl Feddyliau (hyd hyn) am Grefydd a Jechydwriaeth, na thriddiodd, yr Ail-Enedigaeth gymmaint ac i'm Meddwl. Ac ni's gwyddwn am gyffwr Gair yr Addeuid; nag y chwaith am Fracwriaeth â dygeni'm Calon Bechadurus. Ond am fy Meddyliau dirgel, ni's deliais erioed sylw arnynt; na 'chwaith pa beth oedd Temtasiwnau Satan, na pha fodd iw gwrthwynebu, &c.

40. Yn ol i'm wrando ac ystyried eu geiriau, mi a aethymat fy ngalwedigaeth drachefn: eithr eu hymmadroddion a'm canlynodd; hefyd fy Nghalon a fynni drigo gyd a hwynt, o blegid yr oeddwn yn fawr wedi'm deffroi, trwy eu Geiriau. Ac yn y wedd hyn fy Argyhoeddi o'm diffig o Arwyddion o Ddŷn gwir Dduwiol; hefyd trwyddent hwy, y Datguddiwyd imi ddedwydd, a Bendigedig gyflwr y cyfryw un a fyddai felly.

41. Gan hynny myfi a'i gwnawn yn fynuch orchwyl i fyned i gyfeillach y Bobl Dylodion hynny, can's ni all fwn drigo ou cymdeithias

thias ; a pha fynycha yr elwn iw cymdeithias
mwyaf yr amheuwn ddedwyddwch fy'm cyflwr ;
ac fel yr ydwyf etto yn cofio yn bresennol, y
profais ynnof ddau beth (am yr hyn yr ydwyf
weithiau yn rhyfeddu, yn enwedig wrth ystyried
pa fath un Dall, ymfyd, Anuwiol a thrüenus
oeddwn 'chydig o'r blaen) y naill oedd y tyn-
nerwch Calon, yr hyn a wnaeth i'm syrthio
dan Argyhoeddiad o'r hyn oeddent yn dystiol-
aethu trwy'r 'Scrythurau ; y llall oedd go-
gwyddiad gwaftadol fy Meddwl i fyfurfio yn
ac a'r yr holl bethau Daionus eraill pa rai ar un
Amser a Glywn neu Ddarllenwn am danynt.

42. Trwy'r pethau ymma yr oedd fy Medd-
wl wedi dychwelid, gan ymlynu megis Gele
wrth Wthien, gan waeddi allan *moes, moes*, Diar.
xxx. 15. i.e'r ydoedd wedi ymsefydlu ar Dra-
g'wyddoldeb, a'r hyn a berthynai i Deyrnas
Nefoedd yn y cyfryw fodd (cyn belled ac yr wyt
yn deall, er nas gwn etto ond ychydig, Duw a'i
gwir) nas gallasai Plefer, buddiol-dra einios, i
anogaeth, na Bygwthion, wneuthur iddo ollwng
ei atel ; fel y gallaf ddywedyd mewn Gwirionedd
diffyant, fod mor anharudd i mi dynny fy Meddwl
o'r Nefoedd i'r Ddaer ag y profais wedi hynny (er
f'm c'wilidd) ei gael a'r Ddaer i'r Nefoedd.

43. Un peth ni's gallaf ei esgyluso : yr oedd
Gŵr Iuanc yn ein Tref ni, a'r hwn yr
oedd fy Nghalon mewn undeb yn fwy na neb
arall, ond yr oedd ef yn Greadur tra drygionus
am Dyngu, Rhegu a Phutainio, ond yn cyfam-
ser mi a'i hysgydwais ymmaith, gan esgeyluso ei
Gymdeithias ; ond o amgylch cwarter Blwy-
ddyn wedi'n, cyfarfym ag ef mewn Lôn ; go-
fynnais pa fodd yr oedd ; efe yn ol ei hên ffordd
ddrygionus o Dyngu, â atebodd, ei fod ef o'r

ore : *Harry*, ebe fi, pa ham yr ydych yn y môd
wn yn Tyngu ac yn Rhegu ? Pa beth a ddaw o
honoch os byddwch farw yn y Cyflwr hwn ? Fe'm
hattebodd yn dra ffyrnig, pa beth a wnai'r Diawl
am Gymdeithion oni bae'r fath ag ydwyf fi.

44. Y cyfamser hwnnw y cyfartym â rhai o
Lyfrau'r *Ranters*, â osodwyd allan gan rai o'r
Cyd-wladwyr ; y cyfryw Lyfrau â gawfant eu
mawrhygu gan lawer o hên Broffeswyr ; min-
nau a Ddarllennai rai o'honynt, ond etto nid
oeddwn ddigonol i roddi Barn arnynt, gan hynny
fel yr oeddwn yn eu darllain, ac yn myfurio
arnunt ; ac yn gweled fy an-âllu iw dirnad : mi
ymroddais yn galonnog i Weddio yn y modd
canlunol, O *Arglwydd* nid ydwyf ond ynfyd, ac
analluog i adnabod rhagorieth Gwirionedd ar gyfeil-
iorni ; O *Arglwydd* na âd fi i'm tyw'llwch, i dder-
byn, nac i wrth nebu yr *Athrawiaeth* hon ; os yw
o *Dduw*, na âd i'm ei diystyru : eithr os o *Ddiabol*,
na ddioddef i'm ei chefleidio. *Arglwydd* yr 'wyf yn
gofed fy Enaid yn dyl hwn wrth dy draed : na âd
i'm gael fy nhwyllo, yn esdyngedig y dymmunaf
arnat. Yr oedd genif un cyfaill rhagorol mewn
Cresydd trwy'r holl amser, hwnnw oedd yr
un y cyrbwyllais am dano o'r blaen ; ond yn y
cyfamser hwn ese â drodd yn *Ranter* tra diafedig
ganymgyfwyno i bôb aflendid a llygredigaeth :
Mynnai wadu hesyd nad oedd un Duw, Angel
nac Ysbryd, ac yn erbyn pob cyngor i sobrwydd
se chwarddai fel ynfud : a pha fwyaf yr ym-
roddwn iw geryddu fwy fwy y chwarddai yntef
gan ddywedyd iddo ef fyned trwy'r holl gref-
yddau, ac na chyfarfu a'r iawn hyd y nawr : Dy-
wedodd hesyd wrthif y cawn weled yr holl
Broffeswyr mewn ychydig Amser yn troi i'r
un ffordd ac yntef. O herwydd hynny mi a
lwyr

7r Pennaf o BECHADURIAID.

Iwyr gâfais yr Egwyddor felltigatedig honno, chan adel ei gyfellach yn ddi atreg, daethim mor ddieithr iddo ag y bym o'r blaen mewn cyd-ymgyfeillach.

45. Nid y dŷn hwn yn unig oedd imi yn brofedigaeth, ond o herwydd bod fy ngalwdigaeth yn y Wlaed, digwddoydd i'm ddyfod i gymdeithias amryw bobl a f'asai gynt yn fawr eu-fel mewn Crefydd, etto wedi eu llwyr ysgibo-o honi gan y *Ranters*; ymddiddanent â minnau am eu ffordd; gan fy cyog-farnu fel un Deddfol â thywyll; gan heyrn eu bod hwy wedi cyrhaydd perffaithrwydd ac y gallent: wneuthur y fynnent heb bechu o honynt: *Minnau gan fy mod yn ŵr Juangc*, yr oedd y profedigaethau uchod yn gweddu yn odiaeth; o herwydd bod fy natur yn ei blodau a'i rhwysg; ond *Duo*, fel y gobaithiaf a'm rhag-ordainiodd i bethau gwell; a'm *Cadwodd* mewn ofn er mwyn ei Enw; ac ni's dioddesodd i'm gofleidio y cyfurw Egwyddor Felldigedig. Ond bendigedig a fyddo Duw a wnaeth i'm Calon weddio arno, a'r iddo i'm cyfarwyddo a'm cynnal rhag ymhyderu i'm Doethineb fy hun; o herwydd gwelais wedi'n Effaith y cyfryw weddi; nid yn unig i'm cynnal rhag Cyfeiliornadau y *Ranters*, ond oddi wrth y cyfryw a darddafant wedi'm. Y *Bibl* ydodd yn werthfawr i mi yn y Dyddau hynny.

46. Yna y dechrauais Edrych yn y *Bibl* gyf a golwg newydd; darllen megis pe na's Darllenafwn o'r blaen; yn neilltuol Epistolau *Paul*, oeddent yn hysgryd â melys rhagorol i mi: yn ddiau nid oeddwn yn treulio un amser y pryd hwnnw allan o'r *Bibl*, eithr naill âi darllen a'i myfurio, gan waeddi allan ar Dduw i'm dwyn i adnabod y gwirionedd, a'r ffordd i'r Nefoedd a'r gogomiant.

47. Ac fel yr oeddwn yn darllen, Trawais wrth y Paragraph hwnnw yn y 1 Cor. xii. 8. *Can's i un trwy yr Ysbryd y rhoddir ymadrodd doethineb; ac i arall, ymadrodd gwybodaeth trwy'r un Ysbryd.* Ac felly y gwelais wedi'n wrth yr 'Scrythur hon'; bod yr YSBRUD GLAN yn bwriadu yn hollol gyfrannu pethau rhagorol; etto arnat fi wedi eu cŷd-rwymio ag argyhoeddiadau, o'm bod mewn eisiau o'r Dealldwriaeth a'r Doethineb ag oedd mewn Crist'nogion eraill. .Ar y Gair rhag-enwedig y myfuriais; heb allu dywedyd pa beth iw wneuthur, yn neilltuol o'r gair (Ffŷdd) yr hyn a'm gwnaeth yn fynych i holi pa un a'i bod genif Ffŷdd ai nadoedd; an hawdd oedd genif farnu'm bod heb Ffŷdd; can's tibrais os gwnaethwn fellu y barnafwn fy mod wedi'm bwrw ymmaith yn ddiâu.

48. Nage, ebe fi wrthif fy hyn, er i'm gael fy argyhoeddi fy mod yn feddwyn anwybodys, a'm bod mewn eisiau o'r rhoddion bendigedig o Wybodaeth a Dealldwriaeth, ac oedd eraill yn gyfranog o honynt: etto ar antyr ni's gallaf fornu fy mod yn hollol yn ddi Ffŷdd, er na's gwyddwn pa beth ydydd Ffŷdd; can's yr ydoedd wedi ei ddaigos imi a (hynny gan Satan) megis y gwelais wedi'n, fod y cyfryw a'u barnent eu hunain yn ddi ffŷddiog, heb na llonyddweh na gorffwyffa yn eu Henaidiau; an hawdd oedd genif furthio i gwbl Anobaith.

49. Ac felly i'm gwnaethpwyd yn ofnys i weled fy eisiau o Ffŷdd; eithr fy Nuw ni's dioddefodd i'm fod felly i ddistriwio fy Enaid; eithr efe â barho'dd, yn erbyn drygioni, a dallineb fy meddwl i, gan greu ynnaf yn wastadol y cyfryw ymholiad, fel na's gall'fwn ymlonyddu yn fodlongar; hyd nes y daethim i wybod-

aeth

aeth siccr pa un a'i bod genif Ffydd, a'i nid oedd, hyn yn wastadol oedd yn rhedeg i'm meddwl, *Onid pa fodd os oes arnaf eisiau Ffydd yn ddiau, y gallaf ddywedyd fod genif Ffydd?* Heb law hyn, gwelais yn siccr os nid oedd genif, y buafwn yn ddi-ddadl yn golledig yn dragwydd.

50. Felly bwriadais edrych dros waith Ffydd, etto mewn chydig amser, yr Ystyriais y peth yn amgenach: yna yr oeddwn yn ewyllsgar i ymosod i brofi, pa un a'i bod genif a'i nid oedd, ond oh! pa fath un tlawd tŷan ac anwybodys oeddwn, heb wybod pa fodd iw amgylfred, mwy nag y gwyddwn pa fodd i ddechrau, â gorphen rhyw ddarn o giwreinrwydd Celfyddgar, yr hwn na's gwelswn na'i amgylfred.

51. Felly tra y bym yn ystyriaid, ac yn ymdrabaeddu yn ei gylch (gwybyddwch nad agorais fy meddwl yn y peth hwn i un Dŷn; ond yn unig gwranddo ac ystyriaid) y Gelyn a ddaeth i mewn a'i Hydoliaeth gan ddywedyd, *Nad oedd un ffordd i'm wybod â oedd Ffydd genif, ond wrth ymgais i wneuthur gwrthiau; gan gymell yr Yf-crythurau hynny a debygid eu bod yn tueddu y ffordd honno, er Cadarnhau, â gwrthio i mewn y Brofedigaeth: can's ar un Diwrnod, fel yr oeddwn rhwng Elstow a Bedford, y Brofedigaeth a ddaeth yn dwym arnaf, i brofi a oedd Ffydd genif, ac raid oedd i hynny fod, trwy i'm ddywedyd wrth bullau Glubion, (ol traed Anifailiaid) *Ymsuchwch ac wrth such-le ymddwfrherwch: Ac yn ddiau un pryd yr ymroddais i ddywedyd felly; eithr yn ddi-attreg, â mi yn myned i lefaru, daeth y meddwl hwn i'm 'sturiaeth; Dos dan y clawdd a gweddia'n gyntaf fel i'th alluogir gan Dduw.* Ond pan aethym yng nghylch*

nghylch gweddio ; hyn a ddaeth, yn frwd ar-
naf ; sef os gweddiwn a dyfod drachefn ac am
canu i wneuthur, a methu : yna'n ddi ddadl cre-
daswn, na buasai genif Ffydd, eithr gwedi'm
bwrw ymmaith yn golledig : o herwydd hynny
meddyliais na's gwnawin.

52. Fel hyn yr arhosais mewn mawr golled ;
ean's meddyliais, o's y rhai Ffyddiog yn unig a
allai wnaethur y cyfryw bethau rhŷfeddol, yna
barnais nad oedd mo honi genif fi ; ac na fyddwn
debygol e'i meddianu yn yr amser i ddyfod.
Fel hyn i'm hufgwydwyd, rhwng Diasol, a'm
hanwybodaeth fy hyn ; mewn mawr draferth-
wch, fel nas gwyddiwn (rai pryddian) pa beth i
wnaethur.

53. Yr amser hwn yr ymddangosodd i'm, a'r
ddyll gweldigaeth, Ddedwyddol gyflwr y Bobl
d'lodion hynny yn *Bedford* ; a rag-soniais am dan-
ynt : gwelais hwynt ar ystlys hoeliog ryw synnydd
tra uchel, yn ymadfiwio yn hyfryd Bloderau'r Haul,
tra'r oeddw'n innau yn crynu mewn oerfel, a'm tra-
llodi gan rew, Eira a thywyll Gymmylau ; Medd-
yliais besyd fod rhyngof fi a hwynt ; Fŵr yn amgy-
lehu'r Mynydd : yr oedd fy Enaid yn mawr bir-
aethu, i allu myned trwyddo ; gan feddwl, os gall-
wn fyned, yr awn i mewn iu canol hwynt ; fel
y cafw'n diadebrus ac ymgysuro yn hyfryd beleder eu
Haul hwynt.

54. Y Mŵr hwn a amgylchais (fel y tibiais) o
Amguleb ogulch gan ymgais a'm ffordd i fyned i
mewn ; eithr ni allais ei chael dros amser : yn y
diwedd gwelais megis pe buasai Ddrws bychan yn y
Mŵr ; trwy'r cyfryw yr ymegniais i fyned i mewn,
ond ni allais gan gyfyngder y Porth : e'r gwneuthur o
bonof amryw gynhigiadau, nes oeddw'n wedi llwyr
fina.

fino: yn y diwedd trwy gynigiadau gorchestol, tybiais i'm gael fy mhen i mewn; Ac felly fy'm ysgwyddau a'm holl gerph. Yna 'r oeddwn yn dragorfoleddus; csteddais yn eu plith, a chesais fy'm cyfuro yn ngoleuni â gwres eu Haul hwynt.

55. Gweledigaeth y Mynydd a'r Mŵr hwn, &c. a ddeonglwyd i mi: y Mynydd oedd yn arwyddo Eglwys y Duw byw; yr Haul oedd yn tywnnu, oedd llewyrchiadau cyfur-fawr ei dugarog Wynneb i rhai oedd o'r tu mewn. Y Mŵr a welais oedd y G A I R yn gwahanu rhyngddynt a'r Bŷd. A'r Drŵs oedd yn y Mŵr oedd J E S U G R I S T, yr hwn yw'r ffordd at y Tâd, Jo. xiv. 6. Matth. vii. 14. Gan fod y ffordd yn rhyfeddol gŷl, ie cyn gŷled, fel na's gallaswn, heb lawer o anhawsdra ddyfod i mewn, yna i'm dangoswyd na's gallai neb fyned i'r Bywyd ond y cyfryw a fyddai o ddisfrifwch hollaw, gan dafly hefyd y Bŷd drygionys i'r tu ôl i'w cefn; o herwydd nid oeddymma ond lle i Enaid a Chorph, ac nid i Enaid, a Chorph, a Phechod.

56. Y Gweledigaeth hyn a arosafant ar fy Yf-bryd lawer o ddyddiau, trwy'r holl amser, yr oeddwn yn gweled fy hun mewn cyflwr tra thiŷonous; etto fe'm cyffrowd i fawr fuchedu, a hiraethu am fod yn un o rifedi y rhai a eisteddeu yn Meleder yr Haul: yr amser hwnnw hefyd, y gweddiwn, He benag y byddwn; pa un a'i gartref, a'i oddi cartref, mewn Fŷ, neu yn y Mâs; byddwn hefyd, gyd â Chalon ddyrchafedig yn canu yr unsed Pŷ a'r ddêg a dauigain. Trugaredd dod i mi, DUW o'tb ddaioni tyner, &c. Etto hŷd hyn ni's gwyddwn pa le yr oeddwn.

57. Etto nid oeddwn wedi derbyn galluog-rwydd cysyrus i gredu bod genif Ffŷdd yng N G H R I S T; eithr yn lle cael bodlonrwydd yn hyn. Dechreuais deimlo fy Enaid o'r newydd yn

yn ymlenwi o ofnâu am fy nghyflwr trag'wyddol ; yn neulltuol a'r ymholiadau ymma, sef, *Pa un a'm bod wedi'm Hethol : A pha beth os aeth Dydd Grâs heibio, a Darfed ?*

58. Trwy'r ddwy Brofedigaeth hynny y cefais fy mawr flino yn orthrymedig, weithiau gan y naill, brÿd arall gan y llall, yn gyntaf, yr oeddwn y prÿd hwnnw megis mewn flâm am gael y ffordd i'r Nefoedd a'r Gogoniant ; nid oedd dim a allasai fy'm gwthio ymmaith oddi wrth hyn ; etto y Brofedigaeth ameuol hon a'm fy Etholedigaeth, a'm gwanychodd yn y fath fodd, fel y byddai yn fynych hÿd nod holl nerth fy Nghorph yn cael ei gymmeryd ymmaith gan yr Awdurdod a'r cadernid o honi. Yr Yscrethur hon hefyd a ymddangosodd i'm, megis pe buasai yn fathru fy holl ddymuniadau : *Nid o'r hwn sydd yn Ewyllysio y mae, nag o'r hwn sydd yn rhedeg ; ond o D D U W, yr hwn sydd yn trugarhau.* Rhuf. ix. 16.

59. Wrth yr Yscrethur hon, ni's gwyddwn pa beth i wneuthur : can's gwelais trwy Dystolaeth, oddi eithr i'r Duw mawr o'i Anfeidrol Râs, a'i Ewyllys ddaionus i'm fod yn llestr Trugaredd, e'r y gallwn ddymuno, hiraethu, a llafurio nes y torai fy Ngalon ; ni's gallai dim ddaioni ddyfod o'hono. Gan hynny, hyn a ly-nodd wrth f, sef pa fodd y gellwch ddywedd ei'ch bod wedi ei'ch Ethol ? A pha beth os nid ydych ? Beth a wnewch wedi'n.

60. Meddyliais a dywedais, o Arglwydd, pa beth yn ddiau o's nid ydwyf ? se allai nad yd-wyt ebe'r Temiŵr ? Meddyliais y gallai yn ddiau fod felly. Yna ebe Satan, ni waeth i' adel heibio, heb ymorcheſtu yn mhellach : o blegid, diau os nid ydwyf Etholedig gan Dduw. nid

nid oes dadl i'th Achubir bŷth; *can's nid o'r hwn sy'n ewyllsio; mae, nac o'r hwn sy'n rhedeg 'chwaith, ond DDUW yr hwn sy'n trugarhau.*

61. Trwy'r pethau hyn i'm gyrrwyd agos o'm Synwyrâu; heb wybod pa beth i wneuthur i ateb y Temtasiwnau, diau mae 'chydig a feddyliais mae Satan oedd yn rhuthro yn y dyll hwn, eithr meddyliais mae'm Doethineb fy hun oedd yn ysgog y cyfryw holid, sef mae'r Etholedig yn unig, gae feddiannu Bywyd trag'wyddol; hynny oeddwn yn gredu trwy'r cwbl yn ddi bettryfder: ond pa un a'm bod yn un o honynt: hynny oedd yr holiad?

62. Fel hyn gan hynny y bŷm dros lawer o Ddyddiau, yn cael fy mawr drallodi, a'm haf-lonyddu, ac yn fynuch pan fyddwn yn rhodio, byddwn agos i fyddo trwy lŵgfeudd fy meddwl: eithr at un Diwrnod, wedi'm bod amryw Wythnosau yn orthrymedig, a'm dadymchwel o'i herwydd; ac fel pe buafwn yn rhoddi i fynu'r Ysbryd o bob gobaith am Fywyd trag'wyddol: eithr yr ymadrodd hwnnw a f'rthiodd yn bwyfig a'r fy Ysbryd: *Edrychwch a'r y Cenhedlaethau gynt, a gwelwch, pwy a ymddiriedodd i'r Arglwydd ac a wradwyddwyd?*

63. Wrth y cyfryw, cefais fy'm goleuo, a'm cofogi yn fy Enaid; can's ar y funud honno ymgyrwyd, i'm hannog i ddarllen, gan ddechrau yn *Genesis*, ac hyd ddiwedd y *Datguddiad*; ac edrych pwy erioed a ymddiriedodd yn yr Arglwydd, ac a wradwyddwyd. Felly 'daethym adref, ac yn fyan at fy Meibl, i edrych a allwn gael yr ymadrodd, heb ammau na chawn ef yn ebrwydd: can's yr oedd mor newydd a chyd a'r fath gyfur a nerth yn fy Ysbryd, a phe buafai yn ymddiddo a mi.

64. Felly mi a edrychais, ond ni chefais mo hono; etto gorffwysai arnaf: yna gofynnais i un gŵr da, ac i eraill, a wyddent hwy, pa le'r oedd, dywedasant na's gwyddent, am un lle o'r fath. Ar hyn, rhyfeddais, i'r fath ymadrodd mor ddisymwyth, a chyd a'r fath gyfur a nerth, ddal a gorffwys ar fy Nghalon; (ac etto, pawb yn methu a'i gael) can's nid oeddwn yn ammau nad Ysctrythur lân ydoedd.

65. Fel hyn y bum dros 'chwaneg i Flwyddyn, etto methu cael y lle; eithr o'r diwedd, wrth fwrw'm golwg ar Lyfrau'r Apocripa, mi a'i cefais yn *Ecclesiasticus*, ii. 10. yr hyn a'r y cyntaf a'm di-galonodd; yn neilltuol pân yr ystyriais nad oedd mo hono yn y testynau hynny, ydym yn eu galw yn Sanctaidd â chefeger-lân: ond o herwydd fy mod erbyn hyn wedi cael mwy o brawf o Gariad, a thiriondeb Duw, fe a'm blineu'n llai. A chan fod yr ymadrodd hwn yn cynnwys sylwedd yr Addewidion ynddo, (tybiais) mae fy nyledswydd oedd ym gyfuro o'i herwydd: ac yr ydwyf yn mawrhygu Duw am y cyfryw Air, o blegid da y bu efe i mi, i.e., mynuch wedi'n y llewyrchodd ger bron fy wyneb.

66. A'r ol hynny y rhythrodd arnaf mewn nerth mawr bettryfedd arall: *Sef, pa beth o's yduw Dýdd Grás wedi pasio a myned ymmaith?* Pa beth os ydych wedi treulio Dýdd trugaredd? Yr ydwyf yn cofio un Dýdd â mi yn rhodio yn y Wlad; i'r meddwl hwn fy'm llenwi, pa beth os yw Dýdd Grás wedi pasio? Ac e'r chwanegu'm gofidiau, y Temtiwr a arddangosodd i'm Meddwl, y Bobl ddaionys hynny o *Bedford*, gan heyrn fel hyn wrthif, eu bod hwy eisioes wedi eu hargyhoeddi, ac felly, mac hwy yn unig, yn

yn yr Ardal honno a fynnai Duw eu hachub eithr dyfod o honof fi yn rhy hwyr, o blegid i'r rhai'n' ettifeddu'r Fendith cyn i mi ddyfod.

67. Yna yr oeddwn mewn mawr gyfyngder, gan dybiaid yn ddi wrth-ddadl y gallai'r peth fod felly; yna ymosidiais o herwydd fy nghyflwr gresynol: gan gyfrif fy hun yn llawer gwaeth na Mil o ynsydion, o blegid sefyll o honof cŷd allan, a threulio cynifer Blwyddyn mewn Pechod a drygioni: gan sefain allan yn wastadol, Oh! na byaswn yn dychwel yn gynt; Oh! na ddychwel i'wn er's faith Mlynedd a aeth heibio! gwnaeth i'm hefyd ffaiddio fy hun, gan feddwl nad oedd genif well Deall nag y treuliaswn fy Amser am filoreg, ne's ydoedd fy Enaid a'r Nef-oedd wedi eu cyfrgolli.

68. Gwedi i'm gael fy hîr drallodi gan y pettryster ofnog hwn, fel braidd y gall'fwn etgog cam o'r lle'r oeddwn, pa un oedd gerllaw i'r un fan ac y derbyniais y cyflur o'r blaen, yna, y Geiriau hyn a dorrasant i mewn ar fy meddwl; *Cym-mell hwynt i ddyfod i mewn fel y llenwir fy Nhŷ, ac etto mae lle*, Luc, xiv. 22, 23. Y Geiriau hyn, yn neulltuol hwn (*ac etto y mae lle*) oeddent Eiriau melus i mi; can's, diau tiwyddynt y meddyliais fy mod yn canfod digon o le yn y Nefoedd i mi; hefyd pan yr oedd yr ARGLWYDD JESU yn llefaru y Geiriau hyn, i.e., 'r pryd hwnnw ei fod ef yn Meddwl a'm danaf fi; a'i fod y pryd hwnnw yn gwybod y deau'r Amser, pan y biddai i'm gael fy'm gofidio, gan ofni nad oedd lle i mi wedi ei adel yn ei Fynwes dionion ef, i.e. iddo lefaru y Gair hwn a'i ddodi mewn cof-rester, fel y cawn Gynorthwy oddi wrtho yn erbyn y Brosedigaeth wael hon, hyn a Gredais yn hollol y pryd hwnnw.

69. Yn ngoleuni, a chyfnerth y Gair hwn yr aethi'm rhagof ennŷd, a'm cyfur a chwanegai, pan feddylwn fod yr **ARGLWYDD** JESU er y cyhyd o Amser yn meddwl am danaf; a llefaru o hono y Geiriau hyn yn hollol er fy mwyn i, can's diau meddyliais, mae i'm hannog trwy'r cwbl y llefarodd efe hwynt.

70. Eithr er hyn nid oeddwn heb Brofedigaeth i wrthgilio; Profedigaeth meddaf, oddi wrth fy Nghalon fy hun, Satan a'm Cyfeillion Cnawdol: ond yr ydw i yn mawrhygu Duw; y pethau ymma a gawfant eu taflu ymmaith trwy gadarn ystyriaeth o Farwolaeth, a Dydd Barn; hyn oedd yn gorphwys yn ostadol yn fy'm golwg: Byddwn hefyd yn Meddwl yn fynuch a'm *Nebuchodonosor*; a'm yr hwn y dywedir, *efe a roddodd iddo ef holl Deyrnasoedd y Ddaear*, Dan. v. 18, 19. Etto Meddyliais, os cafodd y Gŵr mawr hwn ei gyfran yn y Bŷd hwn; un Awr yn Nhân Uffern a'i gwnai ef i anghofio'r cwbl. Y cyfryw ystyriaethau a'm cynorthwyodd mewn môdl rhagorol.

71. Yr Amser ymma yr oeddwn yn gweled rhw beth mewn perthynas i'r Anifeiliaid oedd *Moses* yn gyfrif, y naill yn Lân, a'r lleill yn Aflân: tybiais fod yr Anifeiliaid hynny yn Gyfgod o Ddynion; y rhai Glân oeddent Gyfgod o Bobl Dpuw: a'r Aflân yn Gyfgod o Blant yr un Drwg. Darllenais fod yr rhai Glân yn enoi eu Cil; meddyliais wrth hyn y dylem ymborthi ar Air Duw: Yr oeddent hefyd yn fforchogedd yr Ewin: meddyliais fod hyn yn Arwyddo, y dylem (os mynnem fod yn gadwedig) ymadel a ffydd yr Anuwioliôn. Ac ymbellach Deallais wrth hyn, mae er ein bod yn enoi ein Cil fel Ysgyfarnog, er hynny os ydym yn rhodio

rhodio a Ffalfau megis Ci, neu yn fforchogi'r Ewin fel Hwch ; etto os ydym heb gnoi ein Cil fel Dafad, nid ydym er hyn oll onid Aflan ; can's meddyliais fod yr Ysgytarnog yn Gyfgod o'r cyfryw ydynt siaradwyr am Air Duw, etto rhodiant yn ffordd Pechod ; A bod y Mochyn yn Gyffelib i'r rhei'ny a ymadawant au byddredau allanol, etto yn weigion o Air y Ffydd, heb yr hon ni ellir cael ffordd Jechawdwriaeth, bydded Dŷn mor ddefosionol ac y mynno, *Deut.* xiv. Yn ol h'n cefais wrth Ddarllen y Gair, fod i rhai a gant eu cyd-ogoneddu a CHRIST mewn Bŷd arall, gael eu galw ganddo yn y Bŷd hwn : eu galw i fod yn gyfrannog o'i Air a'i Gyfiawnder, a chyfuron blaen ffrwyth ei Ysbryd : ac i feddiannu neilltuol Hawl o'r holl Nefolaidd bethau a'r sydd yn ddiau yn addasu'r Enaid i'r Orphwysfa honno, Tŷ'r Gogoniant, y Nefoedd uwchaf.

72. Ymma hefyd y bŷm heb wybod beth i'w wneuthur, yn ofni nas cawsw'n fy ngalw ; can's meddyliais os nad oeddwn alwedig, nad oedd un peth a'r awnai i mi Ddaioni, ac nad oedd nêb ond i'r hei'ny a alwyd yn Effieithiol, a Etifeddent Deyrnas Nefoedd. Oh ! fel yr oeddwn y pryd hwnnw yn Caru y Geiriau a sonient am Alwedigaeth Cristion ; megis y dywedoedd yr **ARGLWYDD** wrth y naill, *canlyn fi*, ac wrth y llall *tyred ar fy ol i* : Oh ! pa mor orfoleddys y rhedwn atto ef pe dywedai efe wrthif finnau fellw.

73. Ni allaf yn awr adrodd yr Hiraeth a'r Griddfannau oedd yn fy Enaid a'r **GRIST** i'm galw. Fel hyn y parhaes dros Amser, yn ostadol fel mewn Flam angerddol, a'r i'm gael fy'm dychwelyd at JESU **GRIST** ; yr oeddwn y'r gweled y Dŷdd hwnnw y cyfryw Ogoniant.

mewn cyflwr dychweledig, fel na's gallafwn
mewn un dull ymfodloni heb gael cyfran ynddo.
Pe gall'fwn, ei phwtcasu e'r Aur, mi au rhodd-
afwn, pe byafwn berchen ar werth y Bŷd, i.e.,
iddeng waith drosto am gael hyn; fefi'm Henaid
gael ei ddwyn i stat o Droedigaeth.

74. Mewn rhyw ryfedd hawddgarwch yr Ed-
rychwn y prŷd hwnnw ar y Gwŷr a'r Gwrag-
edd ac y meddylw'n eu bod yn waredigion,
oll yn disgleirio, a rhodio gan ddwyn fel Fawr y
Nefoedd ou hamgylch; yr oeddwn yn gweled
eu coel-Bien hwy wedi syrthio mewn lleodd hy-
stryd, ac yr oedd ganddynt Ettifeddiaeth dŷg,
Pŷalm. xvi. Eithr y Gair hwnnw a Letarodd
y Jesu a'm gwnaeth i yn glaf: *Ac efe a Esgynodd*
i'r Mynydd, ac a alwodd atto y rhai a fynnodd efe:
a hwy a ddaethant atto. Mar. iii. 13,

75. Yr 'Sgrythur ragfonedig a wnaeth i'm Le-
wgu gan ofn: Etto Tân a enynnodd yn fy En-
aid. Yr hyn a'm dychrynodd, oedd meddwl
nad oedd dim hoffter gan GRIST ynnof, can's
efe a alwodd y neb a fynnodd efe. Ond Oh; y
cyfryw Ogoniant oeddwn yn weled yn y cyflwr
hwnnw; yn ymafel yn fy Nghalon, fel
na's gallwn ond yn an fynuch Ddarllen a'm neb
a'r a alwodd CRIST, na's byddwn yn ddi attreg
yn dymuno bod yn eu Gwisgoedd hwynt, neu
gael o honof fy ngeni yn *Beder* neu'n *Joan*: neu
fod o honof ger-llaw iddynt pan y galwodd efe
hwynt; yna y buafwn yn llefain, O ARGLWYDD
galw finnau, i.e. finnau, finnau hefyd: ond ofni
yr oeddwn na's mynnai ef alw mo honof fi.

76. Yr ARGLWYDD a'm gadawodd yn y
modd hwn lawer o Fisodd yng hŷd; heb amly-
gu i mi pa un am bod eisioes yn alwedig neu y
galwai ef fi yn ol hynny: Eithr ar y diwedd,
wedi

wedi treulio Amser lawer mewn och'naidiau ar Dduw, ar i'm gael fy nghyfranogi, o'r Sanctaidd a'r Nefol Alwedigaeth; y Gair hwn a rythrododd i mewn arnaf: *Glanhâf Waed y rhai ni's Glanbeis; can's yr ARGGLWYDD fydd yn trigo yn Seion.* Joel, iii. 21. Y Geiriau hyn fel y tybiais a anfonwyd i'm galluogi i ddisgwil yn ddyfal wrth Dduw, gan Arwyddo i'm os nad oeddwn eifioes, y gallasai Amser ddysod i'm gael fy ngalw mewn Gwirionedd at GRIST.

77. O'amgulch yr Amser hwn y dechreuais agor fy Meddwl i'r Bobl Dylodion hynny o *Bedford* gan adrodd iddynt fy Nghysfwr; yr hyn pan glywsant, dywedasant wrth Mr. *Gifford* am danaf, yr hwn a gymmerodd Achlysur i ymddiddan â mi; ac yn Ewyllysgar i farnu'r goreu am danaf; e'r yn ol fy marn fy hun 'doedd ganddo ond ychydig, sylfaen; eithr efe a'm gwahoddod i'w Dŷ, lle y gallwn e'i glywed ef yn ymddiddan, âg eraill ynghylch Gwaith Duw ar eu Henaiddiau; oddi wrth yr holl bethau hyn derbyniais chwaneg Argyhoeddiad: y pryd hwnnw y dechreuais weled y Gwagedd ac Echryslondeb tu mewnol fy Nghalon ddrygionus, can's hyd yn hyn ni's gwyddwn ond ychydig am dano; ond yna dechreuwyd ei amlygu i mi, ac hefyd yn gweithio yn y cyfryw radd a'r na's by erioed o'r blaen. Nawr yr oeddwn yn brofiadol-Dyst, ar fod trachwantau a llygredigaethau yn ymosod o'r tu mewn i'm Calon mewn dymuniadau a meddyliau Drwg; y cyfryw nid oeddwn yn eu parchu o'r blaen, sy'm dymuniadau hefyd a'm y Nefoedd a'r Bywyd oedd yn lleihau; gynt yr oedd fy Enaid yn llawn o hiraeth am Dduw, ond 'nawr yn ymgais ar ol pob math o Ynfydrwydd Gwageddol: ie, nid oedd

yn fy Nghalon gymmaint ag esgogiad a'm un-
Daioni : Dechreuais ddiddarbodi a'm fy Enaid
a'r Nefoedd, yna ymollyngais yn ol oddi with,
ac ym mhob Dyledfwydd ; ac yr oeddwn megis
Aderyn mewn Magl, heb allu Hedeg.

78. Hefyd meddyliais fy mod yn myned waeth
waeth ; yn awr ebe fi, yr ydwyf yn mhellach oddi
wrth Droedigaeth nag or blaen ; gan hynny de-
chreuais wanhychu a syrthio yn fawr yn fy
Enaid, a chrofwais y fath wan galondid yn fy
Nghalon ac am gosododd mor isel ag Uffern.
Pe buasai yn gorfod arnafyn awr oddef fy'm
llosgi wrth Gyff : ni allafwn Gredu fod gan
GRIST Gariad attaffi ; *Och gwae ! ni's gallwn
na'i wrando, na'i weled, ei deimlo, nag Arogl
ei bethau Nefol ef, cefais fy ngyrru fel mewn
Temestl ; fy Nghalon fynnai fod yn arian, y
Canaaneaid oedd etto yn y Wlad.*

79. Weithiau adroddwn fy nghyflwr wrth
Bobl Dduw, yr hwn pan glywent, tosturient
gan fanegu wrthif yr Addewidion ; yr un peth
oedd iddynt a phe buafent yn dangos yr Haul i'm
i'w chyr'add am Bysedd a'm pryswadio i dder-
byn, nag Gorphwys ar un o honynt : yr hyn
pan ymosodwn i'w wneuthur ; byddai fy holl syn-
hwyrhau, a'm Teimlad i'm herbyn : gwelais fod ge-
nif Galon a fynnai Bechu yn ostad, gan orphwys
dan y cyfryw Ddeddf ac a allai fy euog-farnu.

80. Y pethau hyn a wnaeth i'm seddwl yn fy-
nuch am y Plentyn a ddwygwyd gan ei Dâd at
GRIST, yr hwn trayr oedd yn dyfod, y Cythraul a'i
rhwsgodd, ac a'i drylliodd : *A chan syrthio ar y
Ddaear efe a ymdreiglodd gan salu Ewyn. Luc.
ix. 42. Marc. ix. 20.*

81. Ymbellach, yn y Dyddiau hynny y teim-
lais fy Nghalon yn ymgais yn erbyn Duw, ac
yn

yn erbyn ei Sanctaidd Air : yr oeddwn trwy fy Angrediniaeth, fel ag Ysgwydd yn erbyn y Drws i'w gadw ef allan ; a hynny pan fyddwn yn llefain mewn chwerder, *Arglwydd torr i mewn, Arglwydd torr y Pyrth Prés, a dryllia y Barrau Haiarn yn chwil-friw.* Psal. cvii. 81. Etto y gair hwnnw yn *Esay.* xlv. 5. a Greodd yn fy Nghalon ryw Dangneddys, *Gwregysais di e'r na'm hadwaenit.*

82. Eithr trwy'r holl Amser ymma ; mewn perthynas i Bethau'n weithredol, ni bym erioed mor wagelog ; ni feiddiwn symmud Pin, neu Bren er na byddai braffach nagwelldyn ; o blegid fy Nghydwylbod oedd yn awr yn ddolyrus ar bob trawiad ; ni's gallwn ddirnad pa fodd i lefaru, rhag ofn i'm gam ddywedyd Geiriau. O ! mor gynil oeddwn yn myned yn awr, fel pe buafwn yn sefyll ar Siglen, wedi'm gadel gan DDUW, CRIST, a'r Sanctaidd YSBRYD, a phob Daioni.

83. Deliais sylw, er fy mod yn Bechadur mawr cyn fy'm Troedigaeth ; *etto ni Edliwiodd DUW mewn Euogrwydd i'm un o Bechodau fy Anwybodaeth ; ond yn unig dangosodd i'm fy mod yn golledig heb GRIST, o herwydd fy mod yn Bechadur : Gwelais fed arnaf eisiau Cyfiawnder Perffaith i ymddangos yn ddi Frychau ger bron DUW ; y cyfryw Gyfiawnder nad oedd i'w gael mewn un lle, ond yn Mherfyn JESU GRIST.*

84. Eithr fy'm gwreiddiol a'm tu-sewnol Lygredigaeth oedd fy Mhla a'm cystydd gwaftadol ; yr oeddwn yn ei weled yn ymosod ei hun ynnof, nes i'r Euogrwydd o hono fy ngosod mewn syndod : yrystyriaeth o hynny am gwnaeth yn fwy gwael yn fy ngholwg fy hun na phe buafwn Llyphan ; a thybiais hefyd fy mod felly yn ngholwg Duw:

Duw: Pechod meddaf, a Llygredigaeth oedd mor natyriol, yn chwdu allan o'm Calon, ac y tarddai Dyfr o Ffynnon; yna meddyliais fod pawb yn meddu gwell Calon na mi, gall'fwn newid fy Nghalon a'r gwaethaf o'nêb; tibiais nad oedd nêb ond y Diafol ei hyn a allasai fod yn gyffelib i mi, am Ddrygioni tu mewnol ac afeindid Meddwl. Fellu, syrthiais o herwydd yr Ysturiaeth o'r pethau hyn, mewn dŷgun Bettryster: o blegid Barnais nad allasai'r cyflwr oeddwn yn-tho, gîd-sefyll â chyflwr o-Râs. Meddyliais yn ddiau fod Duw wedi'm anghosia: yn ddi ddadl, se'm roddwyd i fynu i'r Diafol, ac i Feddwl anghymeradwy: Fel hyn y parhais dros hîr Amser, i.e., rai Blynyddau ynghyd.

85. Tra yr oeddwn yn cael fy'm trallodi gan arfwydo fy Namnedigaeth fy hun; dau beth a wnaeth i'm fawr ryfeddu; yn 1. gweled hên Bobl yn hela ar ol pethau'r Bywyd hwn, fel pe byasent i fyw ymma bŷth: yn 2. gweled Proffeswyr mewn cyfyngderau yn ymollwng, e'r na byddent ond allanol, megis colli Gŵr, Gŵraig, neu Blentyn, &c. yna dywedais. O Arglwydd, pa drallod yw hyn ynghylch pethau cynlleied? Pa ymgais ar ol pethau cnawdol a wna rhai? A pha ofid fydd mewn eraill o'u colli? Os ydynt hwy mewn cymmaint trafferth ar ôl, ac yn tywallt cynifer deigr am bethau'r Bywyd ymma! oni ddylid yn hytrach gwyno, tostario a gwaddio drosof, fi fydd yn marw; fy Enaid fydd ddamnedig. Pe bae fy Enaid mewn cyflwr diogel, a'm bod yn siccr o hynny, o pa mor gyfoethog y cyfrifwn fy mod: pe cawn ond ymborthi yn unig ar Fara a Dwfr! ni's cyfrifwn y cwbl ond fel dim, i.e., dŷgeun hwynt fel Baich ysgafn, ond Ysbryd drylliedig pwy a ddychon ei oddef:

86. Ac er fy'm trallodi fel hyn, a'm hysgwyd gan

gan deimlad a golwg ar fy'm dŷchrynlud Ddrygioni; etto arswydwn rhag gollwng yr olwg a'r Teimlad ymmaith yn gwbl o fy Meddwl: can's deallais, oni byddai i euogrwydd Cŷdwybod gael ei dynnu ymmaith mewn ffordd gywyr, sef trwy Waed CRIST, y byddai i Ddŷn fod yn waeth o herwydd ei golli; gan hynny, pan fyddai euogrwydd yn gorwedd yn drwm arnaf, yna y lletwn, ar i Waed JESU GRIST ei dynnu ef ymmaith: a phan y byddai yn myned ymmaith heb trwy Waed yr OEN, (can's yr ystyr iaeth am Bechod rai prydiau fyddai fel yn farw ac yn difflannu) yna'r ymegniwn iw gyrchu drachefn, trwy ddwyn cefbedigaeth Pechod yn Uffern ar fy Ysbryd: gan lefain *Arghwydd na ad iddo fyned o'm Calon, ond trwy'r iawn ffordd Gwared JESU GRIST: ynghyd a chymhyfiad o'rh Drugaredd i'm Henaidd trwyddo ef*; can's yr Ysgrythur hon oedd yn gorphwys arnaf yn ofiadol: *heb ollwng Gwaed nid oes Maddauant*, Heb. ix. 12. Yr hyn a'm gweithiodd i hyn ymma, oedd gweled o honof rai dan Archollion Cydwybod yn Gweiddi ac yn Gweddio, yn fwy yn hytrach, er cael esmwythder ar yr Wyneb, nag a'm gael maddeuant ou Pechodau: nid oeddent yn gofalu pa fodd y collasant yr euogrwydd; ond o herwydd iddynt ei wthio ef allan ou Meddyliau trwy gau foddion, ni chafodd mo'i Sancteiddio iddynt; o blegid cynhyddasant mewn caledrwydd a dallineb, ac yn fwy Drygionus ar ol iw blinder ymadel. Hyn a wnaeth i mi arswydo, gan lefain ar Dduw na byddai im gael fy ngadel felly.

87. Yna y gosidiai o blegid gwneuthur o Dduw, fi yn Ddŷn, can's ofnais mae gwrthodedig oeddwn; cyfrifwn Ddŷn anychweledig, y
mwjaf

mwyaf Alaethus o'r holl Greaduriaid. Yn y modd hwn y cefais fy'm trallodi, a'm figlo o blegid fy ngwael gyflwr; cyfrifais fy hun fel yn unig; ac yn fwy di-Fendith na neb rhyw Ddynion.

88. Meddyliais fod yn amhosibl byth i'm gael cymmaint o Dduwioldeb Calon ag y diolchwn i Dduw am fy ngwneuthur yn Ddŷn. Ddŷn yn ddiau, fel ag y Crewyd ydoedd y mwyaf godidawg o'r holl Greaduriaid yn y Bŷd gweledig: Eithr trwy Bechod a ymwnaeth ei hun y mwyaf Anardderchawg o'r cwbl. Cyfrifwn gyflyrau Bwyffilod, ac Hedaid, a Physgod, &c. yn dra dedwydd, o herwydd nad oedd ganthynt hwy Nattur bechadurus; felly nid oeddent, euog o Ddïgofaint Duw; ac nid oeddent yn ettifeddion Uffern ar ol Marwolaeth; gan hynny gallafwn lawenychu pe buafai'm cyflwr i fel'r eiddynt hwy.

89. Yn y cyflwr hwn y bym yn hir Amser, eithr pan ddaeth Amser i'm cyfluro clywais un yn pregethu ar y geiriau hyn yn y *Ganiadau* iv. 1. *Wle di yn dŷg fy Anwyl, wle di yn dŷg: yn y cyfamser esfe a gymerodd y ddau Air hyn (fy Anwyl) yn briif destyn o'i hŷll Ymadrodd, oddi wrth ba le yn (ol agor y Geiriau) esfe a ddaliodd sylw ar amryw bethau i ddiwedd-gloi ei ymadrodd, sef, yn 1. Bod yr Eglwys, sef pob Enaid cadwedig, yn anwyl gan Grist; i.e. pan fyddent hwy yn ddi Gariad. yn 2. Fod Crist yn caru'n rhad. yn 3. Fod Cariad Crist yn cael ei wrthnebu gan y Bŷd. yn 4. Fod Crist yn caru mewn Profedigaethau a Gorthrymderau. yn 5. Fod Crist yn caru o'r dechreu ac yn ddi ddiwedd.*

90. Ond ni chefais ddim oddi wrth yr hyn a ddywedodd hyd oni ddaeth ef at ddiwedd-glo'r pedwarydd

pedwarydd Rheswm, hwn oedd y Gair; *Os felly ebe fe, fod yr hwn fydd cadwedig yn annwyl gan Grist mewn gorthrymderau a Phrosedigaeithau, yna, o Enaid, pan i'th fismir ac i'th drallodir gan apse-noldeb wjneb Duw; etto meddwl am y ddau Air hyn (fy Anwyllyd) yn wastadol.*

91. Fel yr oeddwn yn myned adref y Geir-iau hynny a ddaethant eilwaith i'm meddyliau; ac yr ydwyf yn cofio yn dda (fel yr oeddent yn dyfod i mewn) i'm ddywedyd yn fy Nghalon, *Pa elw a fydd i mi o feddwl am y Geiriau hyn? A chyn yn gwbl i'r meddwl hwn fyned trwy'm Calon, yna y geiriau hyn a enynnodd yn fy Ysbryd: Ti yw fy Anwyllyd, Ti yw fy Ngholomen, ugain o weithiau ynghyd; ac yn ostad fel yr oeddent yn rhedeg i fy Meddwl, ac yn ymhalaethu yn gryfach a gwresogach, dechreuasant wneuthur i'm edrych i fynu: eithr yr oeddwn rhwng Osn a Gobaith, yn oestad yn gwrth-atteb yn fy Nghalon, eithr gwir ydyw i'r cyfryw ymadrodd fwrthio arnaf: ond fy mod fel y cyfryw yn A.A.*
xii. 9. *Na's gwyddai mae Gwir oedd yr hyn a wnaethid iddo gan yr Angel.*

92. Yna y dechreuais roddi lle i'r Gair, yr hwn mewn nerth, drachefn â thrachefn a wnaeth yr Adfain orfoleddus ymma yn fy Enaid: *Ti yw fy Anwyllyd, Ti yw fy Anwyllyd; ni chaiff dim dy wahanu oddi wrth fy Nghariad, ag â hynny y llanwyd fy Nghalon â chyfyr gobeithiol: Yna y gallaswn gredu fod fy Mhechodau wedi eu maddau; ie, se'm cymmerwyd gan Drugaredd a chan Gariad Duw, fel na's gwyddwn pa fodd i'w gynwys hŷd onid aethym Adref. Tybiais y gallaswn lefain am ei Gariad a'i Drugaredd i mi wrth y Brain oeddent yn sefyll ar y Tŷr â'r o'm blaen, pe buafent alluog i'm Deall: Yna y dy-*
wedais

wedais yn fy Enaid ; O na byddai gennif Bin ac Inge ymma, mi 'Scrifenwn hyn cyn fy myned yn mbellach : can's, Diau ni's gallaf ei anghosio, pe byddwn fyw ddeugain Mlynedd : ond och, cyn treulio o honof Ddeugain o Ddyddiau, dechreuais ammau'r cwbl drachefn.

93. Etto ar Brydiau fe'm cynorthwit i gredu mae gwir ddatguddiad o Râs i'm Henaid ydoedd, er colli o honof y Tiriondeb a'r Bywyd o hono. O amgylch i Wythnos neu chwaneg yn ol hyn fe'm canlynit a'r 'Scrythur hon, Luc. xxii. 31. Simon Simon, wele Satan a'ch ceisiodd chwi, &c. Byddai weithiau yn Ad-fainio cyn ucheled o'm mewn megis pe buasai yn croch-lefain yn nerthol o'm hôl ; yn neulltuol un waith galwodd, nes i'm edrych i'r naill ochor gan dibiaid yn ddiau ddarfod i ryw Ddŷn o'm hol alw arnaf, megis o ryw bellder mawr : Fe ddaeth fel y tybiais wedi'n i'm deffroi i Weddi ag i Wiliadwriaeth ; daeth hefyd i'm rhybyddio fod Temestl ; yn canlyn, eithr ni ddeallais mo hono.

94. Hefyd, hyd wyfyn gosio, y tro hwnnw ac y galwodd mor uchel, ydoedd y tro diweddaf y sainioedd yn fy Nghlystiau, ac yr ydwyf etto yn teimlo pa fath Nerth oedd yn y cyfryw Eiriau (Simon Simon) fel y dywedais wrthyh, megis pe buasai ryw un haner Milldir o'm hol yn galw arnaf ; er nad hynny oedd fy Enw, etto gwnaeth i'm edrych yn ddiattreg o'm hôl gan gredu fod yr hwn a alwodd ar fy ôl yn amcanu attaf fi.

95. Ond o mor ynfyd ac Anwybodus oeddwn fel na's gwyddwn beth oedd meddwl y Lleferydd hwn ; yr hyn a welas ac a deimlais yn fuan wedi'n, fe a'i danfonwyd o'r Nêf megis Bon-lef i'm deffro, ac i'm paratoi erbyn yr hyn oedd yn canlyn

canlyn: yn unig myfuriwn a rhyfeddwn yn fy meddwl, pa beth allasai meddwl 'r 'Scrythur honno fod, oedd mor synych ac mor nerthol yn wastad yn ad-fainio yn fy'm Clystiau; ond fel y rhâgddywedais, buan y deallais fwriad Duw ynthi.

96. Can's oddi amgylch i Fis wedi'n, Teme-
stl: ddirfawr a syrthiodd arnaf, yr hon a'm hyf-
gydwoedd ugain-waith yn waeth nag un a'm
cyfarfu o'r blaen, hi a ddaeth yn lledradaidd
arnaf, un prud y modd hwn, brud arall mewn
dyll arall; sy holl gyfyrn a gymmerwyd oddi-
wrthif; yna Tywyllwch a'm daliodd, felly Llif-
ogydd dirfawr o Gableddau yn erbyn Duw,
Crist, a'r 'Scrythurau a dywalltwyd ar ty Ysbryd,
yr hyn fu er mawr syndod i'm ac an-rhefnysdra.
Y meddyliau cabledrys hyn oeddent yn erbyn,
hyd 'nod Hanfod Duw a'i anwyl Fâb, fef,
ammau pa un a'i fôd a'i nid oedd: ac yn hyt-
rach bod yr 'Scrythurau sanctaidd yn chwedleu
hudol cyfrwys, na bod yn wir sanctaidd Air Duw.

97. Y Temtiwr a fyddai hesyd yn rhythro
arnaf, a'r holiadau canlynol, fef pa fodd y gell-
wch haeru nad oes gan y *Twrciaid*, cyn odidoced
Ysrythurau i brofi eu *Mahomet* yn Iachawdwr,
ag sydd gennich chwithau i brofi eich Jesu? a
elli di feddwl fod ebr ef, cynifer murddiynau
mewn amryw Wledydd a Theyrnasoedd, heb
adnabyddiaeth o'r iawn ffordd i'r Nefoedd, (os
oes y fath beth a Nefoedd?) Ai chychwi yn unig
parai ydych yn byw fel ar y naill gongl o'r
Ddaear a gynysgaeddir a'r Bendithion o honi?
pawb a dibiant, *Juddewon*, *Ethiopiaid*, a *Pha-
ganiaid*, mae eu Crefydd hwy yw'r oreu; a pheth
os nid yw ei'ch, Crist, a'ch ffydd, a'ch 'Scrythur-
au chwithau ond hydol.

D

98. Ym-

98. Ymdrechwn weithiau yn erbyn y meddyliau hyn, gan ymarfogi yn eu herbyn â geiriau bendigedig St. *Paul*; ond och! pan y gwnawn, dychwelai i'm herbyn y cyfryw wrthddadleuon a'r rhai'n sef, er gwneuthur o honaf gyfrif mawr o *Paul* ac o'i eiriau, etto pa fodd y gallwn wybod nad oedd efe wedi ymroddi i Ddichell ac Amryfusedd cadarn, ac y gallai gymmerud Poen i ddadymchwel, ac i ddinistrio ei Gyfeillion.

99. Y pethau hyn, (ynghyd â llawer eraill) pa rai ni's gallaf yn bresennol mewn gair na 'Scrifen eu hadrodd, a ymaffasant yn fy Ysbryd gan bwyso arnaf, o ran eu rhifedi, eu parhad au Tanllyd rythriad yn y fath fodd, fel pe na buasai dim arall o'r Borau i'r Hwyr o'm mewn; ac yn wir nid oedd lle i ddim arall: yr oeddwn yn casglu oddi wrth hyn, bod Duw o'i Ddigofaint wedi 'm rhoddi i fynu iddynt, i'm dwyn ymmaith ganthynt megis mewn Cor-wynt nerthol.

100. Yn unig trwy'r aflas a roddasant i'm Hysbryd, teimlais ynnof ryw bêth yn eu gwrthwynebu; o blegid pan y rhoddes Duw i'm amfer i lyngcu fy'm Poeryn, yr oeddwn yn profifelly: pe amgen, Twrf, Nerth, ag Addug y Profedigaethau ymma 'fuasai, yn llifio droswyf a'm boddi, a chaladdasent yr holl gyffelyb feddwl a phob coffadwriaeth o honynt. Tra bum yn y Brosedigaeth hon, teimlwn fy meddwl yn ymmosod i dyngu, rhegu, a llêfaru pethau caladion yn erbyn Duw, Crist a'r 'Scrythurau sanctaidd.

101. Yna Tibiais yn ddïau fy môd wedi fy meddiannu gan Ddiafol: brydiau eraill, tibiwn i'm difeddiannu o'm Synwyrâu; o blegid, yn lle

lle mawrhygu, a chlodfori Duw gyd ag eraill (pan byddwn ond eu clywed) rhyw ddychryn-llud gableddau; a faethai allan o'm Calon i'w herbyn; hefyd meddyliwn pa un a'i bod Duw a'i nid oedd? Nid oedd Heddwch, Cariad na Thawelwch graflawn yn deimladwy ynnof.

102. Y pethau ymma a'm fyddodd i ddwfn-der *Anobaith*: o blegid barnais mae amhosibl 'odd bod y pethau hyn, mewn nèb o gariadau 'r Arglwydd. Pan fyddai'r Brofedigaeth hon mewn gormeil yn gwasgu arnaf, cŷdmarwn fy hun i Blentyn a ledradit gan *Aiphthiais* a'i ddwyn ymmaith o'i Wlaed, ac oddi wrth ei Berth'na-fau; mynych 'r oeddwn yn gofidio ac yn llef-ain, etto 'n gaeth yn Adenydd y Brofedigaeth; a'r Demestl â fynnei 'm dwyn ymmaith yn ddi-atreg. Meddyliais hefyd am *Saul*, a'r Ysbryd drwg a'i meddiannodd et, ofnais yn *fawr fod fy'm cyflwr i fel 'r eiddio yntef*. I *Sam. xvi. 14.*

103. Yn y Dyddiau hynny clywais rai yn siarad am y Pechod yn erbyn yr *Ysbryd Glân*: yna'r Temtiwr a'm honogai i bechu 'r Pechod hwnnw, ac yr oeddwn mor awyddus iddo, fel na's mynnwn, ac ni's gallafwn fod yn llonydd ne's ei gyflwani; nid oedd un Pechod a wnae'r tro y pryd hynny ond hwnnw: os gallafid ei wneuthur trwy lefaru Gair, yna y byddai fy Ngenau yn barod i ymagor i'w ddywedyd; yr oedd y Brofedigaeth hon mor gadarn wedi 'm hamgylchu, fel y byddwn yn gorfod gofod fy llaw dan fy Ngen, i'w attal i ymagor: gan hynny meddyliwn i ymollwng Bendramwnwgl i ryw gau dwll neu gilydd, er attal 'm Genau rhag lefaru.

104. Yna, barnais gyflwr Ci, Llyphan a phob pêth a wnaethai Duw, ymbell yn rhagori ar fy'm dychrynadwy Gyflwr i, a'r lleill o'm Cyfeillion;

buasai da gennif fod mewn cyflwr Ci, neu Geffyl can's gwyddwn nad oedd ganthynt hwy Enaidiau i ddioddef pwysau tragwyddol Boenau Uffern, fel yr oeddwn i yn argoli i fod: gwelais a phrofaist yr hyn a'm drylliodd yn chwilfriw, etto hyn a chwanegoedd fy Ngofid; sef na's gallaswn o'm holl Enaid ddymmuno gwaredigaeth. ynghanol hyn o Drüeni yr 'Scrythur honno hefyd a rwygiodd fy Enaid. *Ond y rhai anwir fydd fel y Môr yn dygyfer, pan na allo fod yn llonydd; yr hwn y mae ei Ddysfroedd yn bwrw allan Dom a Llaidd. Ni bydd heddwch, medd fy Nuw, i'r rhai Annuwiel.* Esay lviii. 20. 21.

105. Fy Nghalon oedd dra chaled yn yr amser ymma, pe rhoddaswn fil bynnau am Wylofaïn, ni's gallaswn dywallt un Deigr, nag ychwaith yn fynych ei ddymmuno. Fe'm taffwyd i lawr, fel yr ofnais mae hyn oedd fy Nghoel-Bren. Gwelwn rai yn galaru ac ymosidlo a'm Bechod; eraill a allent orfoleddu a bendithio *Duw* a'm *Grist*; drachefn, eraill gyd a gorfoledd a buwio; rwydd a allent adgofio Gair *Duw*: tra'r oeddwn innau yn soddi yn y Demestl. Tybiais fod fy Nghyflwr yn anghydmorol, yna dechreuais alaru a'm fy'm caledrwydd eithr; myned allan o honow nis gallaswn.

106. Tra y parhaodd y Biofedigaeth hon, (sef yspaid Blwyddyn) ni's gallaswn ymroddi i un o Oridinhadau *D U W*, ond gyd â thrifwch a Blinder dir-fawr; a'r y pryd hwnnw i'm trallodit yn ddir-fawr gan Gableddau: os yn gwrando'r Gair, Aflendid, Cabledd ac Anobaith a'm caethiwei yno; os darllen a wnawn, mynych amcanwn, ammau'r cwbl weithiau fy Meddwl a ledradit ymmaith i ddieithrwech, a'i lenwi a phethau eraill, fel na's gallwn barchu na chosio

yr hyn oeddwn yn ddarllen.

107. Hefyd mewn gweddi yn yr amser hwnnw, y cefais fy mawr dralloſi gan Satan, rai prydiau tibiwn ei fœd o'r tu ol yn tynny 'm Dillad; byddai yn waſtadol wrthif ar amſer Gweddi, ar i'm wneuthur brŷs i dori ymmaith a darſod; meddei ef di Weddiaiſt ddigon, brŷſia naſaf yn hwy: yn waſtad byddai yn dirwyn fy Meddwl ymmaith; brydiau eraill y taſſai'r fath feddyliau drwg i'm mewn a rhai'n: bod yn rhaid i'm Weddio arno ef, a ſyrthio i lawr a'i addoli ef: fel yn *Mat. ii. 9.*

108. Hefyd gan fy mod wedi 'm hamgylchu gan feddyliau cyrwydredig, mewn amſer Gweddi, llafyriwn i gaſglu, a ſefydlu fy meddwl ar Dduw; yna 'r gelyn a rythrai arnaf i'm goſod mewn anrhefn a gorffwylliaid, trwy ddarlunio i'm Calon a'm tibiau, *Lwyn, Lârſw a 'Sgybell*, a'r cyffelyb, fel pe dylaſwn Weddio arnynt: i hyn (ar brydiau) y clymmei fy Meddwl fel na's gallwn feddwl a'm ddim arall, na *Gweddio ar ddim ond yr rhai'n a'r cyffelyb.*

109. Ettô ar Amſerau meddianwn ſerchiadau nerthol calonnog a deallgar am Dduw ac o ddigonolrwydd gwirionedd ei Eſengyl ef: ond Oh! fy nghalon a ymmofodei mewn Griddſanneu anſanegol; pob gair a ddywedwn, meddai 'm Henaid, dylwn, lêſain trwy gyfyngder ar iddo drugarhau wrthif; eithr, byan i'm llwſrhaid drachefn, a'r tybiau gŵyr-gam ymma, ſef, nad oedd *DUIW* ond diſtyru fy Ngweddiau, gan ddywedyd, (*a hynny yngwydd yr Angelion Sanctaidd*) y tlawd truan greſynol hwn ſydd yn ymgais ar fy ol; fel pe na bae gennif ddim, i wneuthur a'm Trugaredd ond ei chyfrannu ar ei fath ef. *O Enaid truan, o Enaid tlawd pa fodd i'th dwyll-*

wyt, nid i'th fâth di y mae'r Goruchwaf yn dangos ei Drugaredd.

110. Rhytheri'r Temtiwr arnaf drachefn i'm di-galonni, gan ddywedyd, yr 'wyt yn dra gwrefog am Drugaredd; ond m'i a oeraf y dymmer hon, ni fferu hi yn wastadol; llawer fel ditbau a fu yn wrefog am fwynhâd o'r Ysbryd, ond m'i a foddais fuwio-grwydd eu sêl: felly fe a osodai o flaen fy Llygaid y cyfryw, ac a syrthiasant ymmaith; yna'r ofnais mae felly y gwnawn innau hefyd: eithr hyn a ddaeth i'm meddwl, a dywedais, wele, m'i wiliafhŷd y gallwyf; (ond é be Satan) e'r it. wneuthur felly, m'i a'th orchfygaf, ac a'th oeraf, o râdd i râdd yn ddia-rwybod. Beth waeth gennif (ebe'r ef) pe bawn saith Mlynedd yn llithio dy Galon o's gallaf ei wneuthur yn y diwedd. Dyfal siglo a wna i Blentyn llêsgar ddistawi; mi a fyddaf yn astŷd wrthyt, ac a synnaf o'r diwedd fy nymuniad. Er dy fod yn boeth fel yr Eirias yn bresennol, etto m'i a allaf dy dynnu oddi wrth y Tân hwn, m'i a'th synnaf yn ddigon oer ar fis.

111. Y pethau hyn a'm dygodd i fawrgyfyngder; can's nid ceddwn yn barnu fy hun yn addas i farw; yna etto tybiais mae byw yn hwy a'm gwnae yn anghymmwyfach: can's amser a wnae i'm anghosio'r cwbl, ac a dreuliau, hŷd 'nod y coffadwriaeth o Bechod, Digofaint Duw a'r angenrheidrwydd o Waed CRIST i'm glân-hau; eithr diolchaf i JESU GRIST, ni allodd hyn. ('chwaith) laesu fy llefain; ond yn hytrâch a'm gwnaeth yn fwy awyddus fy Nghri, fel y Llangces yn Deut. xxii. 26. Yn y cyfryw Ddyddiau (yn ol dioddeffo honof y pethau hyn) y bu y gair hwn yn dda i mi. Can's y mae yn ddiogel gennif, na all nag Angau, nag Einiaes, nag Angelion na Thywysogaethau, na Meddiannau, na phethau

phethau presennol, na phethau i ddysod, nag uchder na dyfnder, nag un Creadur arall ein gwahanu ni oddi wrth Gariad DUW, yr hwn sydd yng NGHRIST JESU ein Harglwydd. Rhuf. viii. 38. 39. Yna gobeithiais na byddai i hir Einioes i'm distriwio na'm difeddiannu o'r tragwyddol Wynfyd.

112. Hefyd cefais fy'm cynnal yn y brofedigaeth hon, er fy mod yn ammau'r cwol y pryd hwnnw: y gair yn Jer. iii. 5. a'm daliodd i fynu. Oni lesi di arnaf fi o hyn allan, fy Nhâd, ti yw Tywysog fy jeuengêid, er gwneuthur o honot yr hyn oedd ddîwg hyd y gallaist.

113. Cefais hefyd dra hyfryd dreimiad o'r 2 Cor. v. 21. Can's yr hwn nid adnabu Bechod a wnaeth efe yn Bechod drosom ni; fel y'n gwnelid ni yn Gyfiawnder DUW ynddo ef. Yr ydwyf yn cofio ar un Diwrnod â mi yn eistedd mewn Tŷ Cymydog, yn athrist gan ddwfn ystyriaeth o'm hamryw Gableddau; i'm ddywedyd yn fy Meddwl; pa sylfaen sydd gennif fi (yr hwn a fŷm fyw mor wael a llygredig) y caf fŷth feddiannu Bywyd trag'wyddol? Y Gair hwnnw a ddaeth yn ddi-atreg attaf, Beth gan hynny a ddywedwn ni wrth y pethau hyn? os yw DUW drosom, pwy a all fod i'n herbyn, Rhuf. viii. 31. Y Gair hwn hefyd a fy yn gyfnerth i mi, can's byw wyf fi, a byw fyddwch chwithau hefyd, John xiv. 19. Eithr er nad oedd y Geiriau ymma, ond blaen-brawf o'i ymweliadau ef, etto yn odidawg felus: pan ddeuent yr oeddent i mi yn gyffelyb i'r Llenlliain, i Peder yr hon a gymmerwyd yn ddifysymawyth odai wrtho i'r Nef, drachefn. Act. x. 16.

114. Eithr wedi hyn, yr ARGLWYDD, yn fwy cyflawn a Grâs-lawn a ddadguddiodd ei hun i mi

mi, ac yn wir, yn hollol a'm rhyddhaodd; nid yn unig oddi wrth yr euogrwydd, oedd yn gorwedd ar fy Nghydwybod, ond hefyd yr halog-rwydd y honow: y brofedigaeth a symmydodd ef ymmaith, a dygodd finnau drachefn, i'm iawn synhwyrau fel Crïst' nogion eraill.

115. Yr wyf yn cofio, a mi ar Ddiwrnod yn ymdeithio i'r Wlad (i'm fyfurio ar ddrygioni a chabledd fy Nghalon, a'r gwagedd oedd ynnof tu ag at Dduw; i'r 'Sgrythur hon ddyfod i'm Meddwl, *Ac wedi iddo wneuthur heddwch trwy Wlad ei Groes ef, &c.* Col. i. 20. Trwy'r hyn, y gwelais, drachefn a thrachefn, yn y Dydd hwnnw, bod Duw, a'm Henaid yn Gyfeillion trwy'r Gwaed hwn; ie, gwelais, y gallai *Cyfiawnder Dŵ a'm-Henaid pechadurus i, ymgfleidio ac ymgysanu trwy'r Gwaed anfeidrol-hwn*: Y dydd hwnnw y bu yn ddâ i mi; a gobeithio na châf e'i anghofio byth mwyach.

116. Amser arall â m'i yn eistedd yn fy Nhŷ yn Myfurio ar fy'm trüeni; yr *ARGLWYDD* a wnaeth yr 'Sgrythur hon hefyd yn werthfawr i'm *O blegid hynny, gan fod y Plant yn gyfrannogion o Gig a Gwaed, yntef hefyd yr un modd a fu gyfrannog o'r un pethau; fel trwy farwolaeth y dinistriai efe, yr hwn oedd a nerth marwolaeth ganddo, hynny yw, Diafol.* Heb. ii. 14, 15. Gogoniant âc ardderchawgrwydd y Geiriau, oedd y pryd hwnnw mor bwyfïg arnaf, fel y bŷm agos (ddwy waith) a llesmeirio tra'r oeddwn yn eistedd; nid gan ofid a chyfyngder, ond gan wir Orfoledd a Heddwch.

117. Yr amser ymma hefyd, yr eisteddais tan Weinidogaeth y Duwiol Mr. *Gifford*: ei Athrawiaeth ef (trwy Râs Duw) a fu yn nerthol i'm sefydlu. Y Gŵr hwnnw a wnâi yn orch-
wy.

wyl iddo, i.e, a'i holl Egni i waredu Pobl Dduw o'u seiliau twyllodrus y rhai'r ydym wrth Naturiaeth yn dueddol i ymollwng iddynt. Byddai yn gorchymmyn hefyd, i'n gymmerud gofal neilltuol, na byddai i'n gymmerud un gwirionedd ar yr natur; fel oddi wrth neb dynion; eithr Llefain yn alluog ar y Duw byw, a'r iddo ei'n hargyhoeddi, a'n dwyn i'r Gwirionedd o honow, a'n sefydlu trwy ei Ysbryd, yn y Gair Sanctaidd. Ebe'r ef, os gwnewch yn amgen, pan ddel profedigaeth (gyd â nerth) a chwithau heb ei derbyn o'r Nefoedd, cewch brofi eisiau'r cynhorthwy a'r gallu i orchfygu, yr hyn y tybiafych un waith eu bod gennych.

118. Yr oedd hyn mor dymmerys i'm Henaid ac yw'r cynnar a'r diweddar—Law yn ei amser : can's teimlais Wirionedd ei Eiriau ef trwy brofiad alaethus; credais na's gallasai un Dŷn ddywedyd, (mewn profedigaeth Ddiaflig.) *mae JESU GRIST sydd Arglwydd, ond trwy'r Ysbryd Glân.* Felly profais trwy Râs, fod fy Enaid yn ufed yr Athrawiaeth hon, gan weddio Duw, na's dioddefai, mewn dim ag a berthunai i'w Ogoniant ef, a'm trag'wyddol Hapysrwydd innau, i'm fod heb siccrwydd cadarn o honow o'r Nef; can's, yna gwelais yn eglur fôd mawr ragoriaeth rhwng syniad Cnawd, a Gwaed, a dadguddiad Duw'r Gogoniant. Hefyd y mawr ragoriaeth sydd rhwng ffydd ffyantus yn y doethineb ddynol, a'r hon sydd mewn dŷn a Anwyd o Dduw. *Mat. xvi. 15. 1. John. v. 1.*

119. Eithr O! pa wuched ddyll yn awr yr oedd fy Nuw yn tywys fy Enaid o'r naill wirionedd i'r llall yng NGHRIST; sef, o'i Enedigaeth i'w dderchafiad, ac o'i ail ddyfodiad o'r Nef i far-nu'r Bŷd.

120. Gwirionedd, m'i a brofais ar y cyfrif hyn fod y Duw mawr yn dra daïonus i'm; can's hŷd wyf yn gofio, nid oedd dim ag a geiswn ganddo ei ddadguddio i'm, ar na's rhyngodd bodd iddo ei wneuthur; sef, holl rannau Efengyl JESU GRIST, cefais fy'm tywus yn rheolaidd iddynt; 'rwyf yn meddwl i'm gael trwy gadarn dyftiolaeth olwg ar y pedwar Efengylwr) ar waith rhyfeddol Duw yn rhoddi JESU GRIST i'n hachub: trwy ei Genhedliad, ei Enedigaeth, a'i ail ddyfodiad i'r Farn: i.e. 'r oeddwn fel pe buafwn yn gweled ei Eni ef, a'i weled ef yn cynhyddu, ac yn teithio trwy'r Bŷd hwn, o'r Crŷd i'r Groes; at yr hon pan ddaeth gwelais pa mor aeddfwyn'r ymroddodd i'w grogi, a'i hoelio arni, dros fy mhechod a'm gweithredoedd drygionys i. Hefyd fel yr oeddwn yn myfyrio ar ei deithiau ef, diferoedd hyn ar fy Ysbryd: *efe a rag-orddiniwyd i'r lladdfa, i. Ped i. 12. 20.*

121. Hefyd, pan ystyriais wirionedd, a grym ei Adgyfodiad, cofiais y gair hwnnw; Na *chyffwrdd â mi Mayr, &c.* yr oedd fel pe buafwn yn ei weled ef yn llammu allan o safn y Bêdd; gorfoleddais gan iddo adgyfodi a chael y fyddugoliaeth ar ei'n dychrynllud Elynion. *Ioan xx. 17.* Gwelais ef hefyd (trwy'r Ysbryd) yn Ddŷn, ar law ddechau 'r Tâd drofwyf fi: gwelais hefyd ddyll ei ddyfodiad ef o'r Nêf i farnu 'r Bŷd gyd â Gogoniant. Cefais fy nghadarnhau yn hyn trwy'r Ysgrythureau canlynol. *Aa. i. 9. 10. ar vii. 56. a'r x. 42. Heb. vii. 24. a'r viii. 38. Dad. i. 18. i Theff. iv. 17. 18.*

122. Un waith fe'm gofidiwyd, o eisiau gwybod pa un a'i bod yr ARGLWYDD JESU yn Ddŷn yn gyftal ag yn Dduw, ag yn Dduw yn gyftal.

gyftal ag yn Ddŷn. Yn ddŷiau yn y Dŷddiau hynny, dywedod Dynion y peth y fynent o ddi-gerth i mi, ei gael o'r Nef, y cwbl oedd fel dim: Nid oeddwn yn cyfrif fy mod heb hyn, yn sefydlog mewn un o Wirioneddau Duw; cefais fy mawr gythryblio o herwydd y pethau rhagfonedig, heb wybod pa fodd iw dirnad: o'r diwedd, y v. o'r *Dad*. ddaeth i'm Meddwl. *Ac mi a edrychais, ac wele, ynghanol yr Orfedd-faingc a'r pedwar Anifail, ac ynghanol yr Henyriaid yr oedd Oen yn sefyll, megis wedi ei ladd, &c.* Ynghanol yr Orfedd-faingc y meddyliais bod ei Dduwdod; ynghanol yr Henyriaid y mae ei Ddyndod oedd: ond Oh! fel yr oedd hyn yn discleirio, yn ddaionys; ac yn rhoddi i mi ber-eidd fodlonrwydd. Ysgrithur arall hefyd a'm cynorthwyodd yn fawr yn hyn, *Can's Bachgen a aned i ni, Mâb a roddwyd i ni, a bydd y llywod-raeth ar ei ysgwydd ef: a gelwir ei Enw ef Rhyfeddol; cyngorŵr, y DUW cadarn, Tâd Trag'wyddoldeb, Tywysog Tangnefedd, &c. Esay ix. 6.*

123. Hefyd heb law'r Athrawiaethau ymma (o'i Air) yr ARGLWYDD a ddefnyddiodd ddau beth i'm diogelu yn y Gwirionedd hwn; y naill oedd cyfeiliornadau 'r *Crynwŷr*, a'r llall oedd Euogrwydd o Bechod: fel yr oedd y *Crynwŷr* yn gwrthwynebu'r gwirionedd, Duw a'm cadarnhaodd innau yntho fwy fwy, trwy 'm tywys i'r Ysgrithurau ag oedd yn rhyfeddol yn ei am-ddiffin.

124. Y cyfeiliornadau ag oedd y *Crynwŷr* yr amfer hwnnw yn draddodi, oedd,

Yn 1. Nad oedd yr Ysgrithur Sanctaidd yn Air Duw.

Yn 2. Bod pob dŷn yn y Bŷd yn meddianny Ysbryd CRIST, ffydd, phob Gras, &c.

3. Na

3. Na wnaeth JESU GRIST, trwy ei Groeshoelio a'i farw, (er 's un cant a'r bymtheg o Flynyddau) fodlonrwydd i Gyfiawnder Duw am Bechodau Dynion.

4. Bod Cnawd a Gwaed CRIST o'r tu mewn i'r Saints.

5. Na's bydd i Gyrph y Dynion da na'r drwg a gladdwyd mewn *Monwent Eglwys* Adgyfodi.

6. Bod Adgyfodiad y dynion da wedi pasio Eifioes.

7. Na Dderchafodd y DYN JESU, a Groeshoeliwyd rhwng dau Leidir ar *Fryn Calfarria*, ger llaw dinas *Caersalem*, uwch law 'r Nêf Sêrennog.

8. Na bydd i'r IESU hwnnw, a fu farw trwy ddwulo'r *Juddewon*; fel yn Ddŷn ddyfod y Dŷdd diwddaf i farnu 'r *Cenhedloedd*, &c.

125. Llauer 'chwaneg o bethau gwael, ffeidd oeddent yr amser hwnnw yn eu traddodi; trwyddynt fê m gyrrwyd yn fwy difrif i chwilio 'r Ysgerthurau; trwy eu goleuni a'u tyftiolaeth, cefais nid yn unig goleuo, eithr fy'm mawr gadarnhau a'm cyfuro yn y gwirionedd: ac fel foniais am Euogrwydd Pechod, gwnaeth i'm fawr leſſad, can's fel y byddei yn gwaſgy arnaf, Gwaed JESU GRIST a'i tynnei ymmaith, drachefn, a thrachefn; a hynny yn dra melys yn ol 'r Ysgerthurau. *O Gyfeillion! llefwch ar i Dduw ddadguddio JESU GRIST i chwi; nid oes neb a'ch dysc gyffelyb iddo ef.*

126. Rhy faith fyddai i'm adrodd wrthych yn hollol, pa fôdd i'm dyscwyd gan Dduw yn holl bethau CRIST; a'r modd i'm tywſfodd i mewn iw holl Eiriau ef; a'r modd hefyd yr agorai efe hwynt i'm, ac y gwnai iddynt lewrchy

chy ger bron fy Wyneb, gan orphwys arnaf i'm cyfuro gan odidawgrwydd ei hanfod ei hun, ei Fâb, ei Ysbryd a'i Air Efengylaidd ef, &c.

127. Yn unig hyn, fel y dywedais eisioes y Dywedaf drachefn, rhyngodd bodd iddo arfer y ddriniaeth hon arnaf. Yn 1. dioddef i'm gael fy mlino gan Brofedigaethau perthynol i'r pethau rhag-soniedig. 2. Eu dadguddio i'm drachefn, i.e., pan fyddwn yn gorwedd mewn mawr Euogrwdd Pechod, yn felldigedig hollol, yna y Dadguddiau 'r *ARGLWYDD* i'm Farwolaeth *IESU GRIST*, i.e., tanellai i'm Cŷdwybod o'i werthfawr Waed ef: fel y profwn, mae yn yr un Gŷdwybod ac y buasai 'r Gyfraith mewn Digofaint dirfawr yn Teyrnasu, i.e., 'r prud hwnnw y gorphwŷfai ynddi Heddwch a Chariad, yn Wŷneb *IESU GRIST*.

128. Yna cefais Dyftiolaeth (fel y tybiais) o'r Nefoedd am fy Iechydwriaeth, wedi ei felio â Seliâu auraid; pa rai oeddet yn discleirio o flaen fy Llygaid: yna gall'fwn ad-gofio 'r amryw Ddadguddiedigaethau o Râs gyd â *Gorfoledd*, gan hiraethu dŷfodiad y Dŷdd diweddaf, fel y cawn dros byth olwg ar, a *Gorfoledd* yn yr hwn y *Corontwyd ei ben a Drain*, y poetwyd yn ei Wŷneb, y drylliwyd ei Gorph ac y gwnawd ei Enaid yn *Aberth* dros fy Mhechodau i: er fy mod o'r blaen yn gorwedd wrth Safn Uffern, yn awr (i'm Meddwl) cyn belled oddi wrthi fel nas gallwn wrth edrych yn ol, ond yn brin ei thremio. Hiraethais am gyflawni fy Nŷddiau, fel y cawn Fârwydd yn ddi-atreg, i'm Hehaid gael myned i'r trag'wyddol Orphwysfa.

129. Eithr er gallu o honof ddyfod allan o Brofedigaethau, y mawr hiraethais am gyfarfod

â gwaith y Duwiolion a 'scrifenasant cŷn i mi gael fy Ngeni; o blegid y rhai a 'sgrifenasant yn ein Dyddiau ni, Meddyliais (eithr dymmunaf yn bresennol eu Maddeuant) nad oeddent yn 'scrifennu, ond yr hyn oedd eraill wedi ei deimlo; neu ynteu trwy nerth Deall Doniau a Dysgedigaeth; yn astydio atebion i'r Gwrthadlau oeddent yn Feddwl bod eraill yn cael eu blino o'u herwydd; heb anturio eu hunain i'r Dŷfnder. Felly wedi llawer o'r Dymuniadau hiraethlon ymma, Duw, yr hwn mae'n Ffyrdd a'n Dyddiau yn ei Law, a drefnodd i'm un o Lyfrau *MARTIN LUTHER*; fef, ei Esponiad ar y *Galatiad*, yr oedd mor hên, a'i fod agos i ymadel yn ddarniau wrth ei droi. Felly wedi ei gael, bodlonais yn fawr i'r cyfryw hên Lŷfr gwmpo i'm Llaw yn yr hwn y gwelais fy Nghyfiwr yn ei Brofiad ef mor Gyflawn, a phe b'asai ei Lyfr wedi dyfod o'm Calon fy hun. Hyn a wnaeth i'm ryfeddu; can's dywedais, y Gŵr hwn a 'Scrifennodd Brofiadau'r Hênafiaid, eithr ni allasai wybod Profiadau a Chyflyrau Crist'nogion yn y Dyddiau hyn, eithr darfod iddo ysgrifennu a llefaru Profiad y rhai gynt.

130. Heblaw hyn, mae efe yn dra difrifol yn y Llyfr hwn, yn dadlau am ddechreuad y Profedigaethau hyn, fef, *Cabledd*, *Anobaith* a'r cyffelib; dengus fod gan Gyfraith *Moses* yn gyftal a Diafol, Marwolaeth ac Uffern Law fawr ynthynt: yr hyn ar cyntaf oedd ddieithr i mi, eithr wrth ystyried a gwilio, mi gwelais fod y peth felly: eithr am danynt yn neilltuol, nid wyf ymma yn meddwl dywedyd dim, ond yn unig hyn; rhaid i'm gyfaddef ger bron pawb fy mod yn mawrygu y Llyfr hwn

• eiddio *Martin Luther* ar y *Galatiaid* o flaen yr holl Lyfrau o ddigerth y Bibl sanctaidd, a'r a welais i e'r meddyginiaethu Cydwybod archolledig.

131. Yn awr yr oeddwn fel y tybiais yn caru *Crist* yn annwyl: ie meddyliais fod fy Enaid yn esgyn atto ac yn glynu wrtho, a'm Serchiadau yn ymgysylltu ag ef cyn boethed a'r Tân: yna tybiais (fel y dywed *Job*), y gall'fwn farw yn fy Nŷth; eithr cesais wybod yn fuan nad oedd fy Nghariad nerthol ond egwan, a'm bod, er tybiaid fod gennyf Gariad brŵd at *Jesu Crist*, y gadawn iddo fyned ymmaith er ffloreg. Duw a wyr pa fodd i'n darostwng ac a ddichon guddio Balchder rhag Dŷn. Bu- an wedi'n fy Nghariad a gafodd ei brofi i'r eithaf.

132. Can's wedi i'r ARGLWYDD fy ngwar- edu fel hyn o'i raslawn Drugaredd oddi wrth y profedigaethau, mawrion hyn, a chwedi 'm fesydlu yn ffydd ei Etengyl sancteidd, a rhoddi im' gadarn Dystiolaeth o'r Nefoedd, am ei gariad, ac o'm hawl yn *Ngbrist*; y gelyn a ryth- odd arnaf drachefn gyd â ffrofedigaeth mwy dychrynadwy nag o'r blaen.

133. A hynny oedd am werthu o honof y *Crist* bendigedig, a'i gyfnewid am ryw beth o'r Bywyd hwn. Y Brofedigaeth hon orphwyf- odd arnaf ysbaidd Blwyddyn; ac a'm canlynodd fel na chawn lonyddwch un Diwrnod mewn Mis; nag ychwaith gymaint ag un Awr mewn amryw deyddiau ynghyd o ddigerth mewn cwlg.

134. Etto i'm tyb fy hyn yr oeddwn yn cael fy mhreswadio fod y cefryw a fuasai- un waith yng *Ngbrist*, na's gallasent byth ei golli, fel y gobeithias un waith fy mod in- nau; *Ar Tir ni cheir, ei werthu'n llywr, can's*

eiddo fi yw'r Tir, medd Duw, *Lef. xxv. 23.* Er hynny'r oedd yn ofid gwaftadol i'm wrth feddwl fod gennyf un gwrth-feddwl yn erbyn y *Grist* bendigedig hwn, a wnaethai gymmaint droffwyf ag a wnaeth efe : er hyn oll nid oedd dim gennyf yr amfer hwnnw ond y Meddyliau cabledlys hynny.

135. Eithr ni wnaeth na'm hanfodlonrwydd at, na'm dymuniad i'w gwrth'nebu yn y mesur lleiaf i'm waredigaeth rhagddynt : can's byddai beunydd yn ymgymysgu â pheth bynnag a feddylwn, yn y cyfryw fodd fel nas gallwn na bwyta, ufed nag ymgrymmu i godi dim oddi ar y llawr na bwrw'm golwg ar un peth, nas byddai'r Brofedigaeth yn ol ei hên draws-gymhelliad, *Gwerth Grist am y peth hyn, neu gwerth ef am y peth accw, gwerth ef, gwerth ef.*

136. Weithiau y rhedai i'm meddwl, nid llai na chan waith ynghyd, *gwerth ef, gwerth ef, gwerth ef, &c.* Yn erbyn pa rai y gallaf ddyweud y byddwn tros Oriau cyfein yn gorfod o'm holl Ysbryd eu gwrth-sefyll, rhag ysgatfydd, i'm Calon yn ddiafwybod roddi cydfynniad : ac weithiau gwnae'r gelyn i'm gredy i'm ei roddi eisioes, ac yna i'm dir-boenit megis ar y *Droell* amryw Ddýddiau ynghyd.

137. Y Brofedigaeth hon a'm gwnaeth yn ddychrynedig, rhag i'm anturio dywedyd i'm gýdsynio â hi : a chael fy ngorchfygu ganthi ; fel trwy ymegniad gorcheftol fy Meddwl, yn gwrth-sefyll yr Anuwioldeb hwn, fy holl Gorph oedd ar waith gan ymwithio a'm Dwylo, ac yn ateb cyn fynyched ac i'm hanogit gan y gelyn, *na wnaſ, na wnaſ, er murddiwn o Fydaedd &c.* felly gwnawn rhag i'm ofod rhy fach bris arno
felly

felly eithym i'r fath ddryswch, fel na wyddwn pa le'r oeddwn, na pha fodd i ym sefydlu drachefn.

138. Yr Amseroedd hyn ni chawn lonydd gantho i fwyta fy Ymborth, ond pan fyddwn wrth y Bwrdd, gorsyddai i'm fynned heibio i Weddio; byddai 'r Gelyn hefyd mor *Efygiol-Santleidd* a hyn pan fyddai yn fy nbemptio: minnau a ddywedwn mi gymmeraf fy Mwyd, nage ebe 'r ynte, rhaid it fyned yn awr, os amgen, ti a anfodloni *Dduw*, ac a ddistyri *Grist*, felly fe 'm Trallodit yn ddir-sawr a'r pethau hyn; ac o herwydd Pechyfrwydd fy Nghalon, meddyliais mai cynhyfiadau oddi wrth *Dduw* oedd y rhai'n, nacaes ei gwneuthur, yna fe 'm bwrai'n euog fel pe 'r anusyddhaefwn i'r **AR-GLWYDD**.

139. Ond i fod yn fyrr, a mi yn fy Ngwely ar Foreu-gwaith, yn cael fy Arteithio gan y Brofedigaeth, *sef i werthu ac ymmadel a Christ*, Yr anogaeth ddrwg hon a redai'n wastadol ar fy Meddwl, *gwerth ef, gwerth ef, gwerth ef*, cyn gynted ag gallai Dŷn lefaru; yn ei erbyn y gwrth-attebwn, *Na wnaf, er miloedd, a miloedd o Fydoedd*, a hynny o leia ugain waith ynghyd: ond o'r diwedd wrth hîr ymwrth-ladd hyd onid oeddwn agos allan o Anadl, teimlais yr Ad-lais ymma y rhedeg trwy 'm Calon, *Gad iddo fyned os myn*; a thybiais i'm Calon gŷduno yn hollawl. *Oh! mor ddiwyd yw Satan, ac Oh! mor dwyllodrys yw Calon Dyn*.

140. Yna 'r Frwydur a enillwyd, minnau a syrthias fel Aderyn a saethit gan Heliwr, i Euogrwydd ac Anobaith; felly aethim fel ynfyd allan i'r Maes, ond fy Nghalon mor drymed *Duw* a'i gwyr ag y gallai fod; i.e, bym

dros ddwy Awr fel un a ddifeddienit o'i Syn-
hwyrâu, ac megis yn ddi obaith wedi 'm rhwy-
mo i fynu i Golbedigaeth drag'wyddol.

141. Yr 'Sgrythur honno hefyd a ddaliodd
afel ynnof, *Neu halogedig megis Êsau, yr hwn
am un saig o fwyd a werthodd ei enedigaeth-fraint :*
Can's chwi a wyddoch ddarfod wedi hynny hefyd
ei wrthod ef, pan oedd efe yn ewyllysio etifeddu'r
Fendith : o blegid ni chafodd efe le i Edifeirwch, er
iddo trwy ddagrau ei thaer geisio hi, Heb. xii. 16.

142. Yn awr yr oeddwn megis yn rhwym,
teimlais fy mod wedi 'm rhoddi i fynu erbyn y
Farn i ddyfod, nid oedd dim bellach dros ysbaid
dwy Flynedd ynghyd ar fy meddwl ond Dam-
nedigaeth, a'r disgwylaid dychrynlyd o honi
yn aros arnaf, oddigerth ymbell Funud megis y
dengys yr hyn a ganlyn.

143. Yr oedd y Geiriau i'm Henaid,
megis Gefnau Pres im Coesau, fŵn pa rai
oedd yn fy Meddwl amryw Fisoedd ynghyd,
ond ar ryw ddiwrnod ynghylch deg o'r gloch.
fel yr oeddwn yn rhodio dan ryw glawdd yn
llawn tristwch ac Euogrwydd *Duw a'i gwyr,*
ac yn alarus o blegid cyfodi o'r cyfryw Eeddwl
ynnof, yn ddisymmwyth y rhythrodd y Gair
hwn i'm mewn, *A Gwaed Crist a ryddha'r holl*
Euogrwydd, ar hynny y llonyddais yn fy ysbryd;
yn ddi atreg y cymmerodd y gair gwerthfawr
hwn afel ynnof, *A Gwaed Jesu Grist ei Fab*
effydd yn glanhau oddi wrth bob Pechod. 1 Ioan
1. 7.

144. Yn awr dechreuais ddeall fod hedd-
wch yn fy Enaid, a thibiais fy mod yn
gweled y temptiwr megis pe buasai yn cilio ym-
maith, megis yn cywilyddio o blegid yr hyn a
wnaeth, a'r y cyfamser, hefyd creulonder fy
mhechod

mhechod a ddangoswyd a Gwaed Jesu Grift fel hyn i mi, nid oedd fy mhechod i'w gyftadlu a Gwaed Crist, amgenach iddo na'r briddell fechan neu gareg oedd ger fy mron, i'r maes ehang ag oedd o'm hamgylch, hyn a'm cyflurodd yn fawr dros ysbaid dwy neu dair o oriau; yn y cyfamser mi dybiwn fy mod yn canfod trwy ffydd, Fâb Duw yn dioddef dros fy mhechodau i, ond o herwydd na arosodd ond ychydig, mi a suddais yn fy Ysbryd dan ddirfawr euogrydd drachefn.

145. Ond yn enwedigol o blegid yr Ysgrythur honno a ragddywedais ynghylch *Esau* yn gwerthu ei enedigaeth-fraint; canys fe fyddai'r ysgrythur honno trwy gydol y dydd a'r fy meddwl, ac yn fy nal i lawr fel na allwn mewn un wedd gyfodi i fynu; canys pan fyddwn yn ymorchestu i droi at yr ysgrythur hon neu'r llall i geisio ymwared, fe fyddai'r gair hwnnw yn wastadol yn synio yn fy nghlystiau; *Canys chwi a wyddoch pan oedd-ef yn ewyllysio etifeddu'r Fendith-ni chafodd lê i Ediseirwch, er iddo trwy ddagrau ei thaer geisio hi.*

146 Weithiau mi fyddwn yn taro a'r y gair hwnnw yn *Luc. xxii. 32. Eithr mi a weddiais drosot, fel na ddiffygiai dy ffydd di*, ond nid arosai arnaf fi, ac ni allwn 'chwaith yn wir pan ystyr-iwn fy nghyflwr, brofi fod gennyf sail-faen yn y mesur lleiaf i amgoffred fod gwreiddin o'r gras hwnnw gennyf fi a bechodd mor fawr: fel hyn y byddwn yn cael fy rhwymo a'm twyllo mewn trwm gyflwr dros lawer o ddyddiau ynghyd.

147 Yna mi ddechreuais gyd â Chalon bryderus ac athrist ystyriaid Nattur a maintioli fy mhechod, ac i chwilio yng air Duw, i edrych
a allwn

a allwn mewn un lle o hono gael Gair o adde-
wid, neu un gair o anogaeth trwy ba un y gall-
wn gael ymwared. Gan hynny mi ddechreu-
ais ystyriaid y gair hwnnw yn *Marc*, ii. 28.
*maddeuir pob Pechod i feibion aynion. a chabledl
bynnag a gablant.* Yr olwg arno a wnaeth
i mi wridio gan ei fod yn cynnwys addewidion
mawrion a rhagorol am faddeuant o'r pechodau
gwrthyna; ond pan ystyriais arnynt yn fanylach
mi debygwn eu bod yn hyttrach i'w deall, i'r
rheiny a wnaethant y cyfryw bethau ynghyfl-
wr natur; ac nid i mi a dderbyniodd oleuni
a thrugaredd, ac yn ol hynny yn fwy neilltuol
ddiystyru Crist fel y gwneuthym i.

148. Ofnais hefyd yn ddiifawr y gallai'r pe-
chod budr hwnnw a wnaethym fod y pechod di
faddeuol a grybwyllir am dano yn y lle hwnnw
*Eithr, yr hwn a gablo yn erbyn yr Ysryd Glan ni
cheiff faddeuant yn Dragywydd*, *Marc*. iii. 33.
Ac mi a gredais yn hyttrach o herwydd y gair
hwnnw yn yr *Heb.* *Canys chwi a wyddoch ddar-
fod wedi hynny ei wrthod ef, pan oedd ef yn etwylt-
ysio etifeddu'r fendith: o blegid ni chafodd efe le i
edifeirwch er iddo trwy ddagrau ei thaer geisio hi.*
A hynny a ymlynodd wrthwyf yn wastadol.

149. Yr oeddwn yn awr yn faich ac yn
ddychryn i mi fy hun; ac ni wybum hyd yn
awr beth oedd blino a'r fy einios, yn ofni marw.
Oh! mo'r ddymunol a fuasai gennyf yn awr
pe gall'fwn fod yn un-rhyw ddyn heb fy hun,
ie, mi ddymun'fwn fod yn rhyw greadur heb
fod yn ddyn, neu yn un rhyw gyflwr ond fy
eiddo fy hun; nid oedd dim yn tramwy a'r fy
meddwl cyn fynyched; a bod yn amhosibl i'm
gael maddeuant o'm troseddiadiau, a'm hachub
rhag y llid a fydd.

150. Yna dechreuais ymboeni i alw yn ol yr amser a aeth heibio : gan ddymuno a dywedyd fil o weithiau ar i'r dydd hwnnw ddyfod drachefn, pan gawfwn fy nhemptio i'r cyfryw bechod, gan feddwl gyd a llidiawgrwydd mawr yn erbyn fy nghalon a phob rhuthriadau, pa fodd y dewisfwn yn hytrach gael fy nhorri, na chydseinio a'r y cyfryw bechod : ond och y meddyliau, yr addunedau ymma oedd yn rhy hwyr i'm cynorthwyo, can's y meddwl cableddus a aethai trwy'm calon, Duw a'm gadawodd i fyned, minnau a syrthiais. *Oh! (ebe fi) na buafwn fel yn y misoedd gynt ; fel yn y dyddiau pan gadwai Duw fi.* Job. xxix. 2.

151. Yna drachefn gan fod yn ewyllysgar, dechreuais gyftadlu fy mhechod ag eraill, i edrych a allwn ganfod i neb o'r rhai cadwedig syrthio fel fi, felly ystyriais odineb *Dafydd*, a'i lofryddiaeth, ac yr oeddent yn feiau atcas iawn a'r rhai'ny hefyd yn cael eu gwneuthur yn ol derbyn grâs a gwybodaeth : ond etto wrth ystyriaid nad oedd ei gamwedd ef ond yn erbyn cyfraith *Moses*, ac y gallai yr Arglwydd *Jesu* wrth ddwedyd gair ei rhyddhau ef : ond yr oedd fy mhechod i yn erbyn yr esengyl, i.e. yn erbyn y cyfryngwr o honi ; mi a werthais fy lachawdwr.

152. Yn awr drachefn, y byddwn megis ar y droell yn cael fy nirdynnu, pan ystyriwn (heb law'r euogrwydd a'm meddianasai) fy mod yn wag o râs ; felly wedi'm llygad-dynnu. Beth, a raid i hwn fod y pechod mawr yn erbyn yr Ysbryd Glan ? a raid i hwn fod yr anwiraedd mawr *Psal.* xix. 31. a raid i'r drwg hwn gyffwrdd a'm Henaid i ? i *Joan.* v. 18. oh ! pa fath golyn oeddwn yn deimlo yny geiriau hyn !

153. Yna

153. Yna dywedais beth a oes onid un pechod yn anfaddeuol ? onid un a yrr yr enaid o gyrraedd trugaredd Duw, a oedd raid i mi wneuthur hwnnw ? a oes onid un pechod ym mhllith miloedd o bechodau am yr hwn nid oes madd-euant ? ai rhaid i mi fod yn euog o hwnnw ? Oh ! bechod melltigedig, Oh ! ddyn anned-wydd ! y pethau hyn a ddrylliodd fy Ysryd ac a'm cymysgodd fel na wyddwn pa beth i wneuthur ; tibiais ar brydiau i'm gyrru o'm syn-hwyrâu, ond er chwanegu fy nhrieni, hyn ymma a redai i'm meddwl, *Canys chwi a wyddoch ddarfod wedi hynny hefyd ei wrthod ef, pan oedd efe yn ewyllysio etifed lu'r fendith : o blegid ni chafodd efe le i edifeirwch, er iddo trwy ddaagrau ei thae geisio hi.* Oh ! ni wyr neb ddychrynfeudd y dyddiau hynny ond fy hun.

154. Yn ol hyn mi a ddechreuais ystyriaid pechod *Pedr* yr hwn a wnaeth efe wrth wadu ei feistr : ac yn wir hwn a ddaeth yn nesiä attaf o bawb allwn ganfod, canys efe a wadodd ei lachawdwr fel fannau yn ol derbyn goleuni a thrugaredd ; ie a hynny hefyd wedi ei rag-rybyddio. Mi feddyliais hefyd iddo wneuthur hynny un waith, a dwy waith, yn ol cael amferi ystyriaid rhwngthynt ; ond yn ol i mi osod yr holl bethau hyn ynghyd, i edrych a allwn gael ymwared ; etto pan ystyriaais nid oedd ei bechod ef ond gwadu ei feistr, eitha fy mbechod i oedd gwerthu fy lachawdwr ; o herwydd hynny mi feddyliais im' ddyfod yn nes at *Suddas* nag at *Ddafydd* na *Phedr*.

155. Ymma drachefn y byddai fy artaith yn mamio allan ac yn fy mlino, ie byddai yn fy malurio megis yn chwil-fryw wrth feddwl am ddarbodaeth Duw dros eraill tra bum i'n fythio i'r

i'r fagl; ond with feddwl fel hyn ar bechodau rhai eraill a'u cyftadlu a'm heiddo fy hun, gallwn ganfod yn eglur fod Duw yn eu hamddiffyn hwy er cymaint eu hanuwioldeb, ac ni adawai iddynt fyned, megis y gadawodd i mi fod yn fab colledig.

156. Eithr oh! tel yr oedd fy Enaid y pryd hynny yn mawrygu'r amddiffyniad a oedd Duw yn ei ofod o amgylch ei bobl; oh! mor ddiogel yr oeddwn yn eu gweled yn rhodio, sef y rhai oedd Duw yn eu castellu; yr oeddent o fewn ei ofal a'i amddiffynfa ragluniaethol er eu bod yn gwbl cynddrwg a minnau wrth natur etto o herwydd iddo eu caru hwynt, ni ddi-oddefai iddynt syrthio o gyrraedd trugaredd: ond am danaf fi, yr oeddwn wedi myned, ni fyn-
nai fy amddiffyn na'm cadw; ond a ddioddef-odd i'm (o herwydd fy mod yn wrthodedig) syrthio fel y gwneuthym. Yn awr yr oedd yr 's crythurau hynny sy'n crybwyll am waith Duw yn cadw ei bobl, yn llewyrchu gar fy mron er na roddent i mi ddim cysur, er hynny dangosent im' gyflwr adenedig ac etifeddiaeth bendigedigion yr Arglwydd.

157. Yna megis yr oedd llaw gan Dduw ym mhob rhagluniaeth ac fydd yn gorddiwes ei eth-
oledigion, felly'r oedd ei law yn yr holl bro-
fedigaethau ac oeddent yn eu cael, nid i'w han-
nog i bechu ond i ddewis blinderau iddynt; ac
hefyd eu gadael dros amser, i'r cyfryw beth-
au, yn unig fel na allent eu difetha ond eu dar-
ostwng, na allent mo'u gyrru oddi ar y ffordd,
ond eu gosod arni trwy adnewyddu ei drugar-
edd iddynt. Ond oh! pa gariad, pa ofal, pa
gymmwynas a thrugaredd oeddwn yn weled
yn gymmysgedig a'r rhai mwyaf dychrynllud ac
ofna-

ofnadwy o ffyrdd Duw idd ei bobl. Efe adawai i *Ddafydd*, *Hezekiah*, *Salomon*, *Pedr*, ac eraill i syrthio, ond ni adawai iddynt syrthio i bechod di faddeuol, nac i Uffern am bechod. Oh ! mi feddyliwn mai dymma'r bobl oedd Duw yn garu ; dymma'r dynion ac oedd Duw, er iddo eu ceryddu hwynt, etto eu cadw mewn diogelwch a'r rhei'ny y mae efe yn ben iddynt a orphwyfant dan gysgod yr Hollalluog. Ond yr holl Feddyliau hyn oedd yn chwanegu truwch, gofid, a dychryn i mi, fel pa beth bynnag a feddyliwn, pa fodd yr oedd Duw yn cadw ei eiddo, byddai hynny yn fy lladd, megis yr oedd pob peth yn cyd weithio er lles a daioni i'r rhei'ny ag oeddent alwedig yn ol ei arfaeth ef; felly minnau a dybiais fod pob peth yn cyd weithio i mi er fy ni'nystr.

158. Yna drachefn y dechreuais gyftadlu fy mhechod ag eiddo *Judas* fradwr, fel os byddai bosibl i mi gael gwhaniaeth rhwng fy mhechod i a'r hwn fydd ddi faddeuol. Ac oh ! mi dybiwn os byddai yn gwanhanu oddi wrtho ond y mymryn lleiaf, ym mha fath gyflwr dedwydd y b'asai fy enaid yntho, ac wrth feddwl fel hyn mi ddeallais i *Judas* bechu gyd ag amcan ; a bod yr eiddo fi yn erbyn fy ngweddiau a'm hymdrechiadau ; efe a bechodd gyd a phwyll ac ystyriaeth ; ond yr eiddo fi mewn cythryfwl ac ofn yn disymmwyth. Yn y cyfamser yr oeddwn yn cael fy nhaflu hwnt ac ymma fel Locustiaid, a'm gyrru o'r naill flinder i'r llall ; beunydd yn ymwrando a chwymp *Esau* yn fynio yn fy nghlystiau.

159. Er hynny bu'r ystyriaeth am bechod *Judas*, dros ychydig amser, er rhyw faint o esmwythder i mi ; canys mi feddyliais na ddarfu

i mi

i'm o ran fy amgylchiadu wneuthur mo'r gyflawn ag ef, ond hyn aeth heibio can's mi a feddyliais wrthyf fy hun, i fod mwy nag un ffordd, gyflawni 'r Pechod anfaddeuol; ac hefyd mi feddyliais y gallai graddeu o hono fod yn gyftal a Pechodau eraill, o herwydd hynny a'r ddim a'r a wyddwn ni, fe allai fy mhechod i fod yn gyfryw na fynai Duw byth ei faddeu.

160. Yr oedd arnaf yn awr gywilydd fy môd yn debyg i'r fath Ddŷn ag oedd Judas: meddyliais hefyd pa mor atgas y byddwn ar ddŷdd y Farn yn ngolwg holl Seintiau *DUW*: felly nis gallwn edrych ar Ddŷn da cydwybodol, ar nas byddai fy Nghalon yn dychrynu ger ei fron. Yna y gwelais pa fath Ogoniant anrhydeddys oedd rhodio gyd a *DUW*, ac o gael Cŷdwybod dda ger ei fron ef.

161. Mi gefais fy nhemptio yn arythrol i feddwl yn wŷr-gam nad oedd y fath beth a Dŷdd Barn, ac na byddai Adgyfodiad y Meirw, ac nad oedd pechod mor ddrwg ag y dywedid ei fod. Byddai'r Gelyn yn dadwrdd fel hyn. *Pe byddai 'r pethau hyn yn wir, er hynny credu i'r gwrthwyneb a fyddai esmwythach i chwi dros yr amser presennol: Os rhaid i chwi farw, na phoenwch eich hunan ymlaen llaw, anfonwch ymmaith y meddyliau am Ddamnedigaeth oddi ar eich meddwl trwy lenwi eich meddyliau a'r fath gloedigaeth ag mae'r Atheïstiaid a'r Ranters yn diddanu eu hunain a hwynt.*

162. Ond oh, pan oedd y fath feddyliau a rhai'n yn myned trwy fy Nghalon, y modd yr oedd Angeu a'r Farn yn ymddangos ger fy mron, mi a debygwn fod y Barnwr yn sefyll wrth y Drws, ie, yr oedd megis pe buasai wedi dyfod Eiffoes.

Felly y petbau hyn ni allent gael dim gresaw, eithr mi feddyliais fy mod yn canfod wrth hynny y mynai Satan arfer pob moddion i gadw fy Enaid oddi wrth Dduw, ac nid yw yn caru fod, yr Ysbryd yn ddeffrous ac yn fywiog am Dduw, ond Diosfalwch, Dallineb, Twyllwch, ac Amryfysedd yw sailfaen Teyrnas, a phreswylfod yr ysbryd drwg.

163. Yn awr mi gefais wybod mai gwaith caled iawn oedd gweddio Duw, can's Anobaith a'm llyngcai; tebygwn fy mod yn cael fy nhafu oddi wrth Duw megis gyd a Thymestl ddirfawr, can's pan fyddwn yn llefain ar Dduw am Drugaredd, yr ymadrodd hwn a rhythrai arnaf, sef, y mae hi yn awr yn rhy ddiweddar, yr wyf yn golledig, Duw am gadawodd i syrthio, nid i'm ceryddu ond i'm condemnio: y mai fy mhechod yn ddisaddeuant ac yr wyf yn gwybod am Esau yn ol iddo werthu ei enedigaeth-fraint, pan fynai etifeddu'r fendith ei wrthod ef. Ynghylch yr amser hwn y cyfarfum a'r Histori ddychrynlyd honno a'm *Ffrancis Spira*; ac yr oedd y Llyfr hwnnw i'm Hysbryd helbulus fel halen ar Glwyf newydd, yr oedd pob Gair o honow, a phob ochenaid a wnae'r Gŵr hwnnw ynghyd a'i holl Weithredoedd yn ei Ofidiau, ei Ddagrau, a'i Weddiau, yn rhingcan ei Ddanedd, yn nyddu ei Ddwy law, yn crio ac yn dihoeni ymmaith dan Law Geryddol Duw ag oedd yn drom arno ef: Yr oedd hynny megis Cylllell neu Gledlyf yn tywanu fy Enaid, yn enweddiol y Gair hwnnw a ddywedodd oedd echrydus i mi, sef, Dŷn fydd yn gwybod dechreu Pechod, ond pwy a ŵyr ei ddiwedd? Yr ymadrodd o'r blaen oedd megis Clo ar y cwbl a syrthia-

a syrthiasai fel ergyd Tartu drachefn ar fy Nghydwybod, can's chwi a wyddoch ddarfod wedi hynny, pan oedd ef yn ewyllysio Etfeddu'r sendith ei wrthod ef, o blegid ni chafodd le i Edifeirwch, er iddo trwy Ddagrau ei thaer geisio hi.

164. Yna i'm trawyd â dychryndod dirfawr, yn gymaint a'm bod yn fynych yn Teimlo fy Nghorph, yn gyftal â fy meddwl yn ddrylliedig gan arlwydo echryflawn Farn Duw; yr hon a syrthiasai ar y rhai a bechasant y dychrynllwyd a'r ansafdeuol bechod: teimlais hefyd y fath bwysau llosgedig arnaf, fel y tibiais fod asgwrn fy nwy-Fron yn dryllio'n ddarnau, yna meddyliais am Judas, yr hwn ar ei gwmp Bendramwnwgl a ymdorrododd yn ei ganol, nes iw holl ymysgarodd ddyfod allan.

165. Ofnais hefyd mai dymma'r nôd a roddasai Duw ar Cain, sef, gwaftadol ofn dychrynadwy, dan ddirfawr bwys Euogrwydd; yr hwn a ofodasai efe arno o herwydd Gwaed ei Frawd Abel. Fel hyn y byddwn yn ymbalfalu, yn crybachu ac ymosydio dan y Baich gorthrwm oedd arnaf, fel na's gallfwn na cherdded, sefyll, na bod yn llonydd.

166. Etto yr ymadrodd ymma a ddaë i'm Meddwl. *Efe a dderbyniodd roddion i'r rhai Cyndyn hefyd, fel y preswyliai 'r* ARGLWYDD DDuw yn eu plith, Pſal. lxxviii. 18. *Y rhai Cyndyn*, tybiais; yn ddiau eu bod un waith dan Lywodraeth eu Tywysog, ac er cymmeryd o'honynt un waith Lw i ufuddhau iw Frenhiniaeth; eithr Codasant Arfau iw erbyn; yn ddiau ebe'r fi, dymma 'm cyflwr

innau hefyd ; bym innau un waith yn ei garu, ei ofni, a'i Anrhydeddu ; ond yn awr Gwrthryfelwr ydwyf ; m'i a'i Gwerthais ef, dywedais gadewch iddo fyned os myn ; ond etto mae ganddo roddion i'r Cyndyn, pa'm nad ydynt i minau ?

167. Weithiau meddylw'n am hyn, gan obaithio cael 'chydig ddadebrad, ond ni chefais ddim o'm dymuniad, can's fe'm gyrrwyd allan o bob ymgeledd ; yr oeddwn fel Dŷn yn myned iw Ddihenyddio, yr hwn wedi dyfod i'r Dihenydd-le, chwenychai ymguddio, ond methu.

168. Hefyd wedi rhoddi o honof olwg yn neillduol ar Bechodau'r prif Dduwolion, gwelais fy 'm pechodau fy hyn yn fwy na hwynt oll ; yna cydmareis fy eiddo i a'u pechodau hwynt ; can's er bod fy Mhechodau yn fwy, ac erchyllach na neb ; etto os nad oeddent ond cyd-radd iddynt oll, yna eber fi y mae Gobaith ; o herwydd fod y Gwaed hwnnw a'r fath anfeidrol rinwedd ynddo i olchi ymmaith eu holl Bechodau hwynt ; pa'm na's dichon olchi ymmaith fy Mhechod, gwrthyn i, er eu bod cymmaint, o's nid yn fwy na'u heiddo hwynt : Felly golygais Bechodau *Dafydd*, *Salomon*, *Manasseh*, *Peder*, ac eraill o'r prif Droseddŵyr, ar Bechodau'r cyfryw yr edrychwn yn dra helaeth ymhob amgylchiadu.

169. Ystyriwn wrthyf fy hun i *Ddafydd* d'wallt Gwaed i guddio ei Odineb, a hynny trwy Gled dyfmeibion *Ammon* ; gwaith nas gallai ei wneuthur ond trwy lawer o ddyfeisiau, yr hyn oedd yn chwanegu llawer at ei Bechod, ond hyn ddychwelau arnaf fi drachefn. Oh ! nid oedd

oedd y rhai'n ond Pechodau yn erbyn y Gyfraith, oddi wrth ba rai yr oedd JESU GRIST wedi ei ddanfôn i'w gwaredu hwynt, ond fy mhechod i oedd yn erbyn yr lachawdwr a phwy a'm gwared oddi wrtho ?

170. Yna y meddyliais am *Salomon*, y modd y Pechodd ef trwy garu Gwragedd dieithr, Ymgrymmu i'w eu Heulunod, ac adeiladu Temlau iddynt: Gwnaeth hyn yn ei hên oedran wedi derbyn Goleuni a mawrion Dru-gareddau. Eithr yr ystyriaethau ymma a'm torodd ymmaith fel o'r blaen sef, nad oedd y rhai'n ond Pechodau yn erbyn y Gyfraith rhag pa rai y darparodd yr ARGLWYDD ym-wared; *eithr mi a werthais fy Ngwaredw'r, ir hyn nid oedd Aberth wedi ei adel mwyach.*

171. Chwanegwn at Bechodau'r Gwyr hyn, Bechodau *Manasseh* yr hwn Adeiladodd All-orau Eulynod yn Nhŷ'r ARGLWYDD; hefyd efe arferodd hydoliaeth, a Brudiau, ac a fawrhaodd Swynion a dewiniaid, ac yn dewinio hefyd ei hun, ac a losgodd ei blant yn Aberth i Gythreuliaid, ac a lanwodd heolydd *Jerusalem* â Gwaed Gwirionaid. Y rheirny ebe fi oeddynt Bechodau o liw Gwaedlyd, ond yna dychwelent drachefn arnaf fel hyn, sef, nad oedd un o honynt o'r un Naturiaeth a mhechod i, *ymadawaiſt a'r Jefu, ti a Werthaiſt dy Brynwr.*

172. Yr ystyriaeth hon oedd yn wastadol yn torri fy nghalon, sef, bod fy mhechod i yn uniawn-gyrch yn erbyn fy Jachawdwr yn fath uwchder ac i'm ddywedyd yn fy nghalon, *Cerdded ymaith os myn*, oh ! tybiais fod y pechod hwn yn fwy na phechodau Gwlad, teyrnas neu Fŷd cyfan, nid oedd un cymaint, na'r cwbl

ynghyd yn ddigonol i'w cydmaru â mhechod i, yr hwn oedd tu hwnt iddynt oll.

173. Yna teimlais fy meddwl yn ffoi oddi wrth Dduw, megis o wyddfod Barnwr ofnadwy, etto hyn oedd yn fy arteithio'n ddirfawr, na allwn ddiange o'i Law ef, *Peth ofnadwy yw syrthio'n Nwylaw'r Duw byw*, Heb. x. 31. Ond bendigedig a fyddo Duw, yr Ysgrhythur honno a'm dadebrodd ac a'm llonodd ynghanol dirfawr ofid, *Dilëais dy gamweddwau fel cwmwl, a'th Bechodau fel Niwl: dychwel ataf fi, can's mi a'th waredais di*, Esay, xlv. 22. Hyn meddaf a ddaesai ar fy meddwl pan byddwn yn ffoi rhag Wyneb yr ARGLWYDD; can's yr oeddwn yn ffoi rhagddo hynny yw fy meddwl a'm hysbryd oedd yn ffoi o blegid ei fawredd, ni allwn mo'i odd ef, yna yr ysgrhythur honno a lefai drachefn, dychwel ataf fi; byddai'n gwaeddi ar fy ol a Lleferydd uchel, *Dychwel ataf fi, can's myfi a'th waredais di*, yn wir ddiau fe wnai hyn i mi sefyll ychydig, ac megis i edrych dros fy ysgwydd o'r tu ol i edrych a allwn ganfod Duw'r Drugaredd yn fy nghanlyn â maddeuant yn ei law ond cyn gynted, ag y gwnawn hynny byddai'r cwbl yn cael eu cymmylu drachefn gan y Gair hwnnw, can's *chwi a wyddoch ddarfod wedi hynny ei wrthod ef pan oedd yn ewyllysio etifeddu'r Fendith*, o herwydd hynny ni allwn ymattal ond ffoi, er y byddai weithiau yn llefain a gwaeddi ar fy ol, *Dychwel Dychwel ataf fi*, ond yr oedd arnaf ofn glynw wrthi rhag ofn nad oedd hi oddi wrth Dduw; ond yr ymadrodd arall a ddywedais oedd yn seinio yn fy nghlystiau yn wastadol *can's chwi a wyddoch ddarfod*

fod wedi hynny, pan oedd ef yn ewyllysio etifeddu'r Fendith ei wrthod ef.

174. Un waith fel yr oeddwn yn rhodio i fynu ac i wared yn Siop Gŵr Duwiol yn ymgwyno o blegid fy nghyflwr alaethus, ac yn blino o herwydd fy ffaidd-dra, ac o blegid y meddwl drwg anuwiol hwn; ac hefyd yn cwynfan o herwydd fy nhyngedfen drom yn cyflawni y fath Bechod mawr, gan ofni yn ddirfawr na chawn faddeuant am dano, ac yn dywedyd yn fy Nghalon pe buasai y Pechod hwn o'm heiddo i, iw ei wahaniaethu oddi wrth y Pechod yn erbyn yr Ysbryd Glân, buasai'r ARGLWYDD yn ei ddadguddio i mi; yr oeddwn yn awr yn barod i soddi gan ofn; yn ddifymmwyth daeth megis rhuad Gwynt i mewn trwy'r Ffenestr arnaf, ac yr oedd yn dra hyfryd ac megis pe buafwn yn clywed llêf yn d'wedyd fel hyn, *a ddarfu etto i't erioed wrth'neby dy gyfawnbau trwy waed* CRIST? Ac a'r hynny holl Fwyd fy nghrefydd o'r blaen mewn munud a gafodd ei hagog i mi, ym mha le y canfyddais na wneuthym hynny yn fwriadol, ac yr oedd fy nghalon yn Atteb yn alarus na ddo. Yna y syrthiodd y Gair hwnnw arnaf gyd â nerth, *Edrychwch na wrthodoch yr hwn sydd yn llefaru.* Heb. xii. 25. Hyn a wnaeth Argraph rhyfedd ar fy Ysbryd. ac a ddygodd oleuni gyd ag ef, ac orchymmynodd ddifdawrwydd yn fy nghalon oddi wrth yr holl feddyliau Terfysglyd oedd o'r blaen megis Uffern-gŵn difeistrolaeth yn Rhuo ac yn Udo ac yn gwneuthur Trwst erchyll o'r tu fewn i mi; dangosodd yn mhellach fod gan yr ARGLWYDD JESU etto Air o Râs a Thrugaredd

edd i mi, ac na ddarfu iddo megis yr oeddwn yn ofni fy 'ngadel yn gwbl na bwrw fy Enaid ymmaith; ie, yr oedd hyn yn fath o gerydd i'm, am fy nhueddrwydd i Anobaith, ac yn fygwthiad oni byddai i mi er cymaint, a gwrithnyffiged oedd fy Mhechod, anturio fy Jachawdwriaeth a'r Fâb Duw: ond ni allwn ddeall yr awel ddieithrol honno, ni wyddwn pa beth oedd, nag o ba le y daeth, ac ni ellais mewn ugain Mlynedd mo'i hamgyffred; *yr oeddwn yn meddwol y pryd hwnnw y peth yr wyf yn awr yn ewyllysgar iw ddywedyd.* Ond yn wir yr oedd y rhuthriad disymmwyth o'r Gwynt, megis pe buasai Angel yn dyfod attaf gan fy mherfwaiddio fod Gobaith; mi dybiwn iddo ddangos i mi beth oedd y pechod di-faddeuol, a bod genyf etto yr uchel-fraint fendigedig honno i ffoi at JESU GRIST am Drugaredd; ond i ddywedyd am y lléf honno; nis gwn etto pa beth y ddywedaf, a hyn yn wir oedd yr achos na chrybwyllais am danni yn nechrau'r Llyfr. Yr wyf yn awr yn ei adel i Wŷr o Farn sefydlog. Nid wyf yn gadel pwys fy Jachawdwriaeth arni, ond ar yr Arglwydd JESU GRIST; ond gan fy mod yn dadguddio fy nghyfrinach, meddyliais na byddau'n gwbl anghymmwyys i mi grybwyll am y peth hyn hefyd, er nas gallaf yn awr adrodd y peth, y megis ag y profiais yr amser hwnnw; y cyflwr a'r archwaith o honno a barhaodd ynghylch tri neu bedwar Diwarnod, yna dechreuais wannhau ac Anobeithio drachetn.

175. Er hynny yr oedd fy einioes yn wastadol yn hongian mewn amheuaeth ger fy mron heb wybod pa fodd i gael esmwythder; ond

yn unig yn fy Enaid a dymuniad i dafu ei hun i lawr o flaen Gorsedd-faingc Grâs trwy Weddïau, ac ymbiliau; ond oh! yr oedd yn waith caled i'm Weddio a'm Drugaredd ar y Crist hwnnw y pechafwn Mor ysgeler yn ei erbyn, ac yn wir mi a deimlais anhygol anhawstra i ddodod at Dduw mewn Gweddi yn ol encilio oddi wrtho; oh! pa fath Gywilydd oedd yn fy ngorchguddio, yn enwedig pan feddylw'n fy mod yn myned i weddio ar yr hwn a fuasai yn ddiweddar yn ddi ystyr iawn gennyf, ie yr oedd cywilydd arnaf o herwydd i'r Ysgelerder hwn gael ei wneuthur gennyf, deallais nad oedd ond un ffordd i'm i'w gael, yr oedd yn rhaid i mi fyned atto ef, ac ymostwng iddo ac ymbil arno o'i Anfeidrol Drugaredd i dosturio wrthyf, a chymmeryd Drugaredd ar fy Enaid truan pechadurus.

176. Yr hyn beth pan deallodd y Gelyn, efe a'm gwrthnebodd gan haery na ddylwn Weddio ar Dduw, ac nad oedd gweddi yn perthyn i neb yn fy nghyflwr i, ac na allai wneud i mi ddim daioni o herwydd i'm wrthod y Cysfyngwr, trwy ba un y mae'r holl Weddïau, yn cael eu cymmeradwyo gyd a'r Tâd, hebda ef ni ddichon un Weddi ddysod ger ei fron ef: gan hynny yn awr nid yw Gweddio ond chwangu Pechod at Bechod, ie, Gweddio arno yn awr yn ol i'w dy swrw ymmaith yw'r ffordd neffaf i gyffroi ei ansodlonrwydd yn dy erbyn yn swy nag o'r blaen.

177. Can's Duw (ebe ef) finodd arnat er ys llawer o Flynddau o herwydd nad wyt o'i eiddio ef; dy daer Leisiau a'th Oernadau yn ei Glustiau, nid ydynt hyfryd ganddo, am hynny gadawodd

awodd i ti Bechu y Pechod hwn fel y byddai it gael dy dorri ymmaith yn gwbl, gan hynny a Weddi y di ? Fel hyn y byddai'r Diafol yn dwyn ar gof y Gair hwnnw yn Numri xiv. 36. Pan ddywedodd Moses wrth Feibion Israel. O herwydd na fynnent hwy fyned i fynu i feddiannu y Tir, pan oedd Duw yn Ewyllysio iddynt, o blegid hynny efe a'u cauodd allan yn dragywydd er iddynt Weddio yn alarus a Dagrau am gael myned.

178. Megis y dywedir mewn lle arall, Exodus. xxi. 14. Y Dyn a Becho yn rhyfgyus cymmer ef i farwolaeth oddi wrth Allor Duw Megis y cymmerwyd Joab gan y Brenhin Salomon, pan feddylodd gael noddfa yno i. Bren. ii. 27. Hyn a'm gwasgodd yn gâlled iawn, am hynny yr oedd fy nghyflwr yn ddi obaith ; mi ddywedais wrthyf fy hun, ni allaf ond marw, ac os felly bydd, fe gair dywedyd i'r cyfryw un farw wrth draed Crist mewn gweddi. Hyn a wnaethym gyd a llawer o orchest, Duw a'i gwyr, hynny o blegid y gair hwnnw ynghylch Esay - a fyddai yn wastadol yn gwasgu megis cleddyf tanllyd yn cadw ffordd pren y bywyd, rhag i mi gymmeryd o hono ef a byw. Oh ! pwy a wyr gymmaint o anhawf-dra a gefais i ddyfod at Dduw mewn gweddi.

179. Mi a ddymynais hefyd am gael gweddi - au pobl Dduw ar fy rhan, ond ofnais na roddai Duw iddynt galonau i wneuthur hynny ; ie yr oeddwn yn dychrynu yn fy enaid i feddwl rhag i rai neu gilydd o honynt ddywedyd wrthyf yn ebrwydd i Dduw lefaru wrthynt y gairiau hyn a ddywedodd ef wrth y prophwyd ynghylch meibion Israel, Na weddia dros y bobl hyn, canys my fi a'i gwrthodais hwynt, Jer. xi. 14.

Felly

Felly na weddia drofto ef, o blegid i mi ei wrthod, i'e mi dybygwn iddo fybrwd wrth rai o honnynt fel hyn eifioes, er na fynent fynegi hynny i mi; ac na feiddiwn innau ofyn iddynt hwythau rhag ofn y byddai i mi gael y cyfryw ateb, hynny a'm gyrrai agos i wallgofi. *Dyn a wyr ddechreuad pechod, ond pwy a wyr ei ddiweddf?* fel y dywedoedd *Spira*.

180. Ynghylch hyn o amfer mi a gymmerais adeg i ddadguddio fy meddwl wrth hên gristion a dywedais wrtho fy nghyflwr, fy mod yn ofni im bechu yn erbynyr Ysryd Glân, yntef a ddywedoedd wrthyf ei fod yn meddwl hynny hefyd. Ni chefais ymma ond cyffur gwael, ond wedi ymddiddan ychydig ag ef, deallais nad oedd er ei fod yn wr da, ond anghynefin ag ymdrech llawer a'r Diafol; o herwydd hynny mi aethum at Dduw drachefn i ymbil arno am drugaredd.

181. Yn awr y dechreuodd y temptiwr fy ngwatwar yn fy adfyd gan ddywedyd, gan i ti fel hyn ymadel a'r Arglwydd Iesu a'i annog efi ddigofaint yr hwn pe amgen a fuasai yn fetyll rhwng dy Enaid a'r tân anniffoddadwy, nid oedd yn awr ond un ffordd, a honno ydoedd gweddio ar Dduw'r Tâd am iddo fod yn gyfryngwr rhwng ei Fâb, a myfi, fel i'm cymmodid drachefn, a minnau gael y bŷd gwynfydedig ag oedd y seintiau eraill yn ei fwynhau.

182. Wedi hyn yr ysgrhythur honno a gymmerodd argraph ar fy enaid, *Efe fydd o un meddwl pwy a'i dychwel ef.* O! yr oeddwn yn gwelwed fod cyn hawsed ei berfwadio ef i wneuthur bŷd newydd, neu gyfammod newydd, neu Fibl newydd, heblaw yr hwn a wnaethpwyd eifioes, a gweddio am y fath beth, hynny oedd ei berfwadio

fwadio ef nad oedd yr hyn a wnaeth o'r blaen ond ynfydiwydd a cheisio gantho gyfnewid, neu ddiddymmu holl ffordd lachawdwriaeth. ac yno yr ymadrodd hwnnw a rwygodd fy enaid yn chwilfryw, *Ac nid oes lachawdwriaeth mewn neb arall, canys nid oes neb arall dan y Nef, wedi ei roddi ymblith dynion, trwy'r hwn y mae'n rhaid i ni fod yn gadwedig*, Act. iv. 12.

183. Y gairiau mwya rhydd a chyflawn yn yr efengyl oeddent yn fy mlino fwyaf, nid oedd dim yn fy mlino gymmaint a meddwl am Iesu Grist neu goffadwriaeth am y lachawdwr; o herwydd i mi ei dasflu ef ymmaith, gan ymddwyn creulonrwydd fy mhechod a'm colled mawr trwyddo; nid oedd dim yn gwaflu fy nghyd wybod yn debyg i hyn: yr oedd pob peth a feddylwn am Iesu Grist, ei Ras ei gariad, a'i ddaioni, cymwynas, urddas, llarieidd-dra, a'i addewidion, ei farwolaeth, ei gynghorion bendedig, ei gyffuron, a'i ddiddanwch, yn brathu fy Enaid fel cleddyf: canys yn wastadol wrth ystyriaid fel hyn am yr Arglwydd Iesu, y meddyliau canlynol a gymmerent le yn fy nghalon, fef, a'i hwn yw'r Iesu y lachawdwr anwyl Mâb Duw, pa un y darfu i ti ymâdel oddi wrtho? yr hwn y darfu it ei ddirmygu ei ddibrisio a'i amharchu; dymma'r unig lachawdwr, yr unig achybwr, ie, yr unig garwr pechaduriaid, a'u gylch hwynt yn ei Waed ei hun; ond nid oes i ti na rhan na chyfran yntho, ty di a'igwerthaist, ac a ddywedaist yn dy galon, ceidded ymaith os myn. Yn awr gan hynny yr wyt ti wedi ymddidoli oddi wrtho ef, ty di a neulltuaist dy hun oddi wrtho: wele, ei ddaioni, ond ni chai di fod yn gyfiannogo hono. Oh! meddyliais, pa beth y gollais? a
pha

pha beth yr ymadewaïs ag ef ? o beth, y difedd-
iannwyd fy Enaid, oh ! peth galarus yw i'm
gael fy nifetha gan Râs a thrugaredd Duw ;
i'r Oen, a'r lachawdwr annwyl droi yn llew, ac
yn ddistrywiwr, *Dad. vi.* Myfi a synnais
hefyd fel dywedais o'r blaen wrth edrych ar
seintiau Duw, yn enwedigol y rhai'ny ag oedd-
ent yn ei garu yn fawr, ac yn ei wneuthur yn or-
chwyl penna iddynt i rodio ger ei fron ef yn y
bÿd ; canys yr oeddent yn eu holl eiriau a'u hym-
ddygiad yn dangos eu tynnerwch a'u harfwyd i
bechu yn erbyn yr lachawdwr gwerthfawr ;
hynny oedd yn fy nghondemnio i, ac yn dwyn
euogrwydd a chwilydd ar fy enaid : eu harfwyd
hwynt a ddaeth arnaf a dychrynais. I *Sam.*
xvi. 4.

184. Drachefn y dechreuodd y gelyn o ne-
wydd i wawdio fy enaid ffordd arall gan ddy-
wedyd, fod Crist Iesu yn gresynu fy nghyflwr,
a bod yn alarus ganddo am fy ngholled, ond yn
gymmaint ag i mi bechu megis y gwneuthym
na allai efe mewn un modd fy nghynor-
thwyo na'm gwaredu oddi wrth yr hyn ac oedd-
wn yn ei ofni ; canys nid oedd fy mhechod i o'r
un natur a'r rhai'ny y tywalltodd efe ei Waed,
ac y bu farw o'u herwydd, ac ni chafodd ei gyf-
rifgyd a'r rhai'ny a roddwyd arno pan gafodd ei
Groes-hoelio ar y pren, gan hynny ni allwn i
gael dim lles oddi wrtho ef, oddi eithr iddo ddy-
fod i lawr o'r nesoedd drachefn a marw o
newydd am y pechod hwn, er ei fod yn gresynu
'n ddirfawr o'm plegid. Fe allai ysgatfydd y by-
ddai'r pethau hyn yn watwar-gedd i eraill, me-
gis yr oeddynt yn wawd ynddynt eu hunain, ond
i mi yr oedd pob un o honynt yn feddyliau go-
fidus iawn : pob un yn-chwanegu yn fawr at
fy

fy ngofid i, fef, fod gan Iesu Grist gymmaint o gariad a thoſturio wrthyf y pryd na allai ddim cymmorth im; yr oeddwn i' tybiaid na allai fy, achub o herwydd bod ei haeddiant yn rhy fach, neu fod ei Ras a'r lachawdwriaeth wedi ei roddi yn gwbl i eraill eifioes; ond o blegid ei ffyddlondeb iw fygythion, na ddioddefai iddo ymestyn ei drugaredd i mi; meddyliais hefyd megis y rhagddywedais fod fy mhechod wedi ei rwymo i fynu, ac os nad oedd, fy mod i'n gwybod yn ddilys fod yn hawsach i'r Nefoedd a Daear fyned heibio, nag i mi gael bywyd tragwddol; felly sylfaen fy holl betryfedd oedd credyniaeth sefydlog ac oedd ynnof am sancteiddiol Air Duw; ac hefyd o herwydd i mi gam ddeall natur fy mhechod.

185. Eithr oh! pa fodd yr oedd hyn yn chwanegu at fy mlinder, i feddwl fy mod yn euog o'r fath bechod na bu Crist farw droſto; y meddyliau hyn oeddent yn fy nherfysgu, ac yn fy ngharcharu, a'm rhwymo i fynu oddi wrth ffydd fel na wyddwn pa beth i wneuthur: oh! ebe fi, pe byddai i Grist drachefn ddyfod ilawr, ac i waith prynedigaeth dŷn gael ei wneuthur drachefn gantho; oh! pa fodd y gweddiwn ac yr ymbiliwn arno i ofod a chyfrif y pechod hwn ymhlith y rhai'ny ag y bu ef farw troſtynt? ond yr yscrythur hon am trawai yn farw; *Gan wybod nad yw Crist yr bwn a gysodwyd oddi wrth y meirw yn marw mwyach; nad arglwyddiaetha marwolaeth arno mwyach*, Ruf. vi. 9.

186. Fel hyn trwy ymgyrchiadau dieithr ac anarferol y gelyn Satan, yr oedd fy enaid fel lleſtr drylliedig yn cael ei wthio gyd a'r gwyntoedd, a'i daflu, weithiau bendramwnwgl i anobaith; weithiau ar y cyfammod o weithred-
oedd

oedd, weithiau yn dymmuno fod y cyfammod newydd a'r telerau o hono, gael ei gyfnewid ffordd arall. Ond yn yr holl bethau hyn yr oeddwn fel y rhai'ny a yrrwyd yn erbyn y creigiau, yn cael fy dryllio yn chwilfriw. Oh ! y dychmygion difymmwyth y braw ofnadwy a'r synnedigaeth sydd yn cyd ganlyn argyhoeddiad cyflawn o euogrwydd pechod wedi ymollwng i anobaith ; *Dymma'r dyn oedd a'i drigfan ymblith y beddau gyd â'r meirw, yn llefain ac yn torri ei hun â cherig* Mar. v. 2. 3. Ond meddaf nid oedd y cwbl ond ofer, ni roddei gwanobaith gyflur iddo, ni ddichon yr hen gyfammod mo'i achub : y nesoedd a'r ddaiar a aut heibio cyn yr elo un jot na thippin o'r gair, neu gyfraith Grâs heibio, neu ei symmud : hyn a welais, ac a deimlais ; a than hyn yr ochneidiais, etto hyn o fudd a gefais oddi wrtho sef, 'chwanego gadarnhâd o ddianwadalwch lachadwriaeth a bod yr ysgrythurau yn air Duw, nid allaf yn awr ddatcan pa beth oeddwn yn ei weled ac yn ei deimlo am ddi ysgogrwydd Iesu. Grist craig lachadwriaeth dŷn, na ellid dadwneuthur y peth a wnaed, na chwaith chwanegu atto neu ei gyfnewid. Mi a welais yn eglur y gallai pechod, sef, y pechod anfaddeuol yrru'r enaid tu hwnt i Grist, Gwae'r neb a yrrir felly, canys y gair a fynn ef ei gau allan.

187. Ar ddiwrnod yr aethym i dref gymydogathol, ac fel oeddwn yn eistedd ar faingc yn yr heol, mi syrthiais i ddygnedd meddwl yng hylch y cyflwr ofnadwy y dygodd pechod fi iddo ; yn ol myfyrio ennyd fel hyn, cyfodais fy mhen tybiais fy mod yn gweled yr haul oedd yn llewyrchu yn y Nesoedd yn grwgnach ac yn anfodlon roddi ei lewyrch i mi, megis pe buasai'r

cerrig yn yr heolydd ac ar bennau'r tai yn gogwyddo yn fy erbyn, au bod oll yn cyd-ymgyng-hori i'm gyrru allan o'r bŷd; yr oeddwn yn ffaidd ganddynt ac yn anghymmwys i gyfanneddu yn eu plith, na derbyn lles oddi wrthynt, o blegid i mi bechu yn erbyn y lachawdwr. Dedwydd y cyfrifwn bob creadur ond fy hun, canys yr oeddent hwy yn sefyll i fynu ac yn cadw eu sefyllfa, ond myfi a aethym, ac a gollwyd.

188. Yna y torrais allan yn chwerwedd fy enaid, a ddywedais wrthyf fy hun, addichon Duw gyfluro y fath adyn truenus ac wyf fi? cyn gynted ac y dywedais, hyn a ddychwelodd attaf megis adfain yn gwrth ateb, *Nid yw'r pechod hwn i farwolaeth.* Ar hynny adfuwiais megis pe buafwn yn cyfodi o'r bedd, a llefais, *o Arglwydd pa fodd y chwiliaist allan y fath Air â hwn?* canys fe'm llannwyd a rhyfeddod wrth gymmhwyfdra y gair hwn mor anisgwylidwy, cymmhwyster mo'r amserol, a'r meluster y llawenydd a'r gogoniant a ddaeth gyd ag ef oedd mor rhyfedd, fel nas gallfwn ei chwylio allan. Mi fum dros amser heb ammeu'r peth oeddwn yn ei ammeu o'r blaen, sef ofni nad oedd fy mhechod yn faddeuol, ac felly nad oedd gennyf hawl i weddio, nag edifarhau, &c. neu os gwnawn na byddai i mi na budd na lles oddi wrthynt, ond yn awr ebe fi, os nad yw'r pechod hwn i farwolaeth, yna mae yn faddeuol, y mae i mi anogaeth oddi ymma i ddyfod at Dduw trwy Grist am drugaredd, wrth ystyriaid yr addewid faddeuol a'i braichiau agored i'm derbyn i. Rhyfedd yr esmwythder a ddaeth i'm meddwl o fod fy mhechod yn faddeuol, ac nad oedd e'n bechod i farwolaeth *Ioan*, xvi. 17. Nid oedd neb ond yr rhai'ny ac oeddynt yn gwybod fy

fy mlinder (wrth eu profiad eu hunain) a allai fynegu yr ysgafnder a gafodd fy enaid trwy'r ystyriaeth hon: yr oedd yn rhyddhad i'm oddi wrth fy rhwymau blaenorol, ac yn gysgod i'm oddi wrth y demestl o'r blaen; yna y tybiais fy mod yn sefyll ar yr un sylfaen ag oedd pechaduriaid eraill, a bod gennyf hawl i Air Duw a gweddi fel hwythau.

189. Felly gobeithiais nad oedd fy mhechod yn anfaddeuol; ond oh! pa fodd yr oedd Satan yn awr yn ceisio fy amgylchu ac yn rhythro i'm tynny i lawr drachefn, ond ni allai mewn un modd y dydd hwnnw na'r ail 'chwaith; canys yr oedd y gair hwnnw yn sefyll fel trawst cadarn wrth fy nghefn; er hynny tu a'r prydnhawn drannoeth, mi deimlais y gair yn dechreu ymadel, ac yn tynny ymmaith ei gymmorth oddi wrthyf, ac felly dychwelais at fy hen ofnau, ond gyda llawer o ddigafedd, can's yr oeddwn yn ofni'r tristwch o anobaith, ac yn awr ni allai fy ffydd attal y gair hwn ym mhellach.

190. Ond brydnhawn drannoeth pan yr oeddwn dan amheuaeth, euthym i geisio'r Arglwydd ac fel yr oeddwn yn gweddio a llef uchel, yn y geiriau hyn; *O Arglwydd mi attolygaf i ti ddangos i'm i ti fy ngharu â chariad tragwyddol*, Jer. xxxi. 3. Cyn gynted ag y llefarais hyn; gyd a melusder fe ddadymchwelodd attaf drachefn fel gwrth-lais neu adfain; *A chariad tragwyddol i'th gerais*. Yn awr euthym i'm gwely yn esmwyth; a phan ddeffroais y boreu, yr oedd yn newydd ar fy enaid ac mi a'i credais.

191. Eithr y gelyn ni adawodd mo honof canys nid llai na chan waith yn y dydd hwnnw yr ymegniodd i dorri fy Nhangneddyf. Oh! pa fath resymmau cythryblus oeddwn yn

gyfarfod â hwynt, fel yr oeddwn yn ymroi i ddal gafael ar y gair hwn, cyflwr *Efau* a chedai yn fy wyneb megis mellten, byddwn i lawr ac i fynu ugain waith mewn awr; er hynny Duw a'm cynhaliodd i fynu ac a gadwodd fy nghalon ar y gair hwn; oddi wrth ba un y cefais hefyd dros amryw ddyddiau ynghyd lawer o felusder a gobeith cyflurol am faddeuant trwy amlygiad fel hyn, mi a'th gerais o'r blaen, ac yr wyf yn dy garu yn wastadol, ac mi a'th garaf yn dragwyddol.

192 Er hyn oll yr oeddwn yn gweled fy mhechod yn dra ffiaidd, ac ni allwn lai na barnu gyd a chwilydd mawr i mi ammharchu yn ofnadwy Sanctaidd Fâb Duw, teimlais fy enaid yn ei garu yn ddirfawr, a'm hymysgarodd yn cynhessu tu ag atto ef; canys yr oeddwn yn gweled ei fod yngyfaill i mi yn wastadol, ac yn fy ngwobrwyo a daioni yn lle drygioni y cariad a'r ferch ag oedd y pryd hwnnw yn llosgi o fewn i mi at fy Arglwydd a'm lachawdwr Iesu Grist, a weithiodd arnaf, y fath ddymuniad cryf a brŵd o ymddial arnaf fy hun o herwydd yr amharch a wnaethym iddo ef, 'rwyf yn dywedyd, yn ol fy meddwl y pryd hwnnw pe buafwn yn meddu ar fil o alwyni o waed yn fy Ngwythiennau gall'fwn yn rhwydd ei roddi wrth orchymmyn fy Arglwydd a'm lachawdwr.

193. Ac fel yr oeddwn yn myfyrio ac yn astud iawn yn ystyriaid pa fodd i garu'r Arglwydd ac i ddadguddio fy nghariad iddo, yr ymadrodd hwn a ddaeth attaf, *os creffi ar anwireddau Arglwydd; o Arglwydd pwy a saif? ond mae gyd a thi faddeuant fel i th ofner*, Psal.cxxx.

3. 4 Y rhai'n oeddent eiriau cyffurus i mi; yn enwedig y rhan ddiweddas o honynt, *sef bod maddeuant*

ddeuant gyd a'r Arglwydd fel y byddai iddo ef gael ei garu a'i anrhydeddu, canys fel hyn yr amlygwyd fod y Duw anfeidrol yn ymhyfrydu cymmaint yngha: iad gwresog ei waredigion, fel er mwyn eu galluogi yn ddi with duedd; fe faddeu iddynt eu dirfawr bechodau.

194. Ac yn awr y cyflawnwyd y gair hwnnw arnaf fi, a minnau hefyd adfuwiais wrtho. *Fel y cofiech di, ac y cywilyddiech, ac na byddo it mwy agoryd safn gan wradwydd, pan ddyhudder fi tu ag atat, am yr hyn oll a wnaethost, medd yr Arglwydd Dduw, Esec. xvi. 63* Fel hyn yr oedd fy Enaid ar yr amfer hwnnw (a thibiais y byddai felly tros byth) wedi cael ei ryddhau oddi wrth flinder, trallod, ac euogrwydd; yr hwn o'r blaen a'm dir-boenai.

195. Ond cyn i nemmawr o wythnefau fyned heibio, dechreuais anobithio drachefn, gan ofni er cymmaint cyflur a gefais ei fwynhau, y gallwn er hynny gael fy nhwyllo a'm difetha yn y diwedd, canys yr ystyriaeth hon a ddaeth yn gref ar fy meddwl, mai pa gyflur bynag oeddwn yn feddwl ei gael oddi wrth y gair am addewid o fywyd tragywyddol; er hynny o ddieithr bod fy niwgiad yn cyd uno a chyffondeb yr Ysgrythurau, bydded i mi feddwl y peth a fynnwn am danynt, ac er diogeled y byddwn yn dal arnynt, cawn brofi na byddai'r peth felly o'r diwedd, canys ni ellir torri'r Ysgrythurau *Ioan, x. 35.*

196. Yn awr y dechreuodd fy nghalon ddolurio drachefn ac ofni rhag i mi gyfarfod a siommedigaeth yn y diwedd, o herwydd hynny dechreuais o ddifrif i holi yn fanol fy nghyflwr presennol, ac i ystyried a ellai un a bechasai, fel fi i ymddiried yn hyderus ar ffyddlondeb Duw

Duw, a ofodir ar lawr yn y geiriau hynny trwy barai y cefais gyffur oddi wrthynt ; ac yrhoddais fy mhwys arnynt : ond yn awr y geiriau hyn a ddaethant ar fy meddwl. *Canys amhosibl yw i'r rhai a oleuwyd un waith, ac a brofasant y rhodd Nefol, ac a wnaethpwyd yn gyfranogion o'r Ysryd Glân, Ac a brofasant ddaionus Air Duw, a nertboedd y byd a ddaw, Ac a syrthiasant ymmaith, ymadnewyddu drachefn i edifeirwch, Heb. vi. 4, 5, 6. Canys os o'n gwir fodd y pechwn, yn ol derbyn gwybodaeth o'r gwirionedd, nid oes aberth dros bechodau wedi ei adel mwyach, eithr rhyw ddisgwyl ofnadwy am farnedigaeth, ac angerdd tân yr hwn a ddifa y gworthwynebwyd, Heb. x. 26. 27. Megis Esau, yr hwn am un saig o fwyd a werthodd ei Enedigaeth ffraint, canys chwi wyddoch ddarfod ei wrthod ef pan oedd ef yn ewyllysio ettifeddu'r fendith : o blegid ni chafodd le i edifeirwch er iaddo trwy ddagrau ei thaer geistio hi, Heb. xii. 16. 17.*

197. Felly i'm difeddianwyd o Air yr Efengyl fel nad oedd nag addewid nag annogaeth i mi i'w gael yn yr holl Fibl. Yn awr yr ymadrodd hwnnw a weithiodd ar fy Ysryd er dygn flinder, Israel, *na orfoledda gan lawenydd, fel pobloedd eraill, Hof. ix. 1. Canys yr oeddwn yn gweled achos o orfoledd gan y rhai'ny ac oeddent yn cadw gyd a'r Arglwydd Iesu ; ond yr oeddwn i wedi torri fy hunan ymmaith yn fy nghamweddau, ac ni adawais i mi fy hun na gafel llaw na throed, ymhlith holl addewidion galluogol Gair Duw.*

198. A diau yr oeddwn yn teimlo fy hun yn suddo i ryw lyngclynn, megis tŷ wedi dadymchwel ei sailfaen, mi gysylltais fy hun yn y cyflwr hwn i ryw blentyn wedi syrthio i bwl,

er y gallai wneud rhyw ymröad i ymgrippian ac ymlusgo a'r hŷd y dwfr, ond gan na allai gael gafel i ymachub, rhaid iddo farw yn y cyflwr hwnnw : cyn gynted ac yr ymwasgodd yr ymgyrch hwn ar fy Enaid, yr Ysgrythur hon a ddaeth ar fy meddwl, *Etto dros ddyddiau lawer* Dan. x. 14. Ac yn wir mi a'i profais felly ; canys ni allwn gael fy ngwaredu na'm hadferu i heddwch drachefn, nes gorphen ynghylch dwy flynedd a hanner yn gyfan gwbl ; o herwydd hynny y geiriau hyn, er eu bod ynddynt eu hunain au tueddi i'm digalonni, er hynny i mi (yr hwn oedd yn ofni y drwg gŵlwr yn dragwydd) yr oeddent weithiau yn gymmorth ac yn adfywiad.

199 Meddyliais nad oedd *Dyddiau lawer* dros byth, *dyddiau lawer* a ddarfyddant, gan hynny er fy mod yn cael fy mlino, nid dros ychydig, ond dros *Ddyddiau lawer*, er hynny llawenychais nad oeddynt ond dros *Ddyddiau er eu bod lawer*. Fel hyn meddaf y gallwn ymlonyddu rai prydiau, canys cyn gynted ag y daeth y geiriau ar fy meddwl, gwybŷm y byddai'm blinder dros hir amser, er hynny ni byddai ond ymbell waith, canys ni allwn feddwl arnynt yn wastadol na chael cymmorth ganthynt.

200. Tra'r oedd yr Ysgrythureau hyn ar fy meddwl yn gofod pechod o newydd wrth fy Nrw's ; y gair hwnnw yn *Luc. xviii. 8.* ynghyd ag eraill a'm hannogodd i weddio, yna'r gelyn Satan drachefn a rythrodd a'naf yn arylth gan haeru'n heillig nad oedd na Thrugaredd Duw, na Gwaed Crist y chwaith yn perthyn i mi ar un cyfrif ac na allent fy ngwaredu oddi wrth bechod, gan hynny nid oedd ond ofer i mi weddio, ond ebe fi, gad iddo Satan myfi a weddiaf, ond ebe'r gelyn y
mae

mae dy bechod yn anfaddewol. *W. l. f. ebe fi, myfi a weddiaf: ni wna hynny ddim lles ebe yntau, er hynny ebe fi, myfi a weddiaf. Felly mi a aethym i weddio ar DDUW mewn geiriau i'r perwyl hyn. O Arglwydd y mae Satan yn dywedyd wrthyf nad oes na'tb Drugaredd, na Gwaed CRIST yn ddigonol i achub fy Enaid, O Arglwydd oni anrhydeddaf di yn fwy trwy gredu dy fod yn alluog, ac yn ewyllysgar, na thrwy ammau dy allu a'tb Ewyllysgarwch, O Arglwydd, dymunwn gredu dy fod yn Ewyllysgar ac yn alluog.*

201. Ac fel yr oeddwn ger bron yr ARGLWYDD, yr Ysgrythur honno a syniodd ar fy nghalon. *O Ddyn mawr yw dy Ffydd Mat. 15. 18. Megis pe buasai un yn fy nharo ar fy nghefn pan yr oeddwn ar fy ngliniau ger bron Duw; Er hynny, nid oeddwn yn gallel credu mo hynny, sef, ei bod hi'n weddi'r ffydd, hyd yn gyfagas i chwe mis a'r ol hynny; can's ni allwn feddwl fod genyf Ffydd, na bod un gair i mi i Weithredu'n ffyddiog arno, gan hynny mi a fyddwn yn wastadol, megis yn glynu rhwng dannedd anobaith, ac yn myned yn alarus bob amfer.*

202. Nid oedd dim yn awr ag oeddwn yn hiraethu am dano yn fwy, na chael fy nwyn allan o anobaith ynghylch y peth hwn oedd mewn holiad: ac fel yr oeddwn yn taer ddy-muno cael gwybod gwirionedd, o's 'doedd go-baith i'm i'w gael: y Geiriau hyn a ddaethant yn nerthol ar fy Meddwl, *Mi yn dragywydd y bwrw'r Arglwydd heibio? ac oni bydd efe bodd-lon mwy? A ddarfu ei drugaredd ef dros byth? A balla ei addewid ef yn oes oesoedd? A anghosiodd Duw drugarhau? A gauodd ei Drugareddau mewn forriant? Psal. lxxvii. 7, 8, 9. A thrwy gydol yr amfer ag yr oeddent yn rhedeg ar fy meddwl mi*

mi a dybygwn fy mod yn cael hyn megis ateb, y mae yn ddadl pa un a gwnaeth efe hynny neu beidio, fe allai nas gwnaeth. Yr oedd yr holiad i'm yn siccrwydd o gadarnhâd, na ddarfu iddo yn wir ac na fynnai fwrw heibio fel hyn, ond byddai ffyddlon i gyflawni ei addewidion, ac na anghosiodd efe drugarhau, ac na chauodd efe ei drugareddau mewn sorriant. Rhyw beth arall oedd ar fy nghalon y pryd na's gallaf yn awr ei adgofio, ynghyd a'r testyn hwn a bereiddiodd fy nghalon, ac a wnaeth i'm farnu nad oedd ei Drugaredd wedi myned heibio yn gwbl, nag ymadel yn dragywydd.

203. Ar amser arall yr wyf yn cofio fy mod dan yr Holiad hwn, sef, *Pa un a bod Gwaed Crist yn ddigonol i achub fy Enaid?* Ym mha betrusfedd y bum o'r Boreu hvd saith neu wyth o'r nos, a phan oeddwn wedi llwyr ddiffygio gan ofn na chymmerai afel arnaf, y Geiriau hyn a adfaniodd yn ddifymmwyth a'r fy nghalon, y mai yn ddigonol: ond mi debygwn fod y Gair *Digonol* yn cael ei lefaru yn uchel wrthyf. Yr oedd e'n dangos i'm yn Air pwysfawr megis pe roddasai wth i'r Amheuath oedd arnaf, tra parhaodd ni-chefais mo'i gyffelyb na chynt na chweddi'n yn fy holl einioes.

204. Ar Foreugwaith pan oeddwn mewn Gwedd, yn dychrynu, gan ofn sef, *nad oedd dim yn Ngair DUW a allai roi cymmorth i mi.* Y gair hwnnw a ddilifodd i mewn attaf *digon i ti fy Ngras i.* A'r hynny, mi dybygwn fy mod yn teimlo rhyw attebiad megis be buasai gobaith etto, ond oh! mor ddymunol yw, fod Duw yn danfon ei Air; can's ynghylch pythefnos o'r blaen yr oeddwn yn edrych ar y llê hwnnw, ac mi a dybiais na allai byth ddyfod yn agos at fy Enaid

Enaid gyda chyflur, gan hynny mi ddaflais y Llyfr o'm llaw mewn forriant. Yna meddyliais nad oedd e'n ddigon ehang i mi; ond megis pe buasai gantho freichiau o Râs mor helaeth, ag y gallai, nid yn unig fy nghynwys i, ond llawer chwaneg o'm cyffelyb.

205. Y geiriau uchod a'm cyflurasant; eithr nid heb lawer o wrthw'nebiad a chythryfwl, dros yspaidfaith neu wyth o wythnosau, can's byddai fy heddwch yn dyfod ac yn myned ugain waith mewn un Diwrnod, cyflur yn awr, a'r Funud nefas ofn, heddwch yn awr, a chyn y gallwn fyned gant o gamrau byddwn mor llawn o Euog-rwydd ac ofn, ag y gallai calon eu cynwys: can's y Meddwl ynghlych digonolrwydd o Râs, ac am *Efau* yn ymmadel a'i Enedigaeth-fraint oedd ynnof fel par o Gloriannau, byddai'r naill weithiau yn uchaf, ymhen ychydig byddai'r llall. Felly y byddai'm heddwch, neu 'm Gofidiau.

206. Y pryd hwnnw i'm goleuwyd gan ddiscleirdeb y geiriau, fel y tybiais weled honof yr **ARGLWYDD** JESU yn edrych arnaf trwy Beithynnau'r Tŷ, gan gymmhwyso'r geiriau attaf; yr hyn beth a'm golododd yn y Llŵch, gan fy llenwi â gorfoledd, llawenydd. ac a galar toddedig, er nad arhosodd yn y buwiogrwydd hwn yn hîr, etto safodd amryw Wythnosau i'm galluogi i obaithio: ond cyn gynted ac y cymmerwyd y llewyrchiadau ymma, yr hên brofedigaeth am *Efau* a ddaeth arnaf fel cynt; felly fy Enaid a tyddai yn crogi fel mewn *Clorian*, weithiau i fynu, weithiau i lawr; yn awr mewn heddwch, ac yn ddi attreg mewn Dychryndod.

207 Fel hyn yr aethym lawer wythnos,
weith-

weithiau mewn cyffur, weithiau Arteithiau gofidys; can's yr 'Scrythurau hynny yn yr *Heb-raid* a rag-soniais, a deflid o'm blaen, fel yr unig ymmadrodd i'm cae allan o'r Nef: yna 'r Edifarhawn o herwydd dyfod y fath Feddwl i'm calon; byddwn weithiau yn Meddwl pa sawl 'Scrythur oedd yn fy erbyn? yr hyn nad oedd ond tair neu bedair: A ddichon Duw ddim myned heibio iddynt a'm hachub, weithiau dywedwn oni bae'r tri neu'r pedwar gair ymma, oh pa fodd y cawn fy nghysuro ac nis gallwn ond prin beidio dymmuno eu bod allan o'r Llwfr.

209. Felly Meddyliais bod *Pedr, Ioan, Paul*, a holl ysgrifenyddion y Gair yn edrych arnaf yn ddirmygys; ac fel pe dywedent wrthyf fel hyn, ein Geiriau ni ydynt wirionedd, a chan bob'r un o honynt yr un awdurdod: gan hynny nid ny ni a'th dorrodd ymmaith, eithr ond ty di a'th Fwriast dy hun heibio; Nid oes un Gair ond y rhai'n a'r cyffelyb, ar a elli gymmeryd gafael arnynt, nid oes Aberth dros Bechod wedi ei adel mwyach, *Heb. 6. Heb. x. ii Pedr xi. 21.*

210. Y Gwŷr hyn oeddent Henuriaid y Ddinas Noddfa, a chanddynt awdurdod i'm barnu i a'm hachos, yr hwn oeddwn yn awr yn sefyll wrth y Porth yn ddychrynedig (a dialydd y Gwaed wrth fy Sodlau) rhag iddynt i'm cae allan yn Dragywydd. *Jofu. xx. 3. 4.*

211. Fel hyn i'm trallodid, heb wybod pa beth i wneuthur, na pha fodd i gael bodlonrwydd yn y peth ymma, *Sef, pa un a'i cyd unan, 'Sgrythurau am fy lachydwrïastb? yn ddechrynedig wrth Eiriau Apostolion, yn gwybod fod*

eu Geiriau yn gywir, a bod yn rhaid iddynt sefyll yn dragywydd.

212. Yr ydwyf yn cofio ar Ddiwrnod a mi mewn amryw Dymherau Ysbryd, bod y Tymherau ymma yn ôl natur yr Yscthyurau a ddae i'm Meddwl; o's yr un am rhyddhad, yna y cawn esmwythder: eithr o's am *Efau*, cawn fy arteithio yn ofidys, *Yna dywedais pe byddai i'r Ysgrythurau ymma gyd-ymgyfarfod yn fy Enaid, pa un o honynt a Enillai'r Dydd ynnof?* Felly mi a hiraethais a'm iddynt ddyfod felly, i.e., gweddiais ar Dduw am hynny.

213. Yna ymhen dau neu dri Diwrnod, Gwnaethant felly 'n ddiau, cydwagasant arnaf, ac ymrafelasant yn rhyfedd ynnof; o'r diwedd honno am *Efau* a ddechreuodd laesu gafel a diflannu; a'r llall am gyflawnder, a digonolrwydd o Râs a enillodd y Frwydyr, gan ddwyn i mewn gyd a hi esmwythder Llawwenydd a Heddwch: A thra yr oeddwn yn myfyrio ar hyn, yr 'Scthyr hon a antyriodd i'm Calon, *Y mae Trug aredd yn gorfoleddu yn erbyn Barn*, Jag. 2. 13.

214. Y peth hyn oedd ryfeddod i mi, etto yr ydwyf yn credu mai o Dduw yr oedd, can's gorfydd ar Air y Gyfraith a'r Felltith roddi lle i Air Grâs y Bywyd: can's er bod y Gair Condemnio yn ogoneddys, etto Gair y Bywyd ac lechydwrïaeth fydd yn mhell yn rhagori mewn gogoniant. 2 Cor. iii. 8. 9. 10. 11. Marc ix. 5. 6. 7. Joan. vi. 37. Hefyd, rhaid i *Moses* ac *Elias* i'll dau ddiflannu, a gadel JESU GRIST a'i Seintiau wrthynt eu hunain.

215. Yr Ysgrythur hon hefyd mewn modd tra

tra hyfryd a melus a ymweiodd a'm Henaid,
A'r hwn a ddel attaf fi ni's bwriaf ef allan ddim.
 Oh ! pa fath gyflur godidawg a gefais yn y
 Gair hwn (*mewn un modd*) fel yn dywedyd,
ni's bwriaf ef ymmaith, beth bynnag a'r y wnaeth ;
 ond byddai Satan yn ymegnio i'm di-feddiannu
 o'r Addewid hon, gan heuru nad oedd Crist yn
 Meddwl am danaf fi a'm bath ; ond am Bech-
 aduriaid o radd is mewn Pechod ; pa rai nas
 gwnaethau mor erchyll ag y gwnaethum i : yna
 y gwithattebwn ef eilwaith gan ddywedyd,
Satan, nid oes yn y geiriau hyn y fath wrthddadl ;
ond pwy bynnag a ddel bydded ef pwy bynnag a fydd
nis bwriaf ef allan ddim. Hefyd hyn ydwyf yn
 bur gofio, er ffyrnicced oedd y Cythrel a'i ddy-
 fais i'm herbyn, i wyl-droi'r 'Scrythur hon oddi
 wrthyf, etto ni feiddiodd ofyn i'm a oeddwn yn
 dyfod yn iawn ; a thybiais mai'r rheswm oedd, o
 herwydd ei fod e' yn gwybod fy mod yn deall
 yn dda pa beth oedd dyfod mewn gwirionedd,
 hynny yw, dyfod yn bechadur halogedig at
 Iesu Grift fel ag yr oeddwn ; hyn ydwyf yn
 Feddwl oedd dyfod yn iawn ac ymollwng wrth
 Droed-faingc Trugaredd, gan fwrw fy hun yn
 euog am Bechod. Pan fyddai Satàn yn ym-
 gyrch i'm herbyn yng hylch Gair Duw, byddai
 yng hylch Gair da Iesu Grift : sef y Gair hwn-
 nw yn *Ioan vi. 37.* Myfi at y naill ran o hono
 yntef at y llall, o y fath waith oedd rhyngom,
 efe yn tynnu, a minnau'n tynnu, ond i Dduw
 y byddo'r tragywyddol Ogoniant, enillais y
 Fuddugeliaeth arno, a chesais felysdra o honi.

216. Ond er cynnorthwyon y geiriau
 grasfol hyn, gwaith *Esau* yn gwerthu ei Ened-
 igae th fraint yn wastadol fyddai yn blino fy
 Nghydwylbod, er i mi gael fy ngysuro yn felus

ychydig o'r blaen; er pan daeth hynny ar fy Meddwl fe wnaï i'm ofni nas gallwn mo'i lwyf orfod, weithiau ef fyddai gyd a mi yn feunyddiol: gan hynny yn awr mi a aethum i weithio ffordd arall; i ystyriaid natur y Meddwl cableddus hwnnw, os cymmerwn y Geiriau yn yr ystur helaethaf, a rhoddi i bob un ei briodol nerth, y byddai iddynt wneuthur y fath gload a hyn arno; i mi yn rhwydd, adel i'r ARGLWYDD IESU gymmeryd ei ddewis, pa un a wnaï a bod yn lachawdwr i'm neu beidio; can's y Meddwl annuwiol oedd hwn, Gad iddo fyned os myn. Yna yr Ysgrythur honno a roddodd i mi obaith, ni'th roddaf i fynd, ac ni'th lwyf adawaf chwaith Heb. xiii. 5. O ARGLWYDD ebe fi, ond mi a'th adewais di, yna'r atebodd, ond ni adawaf mo honot ti; am hyn yr wyf yn bendithio Duw hefyd.

217: Etto yr oeddwn yn ofnog iawn, i.e., eefais brofi mai gwaith gorcheftol oedd ymddiried yntho yn ol pechu o honof mor echryslawn f'w erbyn; oh! pa fath orfoledd fuasai gennyf pe buasai'r geiriau cableddus hynny heb ruthro i'm Calon, yna gall'fwn gyd a mwy o byfder a diddanwch orphwys arno. Yr oeddwn yn awr fel Brodyr *Joseph*; euogrwydd eudrygioni oedd yn gor-lanw eu cydwybod, gan arswydo y byddai i'w Brawd o'r diwedd en handwyo hwynt, Gen. i. 16. &c.

218. Er hyn oll, yr 'Sgrythur a'm cyffurodd fwyaf yn fy holl arteithiau oedd honno yn *Josua*, yr xx. Yr hon sydd yn dangos dull y llofrydd yn fioi, yn ffoi i'r ddinas Noddfa a'm ddiogelwch. *Ac os dialydd y Gwaed a erlid ar ei ol ef, na roddes Henuriaid y ddinas mo'r Llofrydd (medd Moses) yn ei Law ef; canys*
mewn

mewn anwybod y trawodd ef ei gymmydog, ag nid oedd gas ganddo ef o'r blaen. Oh ! bendigedig yn dragywydd a fyddo Duw, am y Gair hwn ; teimlais gyd a dychryn mae fi oedd y llofrydd ffoedig, a bod dialydd y Gwaed yn canlyn yn ddiau ; eithr yr holiad ymma a ymaffodd ynnof, sef, pa un a bod gennyf hawl neu nid oedd i ffoi i'r Ddinas Noddfa ; o blegid nid oedd derbyniad i'r Llofrydd bwriadol, ond i'r hwn a'i gwnai yn anghynllwynedig ; o's nid oedd yn gas gantho ef o'r blaen.

219. Tybiais yn ddiau mae fi oedd y Dŷn oedd raid iddo ddyfod i mewn, o blegid mai yn Ddiarwybod y trawais fy Nghymmydog, ac nad oedd câfineb rhagfwriadol gennyf atto, i'e yr oedd arfwyd arnaf drofeddu iw erbyn, gan ymorcheftu yn erbyn y brofedigaeth ddi. Dduw honno ysbaid Blwyddyn ; ac mae om llwyr anfodd i'm gorchfygwyd ganthi : gan hynny Meddyliais bod gennyf hawl i'r Ddinas ; a'r Henuriaid, (Sef, yr Apostolion) ni allent i'm rhoddi fynu i'r dialydd, &c. Hyn gan hynny oedd i'm yn gyffur mawr-wych ; ac yn Sailfaen gadarn i'm ddisgwyl mewn Gob-aith.

220. Etto i fod yn hunan Farnydd, can's fy Nolyr a'i gwnaeth, fel na's gwyddwn pa Droed-le oedd ddigon diogel i'm hamddiffyn. Fy Enaid oedd yn mawr hiraethu am wybod un peth, a chael bodlonrwydd o'i blegid, sef, A oedd bosibl i un Enaid ac a Bechod yr anfaddeuol Bechod, gael y mymryn lleiaf o'r Ysbrydawl gyffur yn Wyneb JESU GRIST ? Yr hyn wedi ei fanwl ystyriaid, yr ated a gefais, na's gallasai ; a hynny o blegid y Resymau canlynol.

221. Yn gyntaf, Y rhai'ny a'i Pechasant a wrthodasant gyfran yng NgwaedCRIST, a chan eu bod yn ymddifaid o hyn, y mae'n rhaid eu bod yn wâg o'r sailfaen leiaf o Obaith, ac o gyflur Ysbrydol ; can's i'r cyfryw nid oes Ab-erth dros Bechod wedi ei adel mwyach *Heb. x. 26. 27.* Yn ail, O herwydd eu bod yn gwadu'r hawl yn Addewid y Bywyd tragywyddol : Ni faddeuir iddynt byth yn y bŷd hwn, nag y chwaith yn y bŷd a ddaw, *Mat. xii. 31.* Yn drydedd, Y mae Mâb Duw, yn eu cae hwynt allan o bob hawl yn ei fendigedig eiriol-waith ef ; bydd cywilydd gantho eu harddel ger bron ei Sanctaidd Dâd, a'i fendigedig Angylion yn y Nêf, *Marc viii.*

222, Wedi i'm ystyriaid hyn gyd a manylrwydd, ni's gall'fwn lai na chredu i'm dderbyn llawer o gyflur gan Dduw, a hynny wedi pechu mor ysceler i'w erbyn ; yna gallafwn antyrio at yr Ysgrythurau a fyddai gynt yn ddychrynedig i'm Henaid, fel prin y pryd hwnnw y gallwn gymmzaint ag edrych arnynt ; a phrin y byddwn lawer gwaith yn gallu ymattal rhag eu dymuno allan o'r Bibl, canys meddyliais y buafent i'm yn fwy andwyol byth ; eithr yn awr i'm galluogwyd mewn mesur i ymaflyd ynthynt, eu darllen, eu hystyriaid, eu pwyso, a barnu amcan eu tueddiad.

223. Yr hyn pan ddechreuais, cefais wybod fod fy Wyneb-pryd yn gwedd-gyfnewid, canys nid oedd yr olwg arnynt mor llym-dost â chynt, er tybiaid o honof eu bod felly : Ac yn gyntaf deuthum at y chweched o'r *Hebreaid*, etto yn ddychrynedig gan ofni y byddai i'm gael fy naraio ganthi ; eithr pan yr ystyriais y lle, gwelais mae'r syrthiad a feddeuir yno oedd syrthio

thio ymmaith yn llwyr ; hynny yw, fel yr wyf fi yn Meddwl, syrthio oddi wrth, a hollol wadu Efengyl, gwaredigaeth rhag Pechodau trwy IESU GRIST ; can's felly y mae'r Apostol yn dechreu ei Ymadrodd, 1, 2, 3. Yn 2. Deallais fod y syrthiad hwn yn gyhoeddus yngolwg y bŷd annuwiol, gan wneuthur IESU Grist yn warthidnynt.

Yn 3^{ad}. Deallais bod y rhai'ny dywedir amdanynt uchod, wedi eu cae i fynu gan Dduw mewn caledrwydd, dallineb, ac anufudd-dod ; amhofibl i'r cyfryw ymadnewyddu drachefn i edifeirwch. Yn y pethau hyn oll, er clod tragywyddol i Enw Duw, profais nad oedd fy Mhechod i yn yr rhês ddu honno, er y gallaf gyfaddef, Yn gyntaf, I'm syrthio, eithr nid ymmaith, hynny yw oddi wrth arddeliad o Ffydd CRIST i fywyd tragywyddol.

Yn ail, cyfaddef i'm wradwyddo Enw IESU GRIST trwy fy Mhechod, ond nid i warth cyhoeddus, ni feiddais ei wadu ef ger bron dynion, na'i farnu ef fel un anfuiddiol o flaen y Bŷd.

Yn drydydd, Ni chaeodd Duw mo honof i fynu na'm hattal i ddyfod etto ; er i'm brofi yn orchwyl tra chaled i ddyfod atto ef, trwy dristwch ac edifeirwch : Bendigedig a fyddo Duw am anchwiliadwy olyd ei Râs.

224. Drachefn, ystyrias am y ddegfed o'r *Heb.* a chefais, mai nid pob Pechod gwir-fodd, yw'r Pechod a feddylir yno ; ond yr un fydd yn bwrw Crist ymmaith ynghyd a'i Orchymynion.

Yn ail, Rhaid iddo gael ei wneuthur ger bron dau neu dri o Dyfion, fel y dywed y Gyfraith, *Ad* yr 28.

Yn drydydd, Y Pechod hwn ni ellir ei wneuthur, heb eitha dirmyg yn erbyn YSBRYD y Grâs ; sef, dibrisio Gwardigaeth rhagddo, a'r Anogaethau i'w Gwrthwynebu : Eithr yr ARGWLWYDD, a wyr, fod fy Mhechod i yn Ddiafledig, etto nis derchafodd cywch â hyn : bendigedig a fyddo Duw.

225. Hefyd Meddylais am y 12. o'r *Heb.* Ynghylch *Efau* yn gwerthu ei Enedigaeth-fraint er mai hyn oedd yn fy lladd, ac yn sefyll i'm herbyn megis Picell : etto yr ydwyf yn awr yn ystyried, Yn gyntaf, Mai nid Meddwl burr-bwyll oedd hwn, eithr Meddwl rhagfwrriadol, trwy wastadol Esgogiad y Galon lygredig, a hynny mewn rhyw fessler o Ystyriaeth, *Gen. 25.*

Yn ail, Yr oedd hon yn weithred gyhoedd ger bron ei Frawd, o's nid o flaen llawr erail ; hyn oedd yn gwneuthur ei Bechod yn fwy Pechadurus.

Yn drydydd, Efe a barhaodd hefyd hîr Flyn-yddau i ddiystyru ei Enedigaeth-Fraint : Ac *Efau* a ddywedodd, y mae gennyf ddigon fy Mrawd, bydded i ti yr hyn sydd gennit, *Gen. xxxiii. 9.*

226. Mewn perthynas i *Efau* yn ceisio lle i Edifeirweh y Meddyliais, Mai nid o herwydd ei Enedigaeth-Fraint, eithr y Fendith ; hyn sydd dra Eglur yn Ngeiriau'r Apostol ; ac amlygir gan *Efau* ei hun ; *Dygodd ymmaith fy Ngenedigaeth-Fraint*, (a hynny eisioes) ac yn awr *efe a ddygodd hefyd fy Mendith*, *Gen. xxvii. 36.*

Yn ail, Daethum at Eriau'r Apostol i edrych beth oedd Meddwl Duw ynghylch Pechod *Efau* yng Ngeiriau'r Efengyl ; A chyn bell-ed ag y ceisais fy ngoleuo, hyn oedd Meddwl yr ARGWLWYDD yntho, sef, bod yr Enedigaeth-

aeth-Fraint yn arwyddocau yr *Adenedigaeth*, a'r Fendith, yn Arwydd o'r *dragywyddol Etfeddiaeth*; felly, hyn mae'n debig yw Meddwl yr Apostol pan y dywaid, *Na bo un halogedig megis Esau, yr hwn am un saig o Fwyd a werthodd ei Enedigaeth-Fraint*; fel pe dywedafai, hyn a geidw allan y Cynigiadau Graffol gan Dduw at ail Enedigaeth, rhag iddynt fel *Esau* yn diwedd fod yn wrthodedig pan yr Ewyllysiont etifeddu'r Fendith.

227. Canys llawer yn Nýdd Grás a Thrugaredd a ddiwerthfawrogant yr uchel-fraint hon eithr pan ddel Dýdd eu hymweliad llefant allan a Gwaedd uchel (megis *Esau*) Arglwydd, Arglwydd, agor i ni; ond megis *Isaac* yr hwn nad edifarhau, felly nis gwna Duw, eithr dywed, Bendithiais y rhei'ny, a Bendigedig hefyd a fyddant, Eithr chychwi ymmadewch oddi wrthyf Weithredwyr anwired, *Gen. xxvii. 32. Luc, xiii. 25. 26 27.*

228. Yn ol i'm ystyried yr Yscthyrau hyn gwelais eu bod, nid yn erbyn y lleill, ond yn cyd-gordio â hwynt; hyn yn ddiau a chwanegai i'm gyffur a gorfoledd; a roddodd ergid i'r gwrthddadleuon, *nad oedd yr Ysgrythrau yn cyduno yn lachawdwriaeth fy Enaid.* Yn awr nid oedd yn ol ond y rhan olaf o'r demestl, can's y Daran a aethai ymmaith, ond bod rhai dafnau o'r gafod yn disgyn arnaf; ac o herwydd bod fy arteithiau a'm hofnau o'r blaen yn gwafgu yn flinedig arnaf, megis un wedi ei ddeifsgan Dán, tybiwn fod pob llais yn gwaeddi, Tân Tân pob ergid bychan oedd yn trywanu fy Nghydwybod dýner.

229. Ond ar un Diwrnod megis yr oeddwn yn rhodio yn y Maes, dan orthrymder Meddwl

wl gan ofni nad oedd y cwbl ond ofer ; yn ddisymmwyth yr ymadrodd hwn a syrthiodd ar fy Enaid ; dy Gyfiawnder di fydd yn y Nefoedd, ac mi debygwn fy mod yn canfod â Llygaid fy Enaid Iesu Grift ar Ddeheu Law Duw, yno meddaf, yr oedd fy Nghyfiawnder : Felly pa le bynnag y byddwn, neu pa beth bynnag a wnawn, Duw a ddywedai am danaf, nad oedd arno ef eisiau fy Nghyfiawnder i, canys yr oedd y Cyfiawnder anfeidrol ger ei fron ef. Gwelais hefyd mai nid tymherau da fy Nghalon a wnae fy Nghyfiawnder yn well, nac ychwaith drwg dymherau a'i gwnae ef yn waeth canys fy Nghyfiawnder i oedd Iesu Grift ei hun ; yr un ddoe heddiw ac yn dragywydd.

230. Yna y syrthiodd fy Nghadwynau o'm hamgylch, fy nychrynfeydd a ffoesant, minnau fel Aderyn a ddihangais o fagl yr Adarwr ; attaliodd Duw ei angerdd digofys yn wyneb yr Ysgrythurau rhagfonedig rhag syrthio arnaf : Felly aethym adref gan orfoleddu yn Nuw, am ei Râs a'i Gariad anfeidrol a phan ydathum adref, mawr hiraethais a m wybod a oedd yr ymadrodd hwn i'w gael, sef, *dy Gyfiawnder fydd yn y Nefoedd* ; eithr ni allais mewn un modd ei gael, yna dechreuodd fy Nghalon fyddo drachefn, nes dyfod i'm côf, 1. Cor. 1. 30. *Yr hwn a wnaethpwyd i ni gan Dduw yn Ddoethineb, &c.* Wrth y geiriau hyn y gwelais mai gwir oedd yr ymadrodd o'r blaen.

231. Trwy yr Ysgrythurau ymma y gwelais fod y Dŷn Crist Iesu, fel y mae efe yn apfennol oddi wrthym ni o ran ei bresennoldeb Corphorol, ac felly efe yw ein Cyfiawnder, a'n Sancteiddrwydd, a'n Prynedigaeth ger bron Duw ; Trwy hyn y bum fyw dros amser mewn
hyfrydych

hyfrydwch a gorfoledd heddychlon ger bron Duw yn Wyneb Iesu Grist: Nis gallwn y pryd hwnnw chwenych Meddwl am ddim, hiraethu presennoldeb neb ond yr Arglwydd Iesu Grist yn unig, a neb ond eise oedd yn wastadol o flaen fy Llygaid: Nid oeddwn yn edrych ar y naill a'r llall o Ragorfreintiau Crist yn wahanol, sef, ei Ddiodefnadau, ei Gladdedigaeth a'i Adgyfodiad, eithr ei gymmeryd ef yn Grist cyflawn! fel yntho ef, bod yr holl freintiau hynny yn ym gyfarfod yn gyflawn lachawdwriaeth Pechadur, felly y mae eise yn eistedd ar Ddeheu-Law Duw yn y Nefoedd.

232. Gogoneddus oedd gennyf weled ei fawr Ogoniant ef, a gwerthfawrogrwydd ei anchwiliadwy olyd, a hynny o herwydd y gallwn yn bresennol edrych allan o honot fy hun arno ef, a chyfrif yr holl Râsufau, pa rai nad oeddent ond newydd ac iraidd arnaf yn gyffelyb i'r gwyr mawrion a ddygant yn eu Codau ddarn bychan o Arian, pan y byddo eu Haur, mewn cophrau gartref! Oh! gwelais fod fy Aur innau ynghadw gartref, yng Nghrist, fy Arglwydd a'm gwaredw'r, yn awr eise oedd yn gwbl i'm; fy holl Ddoethineb, fy holl Gyfiawnder, fy holl Sancteiddrwydd, ac a'm holl Waredigaeth.

233. Yr Arglwydd hefyd a'm Harweiniodd i'r dirgelwch o'r undeb â Mâb Duw, o'm bod wedi'm cysullty ag ef, fy mod yn Gnawd o'i Gnawd ac Ascwrn o'i Ascwrn; yna bu'r Gair gwerthfawr hwnnw yn yr *Eph.* v. 30 yn dra gwerthfawr i'm, trwy hyn i'm nerthwyd yn Ffyddiog i weled bod ei Gyfiawnder ef yn cael ei gadarnhau ynnof; can's os yw efa mi yn un, yna ei Gyfiawnder ef yw fy Nghyfiawnder
i, ei

i, ei Heiddiant et yn Heiddiant i mi, yna gwelais fy hun yn y Nef, ac ar y Ddaear, yn y Nef yng Nghrist fy Mhen, fy Nghyfiawnder a'm Bywyd; etto ar y Ddaear yn breffennol.

234. Yna y gwelais bod dwyfol Gyfiawner yn edrych ar JESU GRIST, (felly y dylem ninau) fel yr un Person cyffredin, yn yr hwn y mae ei holl Etholedigion fel un corph iw eu hyftryied wedi eu cyfan Gŷd-gysylltu: yntho ef yr ydym ni wedi cyflawni'r *Ddeddf*; wedi marw yntho, cyfodi oddi wrth y meirw; wedi ennill yntho ef, y Fuddygoliaeth ar Bechod, Marwolaeth, Diafol ac Uffern: pan bu ef farw, byom ninau feirw yntho, ac felly in hadgyfodwyd yn ei Adgyfodiad ef; *Dy feirw a fyddant byw, fel fy Nghorph i yr adgyfodant. Deffrowch, a chenwch, preŷwylwyr y llwch: canys dy wlyth fydd fel gwlyth llyfiau, a'r ddaear a fwrw y meirw allan. Esau. xxvi. Ac efe a'n bywba ni ar ol deu ddydd, a'r trydydd Dydd y cyfod ni i fynu: a byddwn fyw ger ei fron ef. Hosea vi. Yr hyn yn awr a gyflawnwyd trwy fod Mâb y Dyn yn Eistedd ar Ddeheulaw y Mawredd yn y Nefoedd; yn un ol a'r Apostol at yr Eph 2. 6. Ac an cyd gyfododd, ac a'n gosododd i gyd eistedd yn y nefolion leoedd Nghrist Jezu.*

235. Yr ystyriaethau a'r yscrythurau bendedig ymma, ynghyd a llawer eraill o'r un gyffelyb, pa rai yn yr Amser hwnnw oeddent yn llewyrchy ger bron fy Llygaid; fel y cefais achos i Lefain allan mewn gorfoledd *Molwch yr Arglwydd yn ei Sanleiddrwydd, Molwch ef yn ffurfafen ei nerth, molwch ef yn ei gadarnddid, molwch ef yn ôl amllder ei fawredd, Sal. cv. 1. 2.*

236. Wedi

236. Wedi llefaru mewn ychydig Eiriau wrthych megis blaen brawf o'r cyfthyddiau, Arteithiau, a'r Profedigaethau y dygodd fy Meddyliau drwg fi yn gaeth iddynt; ac hefyd y dedwydd waredigaethau oddi wrthynt, yr hyfryd a'r tra melys Ddiddanwch a deimlais wedi'n, yr hyn a gefais swynhau yn orfoleddys ddau ddeng Mis ynghyd, i'm rhyfeddod, yn awr yn Enw yr Arglwydd, dywedaf wrthych yr achos o'r Brofedigaeth hon, a'r manteision gwerthfawr a gefais oddi wrth y cwbl.

237. Am yr Achosion, ystyriais yn neilltuol eu bod ddau; o'u herwydd y cefais fy Nwysbigo yn ddwfn, cyhŷd ag y pwysfodd y Brofedigaeth arnaf. A'r gyntaf oedd o herwydd nad oeddwn, wedi cael fy ngwaredu o un Brofedigaeth, yn gweddio Duw ar iddo fy ngwaredu rhag i'm syrthio i'r llall; er y gallaf ddywedyd mewn gwirionedd, cyn i'r Brofedigaeth syrthio arnaf, fod fy Enaid yn-meddiannu Ysbryd Gweddi; ond wedi'n, nŷ Weddiwn ond pan fyddai blinderau yn fy amgylchu er cael fy ngwaredu o honynt ac am gael Dadguddiad newydd o Gariad Duw yng Nghrist! e'r y dylafwn Weddio ar y Duw Anfeidrol i'm hamddifyn rhag y Drwg i ddyfod.

238. O hyn i'm gwnaethpwyd yn ddwfn Ddealladwy o Weddi y Sanctaidd Brophwyd Dafydd, yr hwn pan fyddai Trugareddau yn ei amgylchu, a Weddiau ar i'r Arglwydd ei attal, ef rhag rhythro i Bechod, *Attal bafyd dy Was oddi wrth Bechodau rhyfygys, ac na arglwyddiaethant arnaf; yna i'm perffeithir, ac i'm glanheir oddi wrth Anwiredd lawer.* Sal.

xix. 13. Trwy'r gair hwn i'm cythryddid

yn drallodedig tra parhadd y Brofedigaeth hîr-ddwys hon.

239. Y Gair hwn hefyd yn *Heb. iv. 16* fyddai yn fy argyhoeddi yn ddwfn o herwydd fy oerfelgarwch di-Grifedd mewn ymbiliau; *Am hynny awn yn hyderus at Orseddfainge y Grâs, fel y derbynion Drugared, ac y caffem Râs yn gymmorth cyfamserol*; yr hyn nis gwnaethym i, o blegid syrthio o honof, heb sylwi ei fod ef yn dywedyd, *Gweddïwch rhag syrthio o honoch i Brofedigaeth*: A diau fod hyn hŷd y Dŷdd hwn o'r fath bwys ar fy Yfbryd, fel na's gallaf (pan fyddwn yn dyfod i ymostwng ger bron Duw,) lai na llefain arno i'm gwared rhag syrthio i'r Profedigaethau canlynol, y rhai oeddent yn fy amgylchu. A thithiau Ddarllenydd, gwilia arnat rhag i'm fwrthni i i'th orddiweddyd; a dyfod arnat Ardeithiau gofydus, dros Ddŷddiau, Misoedd, a Blynnyddau.

240. Achos arall o'r Brofedigaeth a'r hon y temptiais Dduw oedd hyn: un pryd a mi yn fy Ngwely, syrthiodd gwewyr blinedig ar fy Ngwraig, yr hon er ei bod yn Feichiog, nid oedd ei hamfer, etto gwewyr fel gwraig yn Esgor oedd yn drwm arni: Ac o herwydd fy mod yn yr Amser hwnnw yn cael fy mlino gan ddi-Dduwiaeth, sef, dirgel ammau Hanffod y Duw Anfeidrol; dywedais yn dirgel yn fy Nghalon; o Arglwydd o's bydd i ti symmyd y cystydd anioddefol hwn oddi ar fy Ngwraig, fel na's bliner hi mwyach y Nos hon; yna y gwybyddaf dy fod yn gwybod dirgeloedd y Galon.

241. Yna yn ddi attreg y Symmydwyd y cystydd ymmaith fel y cafodd lonyddwch i huno hyd y Boreu; a'r Boreu pan ddeffroes ad-

adgofiais ddirgel ddadwrdd fy Nghalon y Nos o'r blaen. Dangosodd Duw i'm hefyd y gwyddai efe ddirgel Feddyliau i'm calon, hyn fu i mi yn syndod lawer Wythnos wedi'n.

242. O amgylch i Flwyddyn a hanner wedi hynny, y Meddwl Pechadurus di Dduw hwnnw a rythrodd i'm calon lygredig, hyd nod y Meddwl hwn; *gad i Grist fyned ymmaith o's myn*; pan syrthiais mewn euog-rwydd o herwydd hyn; Adgofiad o'r Meddwl o'r blaen ynghyd a'r Effaith o hono a syrthiodd hefyd arnaf a'r fath wrth-dro, gan gario'r Argyhoeddiad ceryddol hwn gyd ag ef: Ti elli weled fod Duw yn gwybod Meddyliau dirgelaf y Galon.

243. Gyd a hyn, yr Ymmadrodd hwnnw a fu rhwng yr Arglwydd a'i Wâfanaethwr *Gideon* a ymaflodd yn fy Ysbryd; sef, y modd y temptiodd efe *Dduw* a'i *Gnu* gwlan yn wlyb ac yn sych; lle y dylasai gredu ac antyr-io ar ei Air ef: gan hynny yr Arglwydd a'i profodd ef trwy ei anfon yn erbyn llu o Elynion aneirif; a hynny hefyd, o ran allanol ymddangosiad heb allu na chynhorthwy, *Barn. vi.* Felly y gwnaeth ef a minau, a hynny yn gyfiawn, canys dylaswn gredu ei Air ef, heb ofod yr o's yn erbyn yr holl-weledig *Dduw*.

244. Ond dangosaf it' y Manteision a ge-fais oddi wrth y Brofedigaeth rag soniedig, yn gyntaf, Trwy hyn i'm gwnaethpwyd yn wastadol feddianydd yn fy Enaid, o Ystyriaeth Ddealladwy o Drugaredd *Dduw* a'i Ogoniant yn Wyneb ei Fâb. Yn y Brofedigaeth o'r blaen i'm trallodwyd, gan Anghrediniaeth, cabledd, a chalon galedwch; sef, ammeu *Hanffod Crist*, agwirionedd y gair, a Ser-tein-

teinrwydd y Bŷd a ddaw; i.e., yna meddaf i'm trallodid yn flinedig ag Ysbryd di Dduwiaeth; ond yn awr y mae'r peth i'r gwrthwyneb, can's yn awr yr oedd Duw yn wastadol o flaen fy Llygaid, nid er cyffur, ond mewn ffordd o ddychryndod dirfawr. Gogoniant a Sancteiddrwydd Duw, yn y prŷd hwnnw a'm drylliau yn ddarniau, megis pe buafwn ar Droell; can's nis gallwn gymmaint a meddwl am Grift, ond wedi ei golli a'i wrthod gennyf: Yr ystyr-iaeth o hyn, oedd yn ddrylliad gwaftadol i'm Hescyrn.

245. Yr Yscrythurau hefyd oeddent yn rhyfeddol i'm, gwelais mai'r gwirionedd a'r fylwedd o honynt oedd agoriad Teyrnas Nef-oedd: Y rhai'ny mae'n yn eu hanrhydeddu a g'ant yn ddiau etifeddu Gwyn-fŷd bŷth, ond y rhai y maent yn wrthwynebu a gollir dros ddau: Hefyd y Gair hwn, *A'r Yscrythur ni eller ei thorri*, a fyddai yn dryllio fy Nghalon; felly hwn hefyd, *Pwy bynnag y maddeuoch eu Pechodau, y maddeuir iddynt; a'r eiddo pwy bynnag a attaliocb hwy a ataliwyd*. Yna gwelais mai'r Appostolion oedd Henuriaid y Ddinas Noddfa, *Josua, xx. 4*. Y rhai'ny a dderbyn-ient i mewn, a gyfranogid o'r Bywyd; eithr y rhai a gadwent hwy allan a leddir gan Ddialydd y Gwaed.

246. Oh! byddai un rhan o'r Yscrythur yn dychrynu mwy ar fy Meddwl (sef y rhai oeddwn yn weled yn fy erbyn fwyaf, er fy mod yn fynuch yn tybiaid eu bod oll) na phe buasai Deugain Mil o Wŷr yn cynllwyn i'm herbyn. Gwae i'r Dŷn y byddo yr Ysgrhythurau yn gogwyddo i'w erbyn.

247. Trwy'r Profedigaethau ymma i'm dygwyd i weled mwy i natur yr Addewidion, nag
eriodd

erioed o'r blaen ; o blegid fy mod yn gorwedd yn ddychrynedig dan alluog Law Duw ; yn wastad yn cael fy arteithio a'm dychrynu gan wŷg ei anfeidrol Gyfiawnder ; hyn a wnaeth i'm gyd a Llygad crassa a Chalon ofalus, mewn dychryn i droi pob Dalen, a chyd â manyl rwydd eu cymysgu ag ofnau gan, ystyried pob Paragraph yn ei dueddiad priodol ei hun.

248. Trwy'r Profedigaethau ymma hefyd i'm nerthwyd i adel fy hên ynfydrwydd o'r blaen, sef, gwrthwynebu Gair yr Addewid pannedd lai i'm Meddwl : Can's nis gallafwn yn awr fygno y cyfryw gyfur a'r melynster o'r Addewidion ac a allafwn ar amserau eraill ; fel Dŷn yn boddi yn amcanu gafael ym mhob peth etto methu. Tybiais gynt nad oedd weddus i'm dderbyn un o'r Addewidion, • ddigerth fy mod yn mwynhau eu tawelwch cysurol hwynt. Ond yn awr nid oedd mo'r hamdden i hyn • blegid Diatydd y Gwaed oedd ar fy nifetha.

249. Yn awr gan hynny hyfryd oedd gennyf ddal gafael ar y Gair (yr hwn y meddyliais gynt nad oedd gennyf hawl yntho) ac ymollwng i Fynwes yr Addewid, yr hon a ofnwn nad oedd ganthi Galon i'm derbyn ; gorfyddai arnaf yn awr gymmeryd y Gair o Enau Duw, fel ac yr oedd ; heb feiddio gwyr-droi y filaffleiaf ; Oh ! hyfryd oedd yr Olwg yn awr ar y chweched o Ioan, *A'r hwn a ddel attaf fi, nis bwriaf ef allan ddim*, ad. 30. Yna y credais fod gan yr ARGLWYDD helaethach Genau i Lefaru nag oedd o Galon gennyf fi, i dderbyn nag i ystyried ; credais hefyd iddo Lefaru, nid mewn poethder a brŷs, ond mewn Barn, Doethineb anfeidrol a Ffyddlondeb gwirioneddol, *Sam. iii. 3. 28.*

250. Cawn yn y dyddiau hyn lammu at y
I 3 A.

Addewidion rhwng ofn ac hyder, fel March fae yn fyddo mewn siglen a naidiau er ymachub rhag Marwolaeth i'r Tir cadarn, er ei tod agos allan o'i synhwyrau : Ar hyn ymma y gorffwysaf, gan adel y cyflawniad o hono i Dduw'r Nefoedd. Llawer ymdynfa fu rhwng Satan a minnau ynghylch y chweched o *Iean* ; nid oeddwn yn awr fel y bum gynt yn edrych yn neulltuol am gysur, (er ei fod yn dra dymunol gennyf) ond am Air, i.e., Gair i Enaid trallodedig a bwyso arno, fel nas byddai iddo fyddo bŷth ; hyn oeddwn yn mawr hiraethu am dano.

251. Yn fynuch pan y byddwn yn ymgais yr Addewid, tybiwn fod yr **ARGLWYDD** yn gwrthod fy Enaid yn dragywydd ; byddwn fel un yn rhedeg ar Bigau Dur, neu fel pe buasai yr **ARGLWYDD** yn rhythro arnaf â Chleddyf tanllud ysgwydedig. Yna y meddyliais am *Esther* yr hon a aethai i eiriol a'r y Brenhin (*dros ei chenedl*) yn groes i'r Gyfraith, *Est.* iv. 16. Meddyliais hefyd am Weision *Benhadad*, y rhai a aethant a rhaffau am eu Pennau at eu Gelynion am heddwch, i *Bren.* xx. 31. &c. Y Wraig o *Ganaan* hefyd, yr hon er i'r **ARGLWYDD** ei galw yn Gi, ni chymmerodd mo'i di-galonni, eithr lletodd yn daerach, *Mat.* xv. 22. &c. hefyd y Dŷn a aethai ganol Nôs i geisio Bara yn echwyn, *Luc.* i. 5. 6. 7. &c. hyn oll fu i mi yn anogaethau cryfion.

252. Ni welais erioed yr uchder a'r Dyfnder sydd mewn Trugaredd a chariad Duw, fel ac y gwelais pan i'm dygodd o safn y Brosedigaeth. Lle y mae Pechodau mawrion mae Duw yn rhoddi grâs mawr ; â lle byddo Euogrwydd yn fwyaf dychrynadwy, Trugaredd Duw yng Nghrist, (pan ddadguddeir i'r Enaid, fydd y) peth mwyaf anrhy

anrhydeddys a goruchel: Pan ddaeth *Job* trwy ei orthrymder, yr *Arglwydd* a chwangeodd ei olud yn ddau-ddyblig *Job. xlii 10* Bendigeaig a fyddo Duw am ei Anfeidrel Gardiad yn *Wynneb Iesu Grist*. Mi allwn wneuthur cyfarchwyliaid am danynt, ond byddaf yn fyrr ac au gadawaf heibio yn awr, a gweddiafar Dduw ar i'm hanufudd-dod i wneuthur i eraill ofni pechu, rhag dioddef o honynt y iau Haiarn fel finnau.

253. Oddiamgylch yr amser i'm gwaredwyd o'r Brofedigaeth y cefais ddwy waith neu dair y cyfryw fwynhad dealladwy o Gardiad grasusol Duw, fel na's gallwn ond prin sefyll i fynu, yr oedd yn antesuredig rhyfedd pan yr ymaflai ynnof, byddwn yn mwynhau y cyfryw nefolaidd dangneddyf, mewn corph ac Ysryd, fel nad oeddwn gymmwys i wneuthur un gorchwyl.

254. Yn awr af rhagof i fanegu it' am y lleill o ymweliadau Duw a mi amryw Amserau eraill: A'r cyntaf a soniaf am dani oedd pan yr ymroddais i ymgysyllachu a Phobl Dduw yn *Bedfford*; yn ol i'm dystio i'r Eglwys mae fy nymuniad oedd ymroddi i Ordinhadau Crist mewn trefn gyda hwynt, a chael fy nerbyn ganthynt: tra yr oeddwn yn Meddwl am y Swpper ddiweddas ein Harglwydd gyd â ei Ddisgyblion, cyn ei Farwolaeth, y bu yr Ysgrythur honno i'm yn dra gwerthfawr *Gwnewch hyn er coffa am danaf. Luc, xxii. 19.* Canys trwyddi y daeth yr Arglwydd i lawr i'm Cydwybod, gan ddadguddio gwerthfawrogrwydd ei Farwolaeth i'm gwared rhag y llid y fydd; teimlais y pryd hwnnw ei fod ef yn fy maddo yn rhinwedd y cyfryw, ond wele, ni bum yn
hîr

hîr nes daeth Profedigaeth arall i'm cyfarfod, sef, dymuno (pan y byddwn yno) rhyw beth marwol i'm cyd-gymwynwyr, ond rhag i'm un amser roddi cyd-seiniad i'r ymgyrch An-uwïol hwn, gorsyddai arnaf blygu fy Mhen trwy gydol yr Amser y byddwn yn y lle; gan weddio Duw ar iddo 'm hattal rhag y fath gabledd pechadurus, ac iddo hefyd fendaithio y Bara a'r cwppan i'r cyfranogion fel y byddai yn myned at y naill ar llall o honynt. Tybiais mai 'r achos y cefais fy mhrofi a'r Brofedigaeth hon, oedd, o herwydd na's daethym gyd ar parch a'r hunan ymwadiad attynt y tro cyntaf ac y dylafwn ddyfod.

255. Fel hyn y bum dros dri chwarter Blwyddyn, heb gael llonyddwch : ond o'r diwedd fe ddaeth yr Arglwydd i mewn at fy Enaid, a'r un Ysgrhythur ag yr ymwelodd â mi o'r blaen, yn ol hynny mi fyddwn yn gyffurus wrth fod yn gyfranog o'r ordinhad fengedig honno ac mi hyderais ty mod yn iawn ganfod Corph yr Arglwydd yn cael ei dorri am fy Mhechod, a bod ei Waed gwerthfawr ef yn cael ei dywallt am fy Nghamwedd.

256. Ar un Gwanwyn y syrthiais i anhwylddeb a Darfodedigaeth yn fy allanolddynoldeb yr hwn am trawodd yn ddi arwybod a mawr wendid fel y Meddyliais na buafwn fywyn hwy ; yna y dechreuais o'r newydd ymroddi, i hunan ymholiad ynghylch fy Nghyflwr a'm Hetifeddiaeth dragywyddol; hyn a wnawn yn wastadol, yn enwedig mewn Dydd o Gyfyydd a Thrallod; ymdrechwn i gadw fy hawl i'r Bywyd yn olau o flaen fy Llygaid, am hyn y bendithiwn Enw fy Iachawdwr.

257. Ond cyn gynted ag y dechreuais alw i'm cof fy Mhronadau o'r blaen am ddaioni

Duw

Duw i'm Henaidd, dymma Luoedd aneirifo'm Pechodau gynt yn heidio i'm Hwnebb; ymhlith y rhai yr oedd y cyfryw a'm blinai y pryd hwnnw, sef, fy Marwaidd-dra, fy Ffolineb, â'm Claiarwch mewn dyledswyddau Sanctaidd; fy swrthni ym mhob peth da; fy Ngwâgder o Gariad at Dduw, ei Ffyrdd a'i Bobl; gyd â hyn ar ddiwedd y cwbl, *A'i dymma ffrwythau Cristianogrwydd? a ydyw y rhai'n yn arwydd o Ddŷn Gwynfydedig?*

258. Ar fy Ystyriaeth o'r pethau hyn, fy Nghlefyd a chwanegwyd yn ddau ddyblig arnaf; can's yn awr yr oedd fy Enaid, y Dŷn oddi mewn, wedi ei orlenwi ag Euogrwydd; ac yr oedd daioni blaenorol Duw wedi ei dynnu o'm Meddwl mor llwyr, fel pe na buafent erioed. Yna yr oedd fy Enaid yn cael ei ddir-dynnu rhwng y ddwy Ystyriaeth ymma, Bywyd a Marwolaeth, *Byw nis cas, a Marw nis antyriaf*: Yna yr oeddwn yn cwmpio ac yn fyddo yn fy Ysbryd, gan ymroddi yn gwbl golledig; ond a mi yn rhodio i fynu ac i wared yn y Tŷ, yr Ymmadrodd hwn o eiddo Duw a ddisgynnodd ar fy Ysbryd; *A bwy wedi en Cyfiawnhau yn rhâd trwy ei Râs ef, trwy'r Prynedigaeth fydd yng Nghrist Iesu*, Ruf. iii. 24. Oh! rhyfedd y tro wnaeth hyn arnaf.

259. Yn awr yr oeddwn fel un wedi ei ddeffio o Gŵsg breuddwydiog a gofidus; yn dechreu clust ym wrando, a'r Nefolaidd Ymadrodd hwn yn cael ei briodoli attaf; Bechadur yr wyt ti yn tybiaid o herwydd dy Bechodau a'th Ffaeledigaethau na's gallaf achub dy Enaid, eithr wele, y mae fy Mab gyd â mi; arno ef yr ydwyf yn Edrych, ac nid arnat ti; ac mi a wnaeth thi yn gytatfebol i'r bodlonrwydd a gefais yntho ef: Wrth hyn i'm mawr oleuwyd

yn fy Meddwl, a gwnawd i'm wydod y gallai Duw Gyfiawnhau Pechadur ar bob Amser; nid yw iddo ond edrych ar GRIST, a chyfrif ei holl haeddedigaeth ef i ni, a thyna yn ddi at-reg y cwbl wedi ei orphen!

260. Ac fel yr oeddwn yn myfyrio yn hyn, yr Ysctrythur hon hefyd 'a ddaeth yn awdurdodol ar fy Ysbryd, *Yr hwn a'n hachubodd ni, ac a'n galwodd â galwedigaeth Sanctaidd, nid yn ol ein gweithredoedd ni, ond yn ol ei Arfaeth ei hun, a'i Râs, yr hwn a roddwyd i ni yng Nghrist Iesu, cyn dechreu'r bŷd*, 2. Tim. i. 9. Yna i'm cyfodwyd i fynu, a gwelais fy hun ym Mraichiau Trugaredd; ac er fy mod o'r blaen yn arswydo Meddwl am awr Marwolaeth, ond yn awr llefwn am ymddattod; yna nid oeddwn yn gweled ond hawddgarwch yn Wyneb Angeu; can's gwelais na's cae'm ni fyw byth yn ddi-drangc, hyd onid elo'm i'r Bŷd Tragwyddol. Nid yw'r Bywyd hwn ond fel Hŷn y Boreu i'w gŷdmaru a'r hwn fydd fru: y prŷd hwnnw y gwelais fwy yn y geiriau hyn, *Ac o's Plant Etifeddion hefyd, sef Etifeddion i DDUW, â chyd Etifeddion â CHRIST, &c. Ruf. viii. 17.* Ni allaf tra byddwyf yn y Bŷd hwn, fanegu dyfnder meddwl y Gair hwn, *Etifeddion i Dduw*, Duw ei hun yw eu hunig Etifeddiaeth: Hyn a welais, a gwnaeth i'm ryfeddu, eithr ni allaf ei adrodd i chwi.

261. Amser arall yr oeddwn yn glâfiawn, a thrwy gydol yr amser hwnnw y byddai'r gelyn yn ymosod yn fwy cadarn arnaf. Ymgrychaf fy Enaid pan y byddai yn nesa'u at y Bedd yno y mae ei gysleifstra ef i ymwthio i guddio oddi wrthyf y profiadau a gefais gynt oddaioni Duw ac i, osod ger fy mron ddychrynfeudd Marwolaeth a Barn Duw a'm bod

bod yn ofni y darfyddai am danaf yn drag-
 ywydd, yr oeddwn fel pe buafawn yn teimlo
 fy hun yn disgyn i'r Pwll; meddyliais nad
 oedd un ffordd i mi fyned ond i Uffern; fel
 yr oeddwn ynghanol fy ofn, y Geiriau am
 yr Angelion yn dwyn *Lazerus* i Fenwes *Abra-*
ham, a biccclodd arnaf megis pe buafai yn
 dywedyd, *fel hyn y bydd gyd a thi pan ymad-*
awech a'r Byd hwn y peth hyn a adfywiodd fy
 Ysbryd ac am cynnorthwyodd i obeithio yn
 Nuw: yn ol i'm yn gyslurus fyfyrrio arno
 dros enyd, y Gair hwnnw a syrthiai yn bwy-
 sig iawn ar fy Meddwl, *O Angeu pa le mae*
dy golyn o Uffern pa le mae dy Fuddygoliaeth,
 1 Cor. xv. 55. ar hynny mi a ddaethum yn iach
 yn fy nghorph am meddwl a'r un waith, can's fy
 nghlefyd a ddislanodd yn ebrwydd, a minnau a
 rodiais yn gyslurus yn fy ngwaith dros Dduw.

262. Ymhen ychydig wedi'n cyn fy mod
 yn gwbl iach yn fy Ysbryd, yn ddifysymwyth
 dyna'n syrthio arnaf Gwmmwl du-dew o Dy-
 wyllwch, yr hwn a guddiodd odidawgrwydd
 Grift rhagof, mor belled a phe na's gwel-
 'fwn, na gwybod dim am danynt yn fy hoil
 Fywyd. Yr oeddwn hefyd mor ddi egni yn fy
 Enaid i ymgais am Grift a'i Râs buwiol,
 a phe buafai fy Lwynau wedi eu dryllio, neu'm
 Traed a'm Dwylo wedi eu rhwymo mewn cad-
 wynau. Yr amser hwnnw hefyd ni allafwn yn
 iawn Esgog, o ran y Dŷn allanol yr hyn oedd
 yn gwneuthur y ceryddon tu mewnol yn fwy
 trwm ac anioddefol i mi.

663. Gwedi i'm fod fel hyn dri neu bed-
 war Diwrnod, a mi yn eistedd wrth y Tân,
 yn ddifysymwyth teimlais y gair hwn yn se-
 inio fy Nghalon, *Y mae'n rhaid i mi fyned*
at Grift. Ar hyn gorfu ar fy Nhywyllwch,
 a'm

a'm di Dduwiaeth ddiflanu ymmaith, a pheth a Nefawl a Ogoneddys a ddygwyd i'm golwg; tra'r oeddwn ar hyn mewn fyndod y dywedais wrth fy Ngwraig, a oes y fath Yferythur a hon, *mae'n rhaid i'm fyned at Grist?* Attebodd na's gallasai ddim dywedyd; felly safais gan fyfyrto ennyd a all'fwn gofio am y fath le; nid arhosais ond prin dwy neu dair Munnud nad dymma'r Gair hwn yn bollto attaf, *Ac at fyrddiwn o Angylion*, hefyd y xii. 22. 23. 24. o'r *Hebreaid*, am Fynydd *Seion*, a ofodwyd o'm blaen.

264. Yna mewn gorfoledd y dywedais wrth fy Ngwraig, o yn awr mi wn, mi wn! Y Nôs honno fu yn oriau melus i m, ni chefais ond prin un well yn fy holl Amser, hiraethais am gymdeithias Pobl yr *ARGLWYDD* fel y maneg'fwn iddynt y pethau mawrion a wnaeth Duw i mi; *CRIST* oedd yn *GRIST* gwerthfawr i'm Henaid y Nôs honno; prin y gallais orwedd gan *Lawenydd*, Gorfoledd a Heddwch, wrth weled y *IESU* a'r *Llywodraeth* ar ei Ysgwydd. Hefyd yn yr *Heb. xii. 22. 23. 24.* y cefais fy Nghadarnhau, a'm cyffuro mewn modd tra Bendigedig tros Amser lawer; y Geiriau ydynt fel hyn, *Eitbr chwi a ddaethoch i fynydd Seion, ac i Ddinas y Duw byw, Jerusalem Nefol, ac at Fyrddiwn o Angylion, i Gymmanfa a Chynneillidfa y rhai cyntaf-anedig, y rhai Sgrysnwyd yn y Nefoedd, ac at Dduw, Barnwr pawb, ac at Yspressoedd y Cyfiawn y rhai a berffeithrwyd, Ac at Iesu Cyfryngwr y Testament newydd, a Gwaed y Tuenbelliad, yr hwn fydd yn dywedyd pethau gwell na'r eiddo Abel.* Y Geiriau hyn hefyd ydynt hyd ymma yn Eiriau bywiol i'm Hysbryd: Bendigedig a fyddo Duw yr hwn a Drygarhaodd wrthyf.

Ychydig Hanes o'm Galwad i'r Weinidogaeth.

265. **Y**N awr yr wyf yn dyfod i Lef-
aru wrthych yn fyrr, am fy ngw-
aith yn Pregethu'r Gair; ac am gyfraniad hael-
ionys Duw tu ag at ai yn hyn hefyd; can's
wedi i'm fod bump neu chwech Flynedd yn
ddeffrois, a gweled yr Angenrheidrwydd, a'r
gwerthfawrogrwydd o JESU GRIST ein HAR-
GLWYDD; rhai o'r Duwiolion, ie, y cadarn-
af eu Deall, a'r Diargyhoeddaf eu rhodiad,
(fel y tybid) a farnasant i'r ARGLWYDD fy
Nghynyfsgaeddu â Dealldwriaeth i adnabod
(mewn mesur) ei Feddwl yn ei Sanctaidd Air;
a rhoddi i'm hefyd Ddrws ymadrodd er Adeil-
ladaeth i eraill; Gan hynny dymunasant arnaf
gyd â thaerni, ar i'm gymmeryd y gwaith i
fynu, a rhoddi Gair o gyngor iddynt yn y
Cymmanfaodd er eu Hadeiladaeth.

266. Yr hyn ar y cyntaf a'm gwridiodd
â cyhwilydd yn fy Ysbryd; er hynny yr oedd-
ent yn ter geisio gennyf yn wastadol: o'r
diwedd mi a gydsynnïaes a'u Dymuniad hwynt;
ac a wneuthum fy ngorau ddwy waith mewn
dwy amrafel Gymmanfa (ond yn ddirgel) gyd
â llawer o wendid a llesgedd, yr oeddwn yn
datguddio fy Nawn yn eu plith. Yr oeddent
fel rhai a debygud eu bod yn cael bodlon-
rwydd, fe ddarfu iddynt gyhoeddi yn amlwg
megis yngwydd Duw iddynt gael lles a didd-
anwch yn eu Henaidiau, ac a raeasant ddiolch i
Dduw am ei Râs i mi.

263. Yn ol hyn ar amserau pan fyddai
rhai o honynt yn myned i'r wlaed i ddyfgu,
K hwy

hwy a fynnent i minau fyned gyd â hwynt; ymmha le ni allwn, ac ni feiddwn etto i wneuthur ymarfer o'm. Dawn yn gyhoeddus, er fy mod yn wastadol mewn lleoedd dirgel: ond pan ddaethum i blith y bobl ddaionus ac oedd yn y parthau hynny mi fyddwn weithiau yn traethu Gair o Gyngor iddynt: yr hyn a dderbyniafant gan Lawenychu am Drugaredd *Duw* attaf fi, a chyfaddef fod eu Henaidiau'n cael Adailadaeth oddi wrthyt.

268. O'r diwedd trwy daer ddymuniad yr Eglwys yn wastadol arnaf, yn ôl Gweddi ac ymryd cyhoeddus, a cheisio Bendith yr *Arglwydd*, cetais fy ngalw yn fwy neillduol i Bregethu'r Gair yn fwy cyffredin: nid yn unig ymmhlith yr rhei'ny ag oedd yn Credu, ond hefyd cynnig yr Efengyl i'r rhei'ny, hŷd yn hyn na dderbyniafant y ffydd o honi; yr amser hwn mi a gefais Dyftiolaeth yn fy Meddwl fod genyf Ddymuniad dirgel i fyned ymlaen yn y gwaith, er nad oeddwn, clod i *Dduw*, er gwag Ogoniant: yr amser hwn bum yn cael fy mlino yn dost gan Biccellau tanllyd y fall am fy Nghyflwr tragywyddol.

269. Ond er hynny ni allwn ymfodloni oddigerth fy mod yn ddyfal yn ymarfer fy Nawn, ymmha un y cetais fy nghyfluro yn ddirfawr: nid yn unig wrth ddymuniad parhaus y Duwiol; ond hefyd *Saint Paul*, *Yr ydwyf yn attolwg i chwi Frodyr*, *chwi adwae noch dŷ Stephanus mae blaen ffrwyth Achaiau ydyw*, ac iddynt ymosod i *Weinidogaeth y Saint* fod o henoeh chwithau yn ddarostyngedig i'r cyfryw, ac i bob un sydd yn cydweithio, ac yn llafyrio.

270. Yn y Testyn hwn y gwnaed i'm ganfod na fwriadodd *Duw* i Ddynion â Doniau ganddynt, a gallu i'w cyhoeddi, eu claddu

y ddaiar; ond yn hyttrach a orchymmynodd i'r cyfryw eu hymarfer ac yn canmol y rhei'ny az oeddent yn gwneuthur felly : yr Ysgrythur hon oedd ar fy Meddwl yn yr *Actau* viii. 4. Ac hefyd *Historiau Fox Acts a man.*

271. O herwydd fy mod fy hun y mwyaf anheilwng o'r holl Saint, er hynny myfi gyd â llawer o ofn wrth edrych ar fyngwaeledd a'm Gwendid a ddechreuais ar y gwaith, a gwnaethum yn orau ac y gallwn yn ôl y Dawn a'r mesur o ffydd a dderbynais i Bregethu'r Efyngyl fendigedig, a ddangosodd *Dduw* i mi yng Air Sanctaidd y Gwirionedd; yr hyn beth pan ddeallodd y Wlaed hwy a ddaethant ynghyd yn fintioedd i wrando'r Gair o bob parth o'r Wlaed, er iddynt ddyfod a'r amryw ddibenion.

272. Ac yr wyf yn diolch i *Dduw*, eis a roddais i mi ryw fefur o Ymysgaroedd a thosturi at eu Heneidiau; yr hyn a wnaeth i'm ymestyn yn y blaen gyd â diwydrwydd mawr i chwilio y fath Air ac allai gyd â Bendith yr ARGLWYDD i ddal, ac i ddeffroi'r Gydwybod : a rhyngedd bodd i'r ARGLWYDD edrych ar ddymuniad ei wasnathŵr, can's ni ddarfu i'm Bregethu yn hir cyn i rhai ddechrau cael eu dwys-bigo a'u trallodi yn fawr yn eu Meddyliau, wrth amgyffred mantioli eu Pechodau, a'u hangenreidrwydd am *Jesu Crist* i'w hachub ganddo.

273. Ond ar y cyntaf nid oeddwn yn Credu y byddi i *Dduw* trwof si lefaru wrth Galon un *Dyn*, gan gyfri fy hun yn wastadol yn anheilwng; er hynny, y rhei'ny ag oedd wedi cael eu dwys-bigo a'm carent yn fawr, a sefyddai ganthynt Barch neullduo! i mi; ac er fy mod yn ammau iddynt gael eu deffroi trwy

of fi, hwy a fyddent yn waftadol yn cyfadd ef ac yn cadarnhau'r peth o flaen Pobl *Dduw* ac yn bendithio *Duw* am danaf, a chyfrisent fi yn offeryn yn llaw *Duw* i ddangos iddynt ffordd lachawdwriaeth.

270. O herwydd fy mod yn eu gweled mor sefydlog yn eu Geiriau ac mo'r ddisfrisol yn dirio am wybodaeth o Jesu Grist, gan lawenychu i *Dduw* fy anfon attynt: yna y dechreuais farnu y gallai'r peth fod felly, ac i *Dduw* arddel, yn ei waith y fath Ddŷn gwael ac oeddwn i. Ac yna y daeth y Gair hwn o eiddo *Duw* attaf gyd â chyflur, *Bendith yr bon oedd ar ddarfod am dani a ddeuai arnaf fi, a gwnawn i Galon y Wraig Weddw lawenychu.* Job. 29. 15. Y pethau hyn oedd Dystriolaeth arall bod *Duw* wedi fy Ngalgw, a'i fod yn sefyll gyd â mi yn y Gwaith. A hyn mi a lawenychais yn fawr; y rhai y darfu i *Dduw* eu deffroi wrth fy Mhregethiad, a fyddai yn ddiddanwch i'm; canys mi Feddylwn ar y Geiriau hyn, *Pwy yw'r hwn a'm llawenycha ond yr hwn a dristawyd gennyf?* 2^a Cor. 2. 3. *Hefyd. Onid wyf yn Apostol i erill, etto yr wyf i chwi, canys Sêl fy Apostolaeth i ydych chwi yn yr Arglwydd* 1 Cor. 9. 2.

275. Wrth Bregethu mi a gymmerais sylw ar un peth, yn neilltuol, sef, i'r Arglwydd fy nhywys a'm cyfarwyddo i ddechrau lle yr oedd ei Air ef yn dechreu gyd â Phechaduriad, sef, i euog farnu pob cnawd, i gyhoeddi fod melltith *Duw* trwy'r Gyfraith yn gorwedd ar bawb, ac yn dal gafael ar bob Dŷn fel y maent yn dyfod i'r Bŷd Pechadurŷ: yn awr y rhan hynny o'm gwaith a gyflawnais gyd â mawr Deimlad, canys yr oedd Dychrynfeydd y Gyfraith ac Euogrwydd o blegid fy nghamweddau yn

yn gorwedd yn drwm ar fy Nghydwybod : Yr oeddwn yn pregethu i eraill yr hyn ag oeddwn yn deimlo yn aruthur, a'r hyn wnaeth i'm Henaid ochain a greiddfan.

276. Yn wir yr oeddwn iddynt hwy fel un wedi ei ddanton attynt oddi wrth y meirw, mi a euthum fy hun mewn Cadwynau i Bregethu iddynt, i.e. *mewn cadwynau*, ac a ddygais y Tan hwnnw yn fy Nghydwybod fy hun ac yr oeddwn yn Cynghori eraill i gymmeryd gofal am dano; gallaf ddywedyd mewn gwirionedd mae pan oeddwn yn Pregethu, yr oeddwn yn myned yn llawn o Euogrwydd a dychryn hŷd Ddrws y Pulpit: ac yno, byddwn yn rhŷdd yn fy Meddwl hŷd oni ddibenwn fy ngwaith; ac yn ddisymmwyth cyn deunw i lawr o'r Pulpit mi a fyddwn cynddrwg ag o'r blaen; er hynny Duw a'm dygodd ymmaen; ond yn siccr gyd â Llaw Gadarn; canys ni allai nag Euogrwydd nag Uffern fy nghymeryd ymmaith oddi wrth fy ngwaith.

277. Fel hyn bum dros ddwy Flynedd, yn Gwaeddi yn erbyn Pechodau Dynion, a'u Dychrynedig Gyflwr o'i herwydd. Yn ôl hyn yr Arglwydd a ymwelodd a'm Henaid, mewn Cariad, Siccrwydd, a Diddanwch yn Wyneb Jesu Grist, yn ei holl Berthnasiau a'i Ordeinhadau yn y Bŷd: o herwydd hynny Cysnewidiais mewn dull o Bregethu, canys Pregethwn yn wastad, yr hyn oeddwn yn weled ac yn Deimlo; gan hynny ymdrechwn i gyhoeddi gyd â'r Jesu gogoneddys ei Ddaioni, ei Berthynas, a'i odidawgrwydd yn ei holl Ordeinhadau i'r Bŷd Anuwol. Fe'm nerthwyd hefyd i Euog-farnu, bwrw a Symmyd ymmaith, yr hell gau Bilerau

114 HELAETHRWYDD O RÂS

au hudol, ar ba rai y mae'r Bŷd yn ymorphwy ac yn ymollwng i Golledigaeth : ar hyn y bum cyhŷd a'r llall yn Athrawaethu.

278. Yn ol hyn, Duw am tywysodd i adnabod rhyw faint o Undeb a chyfrinach â Chrïst ; a hynny a ddangosais i'r Bobl : yn ol i mi fyned trwy 'r tri hwng Phyn o Air Duw dros bum Mlynedd a chwaneg, mi gefais fy nala ar fy ngwaith a'm taflu i garchar, ym mha le y darfu i mi orwedd cyhyd drachefn i sicrhau y Gwirionedd mewn ffordd ddiodd-efol megis y bum yn Tyftiolaethu o'r blaen wrth Bregethu'r Ysgrythurau.

279. Pan fyddwn yn Pregethu, Duw a wnai fy Ysbryd yn ddisrifol i ddymuno i'r Gair a Bregethwn fod yn Effeithiol er Troedigaeth Pechaduriaid, rhag ofn i'r Gelyn gymmeryd y Gair ymmaith oddi ar y Gydwybod, o herwydd hynny mi fyddwn yn ymroi i lefaru'r Gair yn fath fodd, os buddai bosibl i'r Pechadur gael ei argyhoeddi yn neullduol ganddo.

280. Wedi gorphen y Bregeth, ystyriais fod y Gair yn disgyn megis ar Graig-le ; hiraethais o'm Calon ar i'm Gwrandawŷr weled a'r un Olwg â mi pa beth yw Pechod, Marwolaeth, Uffern a Melldith Duw ; hefyd pa Râs Cariad a Thrugaredd y mae Duw yn ddangos i Bechaduriaid yn Jesu Grist, pa rai wrth Natur fydd ddiethreid a Gelynion iddo. Dymunafwn ger bron Duw yn hytrach nag y buafent hwy heb eu hargyhoeddi, fod fy hun yn ymddifad o bob allanol Freinjau.

281. Canys pan fyddwn yn Pregethu yr Athrawiaeth o Fywyd yng Nghrist heb Weithredoedd y Ddeddf, byddai megis Angel yr Arglwydd

Arglwydd yn sefyll y tu ol i'm Cefn i'm cynorthwyo; yr oedd ar fy Enaid gyd â'r fath nerth a nefolaidd Dyftiolaeth, trabyddwn yn dadguddio yr Anfeidroldeb o hono i eraill, tel nas gallwn fodloni dywedyd yr wyf yn Credu, yr wyf yn siccr, (o's yw yn gywir ddywedyd) i.e. yn fwy na siccr, yw gwirionedd y pethau oeddwn yn eu tyftio am Dduw.

282. Pan euthum cyntaf i Bregethu ar lled, y Doctoriaid ac Offeiriaid y Wlad oeddent yn ymfennu yn gyhoeddus i'm herbyn: ond myfi a ymroes na roddwn sen am sen, ond i edrych pa nifer o'u gwrandawyr cnawdol hwy a allwn eu hargyhoeddi o'u truenus gyflwr trwy'r Ddeddf a'u hangen o werthfawrogrwydd Crist; canys hyn, ebe fi, A ateb drofwyf yr amser a ddaw yn lle fy nghyflog ger bron fy Wyneb.

283. Nid oeddwn yn beiddo ymddadlu am bethau ysgafn dadleugar ymhlith y Seintiau; er hynny gwerthfawr oedd gennyf ynddiddan am Air y Ffydd a'r Maddeuant, a gwaredigaeth rhag Pechodau trwy Anfeidrol Ddiodeffaint a Marwolaeth y Bendigedig Jesu: ond gwelais am y lleill, nad oeddent ond meithryn anghydfod; ac o'u hymddrin na's gallent na'n cymmeradwyo na'n hangymeradwyo ger bron Duw: Eithr gwelais fod fy Neges i, i Hwyllo ar hŷd Hafan arall i ddwyn y Newydd bywiol, Gair yr addewid i glyftiau Pechaduriaid.

284. Ni ddarfu i mi ymarfer a gwaith Gwyr eraill wrth bregethu, Rhyf 15. 18. (er nad wyf yn condemnio pawb a wnant felly) yr oeddwn yn Meddwl, i'm gael wrth brofiad y gair, (yr hyn a ddyfsgwn) ac Ysbyrd Crist iw ddyfscu a'i amddiffyn yn ol y Gydwybod mwyaf

mwyaf diogel a sefydlog; ac er na ddywedaf yn awr o'r cwbl ag wyf fi yn ei wybod, etto fy Mhrofiad a gafodd fwy o awdurdod yn y Testyn hwnnw o'r Ysgrythur *Gal. 1. 11 2.* nag y mae llawer y ei Feddwk.

285. Os byddai i neb o rhei'ny a gawfant eu deffroi trwy fy Ngweinidogaeth yn ol hynny ar brydiau i encyllo, (megis y mae gormod yn gwneuthur) mi allaf ddywedyd mewn gwirionedd fod y colled yn fwy ar ty Meddwl, na phe buasai un o'm plant yn cael ei gladdu: yr wyf yn meddwl yn ddiau y gallaf ddywedyd hyn o flaen yr Arglwydd; nad aeth dim mor agos attaf â hynny, oddieithr yr ofn o golli lachawdwriaeth fy Enaid; a mi a'u cyfrifais fel pe buasai gennyf adailadaeth deg ac Arglwyddiaeth yn y lleoedd hynny y ganed fy Mhlant; fy Nghalon a gafodd ei rhwymo i fynu yn y Gogoniant o'r gwaith Bendigedig hwn, fel ac yr oeddwn yn cyfri fy hun yn fwy ardderchog ac anrhydeddus gan Dduw yn hyn, na phe buasai yn fy ngwneuthur yn Ymerawdwr yn y Bÿd, neu yn Arglwydd ar holl Ogoniant y Ddaear hebdo. O mo'r telus oedd y Geiriau hyn. *Yr hwn a drodd bechadur oddi wrth gyfeiliorni ei ffordd fe gadw ei Enaid rhag Angau* *Jaco 5. 20.* *Ffrwyth y cysfawn sydd fel Pren y bywyd, a'r neb enillo Enaid sydd ddoeth, Dibar 11. 30.* *A'r Doethion a ddisglairant fel disgleirdeb y Ffurfafen a'r rhai a dorant lawer i Gypawnder a fyddant fel y Sêr byth ac yn dragywydd, Dan. xv. 3.* *Canys beth yw ein gobaith ni, neu ein Llawenydd neu Goron ein Gorfoledd, onid chwi gerbron ein Harglwydd Iesu Grist, yn ei ddyfodiad ef? Canys chwi yw ein gogoniant a'n Llawenydd ni* *1 Thes. ii. 9.* *Y rhai'ny meddaf ynghyd a llawer*

llawer eraill o'r un gyffelyb oeddent yn fy llonni yn fawr.

186. Mi ddaliais Sulw, mai lle yr oedd gennyf fi waith i wneuthur i Dduw, mi fyddwn yn teimlo ei fod yn gweithio ar fy Ysbryd i ddymuno am gael pregethu yno : mi ddaliais sylw ym hellach fod y cyfryw Eneidiau yn neullduol yn cael eu gosod yn graff ar fy Nghalon, ac i mi gyffroi i ddymuno am eu lachawdwriaeth, a bod i'r Eneidiau hyn gwedi hynny gael eu rhoddi i mewn megis ffrwyth fy Ngweinidogaeth ; mi ddaliais sylw hefyd, fod y Gair a dafid i mewn ar ddamwain yn gwneuthur mwy lles mewn Pregeth na'r cwbl a gai ei lefaru heblaw hynny : weithiau pan fyddwn yn tybied na wneuthwn ddim daioni, y byddwn wedi gwneuthur fwyaf, ac amser arall yn Meddwl fy mod yn gwneuthur llawer, yn pysgota am ddim.

287. Mi ddaliais sylw hefyd, lle byddai gwaith i'w wneuthur ar Bechaduriaid, yno byddai 'r Diafol yn dechreu rhoi yng Halonnau, a thiwy Safnau ei Weision, ond pan fyddai'r Bŷd annuwiol yn terfysgu fwyaf, yno byddau Eneidiau yn cael eu deffroi trwy'r Gair; mi allwn enwi rhai. ----

288. Yr oedd ynnof ddymuniad mawr wrth gyflawni fy Ngweinidogaeth, am gael myned i bregethu i'r lleoedd mwya tywyll yn y wlaed; nid am fy mod yn casau'r goleuni (can's nid oeddwn yn ofni pregethu'r Efengyl i hawb) ond fy mod yn teimlo fy Ysbryd yn tueddu yn fwyaf at y gwaith o ddeffro a dychwelyd, &c. y Gair oeddwn yn ei ddwyn oedd yn tueddu y ffordd honno : *Ac felly yn pregethu'r Efengyl, nid lle'r enwid Crist, fel nad adeiladwn ar sail arall* Ruf. xv. 20.

299. Yn fy mhregethiad yr oeddwn yn ddi-

au mewn poen, fel pe buafwn yn esgor i ddwyn Plant i Dduw, ac ni allwn gael fy modloni mewn dim oddi eithr bod ffrwythau yn ymddangos oddi with fy Ngwaith : os byddwn yn anffrwythlon, nid oedd waeth gennyf pwy a'm cammolai; ond os yn ffrwythlon nid oeddwn yn prifio pwy a'm euog farnai; myfyriais at yr Yscreythur honno, *Wela Plant ydynt etifeddiasth yr Arglwydd: ei Vobr ef yw ffrwyth y Groth; fel y mae Saethau yn Llaw y Cadarn, felly y mae Plant ieuenctid.* Gwyn ei fyd y Gwr a lanwodd ei Garwell-saethau â hwynt; ni's gwradyddir hwy, pan ymddiddanont yn y Porth, Psal. cxxvii. 3. 4.

290. Nid oeddwn yn cael dim bodlonrwydd wrth weled rhai yn llyngcu oppiniwnau, o's byddent yn anwybodus o IESU GRIST a gwerthfawrogrwydd eu Heichawdwriaeth, ac argyhoeddiad am eu Pechod; a Chalon wedi ei gosod ar Dâh am gael eu hachub gan IESU GRIST; ac i'w Henaid gael ei Sancteiddio, dymma oeddwn yn gyfrif yn ddedwydd.

291. Eithr yn y Gwaith hwn fel ym mhob peth arall i'm canlynid â Phrosedigaeithau, a hynny o amryw Nattur, fel i'm gwan-Galonid yn fynych, gan ofni na's gallwn Lefaru Gair yn synhwyrol er Adeiladaeth i'r Bobl: Yn y cyfamfer yr oeddwn wedi fy meddiannu â gwendid Corph fel na's gallwn ond prin gerdded i Lê yr Addoliad.

292. Ar rai Prydiau pan fawn yn pregethu rhyw ran fywiog o'r 'Scrythurau sanctaidd, teimlais y Gelyn yn y dull hwn wrthyf, Pa beth y wnai di yn pregethu hyn? yr wyt yn dwyn dy Enaid dy hun i fod yn Euog; gan hynny na phregetha hyn mwyach; ac o's gwnai, ti a'th gondemni dy hun yn lle deffroi ac Argyhoeddi eraill; fel na'th ryddhair o'r oethi wed bŷth.

195. Weith-

293. Weithiau pan fyddwn yn Pregethu, mi fyddwn yn cael fy mlino yn doft gan feddyliau cabledus, ac yn fy hudo yn grŷf i adrodd y Geiriau a'm Geneu ger bron y Bobl; ac ar Brydiau yn ôl dechreu Llefaru gyd ag eglurdeb a rhydd-did, cyn y diwedd yn cael fy nwlïan ag anwybodaeth, ac felly yn cael fy ngyrru oddi wrth y Pethau a fum arnynt o'r blaen; felly yn cyfyngu fy Ymadrodd ger bron y Bobl fel pe buafwn heb wybod na chosio yr hyn yr oeddwn yn ei gylch.

294. Ond yr wyf yn diolch i'r ARGHWYDD efo am cadwodd oddi wrth gyd seinio a'r Annogaethau echryllon hyn; ond yn hyttrach gyd a *Sampson* ymgrymmais a'm holl nerth i gondemnio Pechod pa le bynnag y cawn ef, er bod Euogrwydd ar fy Nghydwvobod fy hun; bydded i mi farw ebe fi gyda'r *Philistiaid*, Bar. xvi. 29. yn hyttrach nag y bo i mi drin Gair Duw yn dywyllodrus: *Tydi yr hwn fydd yn dysgu eraill dufg dy hun yn gyntaf*: Y mae'n llawer gwell it golli dy hun wrth bregethu yn amlwg i eraill, nag i ti wrth geisio ymgadw dy hun, i garcharu'r gwirioedd mewn Anghyfiawnder. Clôd a fo i DDUW am ei gymmorth i mi yn hyn.

295. Mi gefais tra fyddwn wrth y Gwaith Bendigedig hwn o eiddo CRIST, fy nhemptio i falchder Calon, ond tirion yr ymddygodd yr Arglwydd o'i werthfawr Drugaredd tu ag at af fel na allais roddi lle i'r cyfryw beth; can's fy rhan oedd edrych i mewn at fy Nghalon, a chanfod yno liaws o ddrwg ag a wnai i'm ymostwng yn isfel; er cymmaint oedd fy Nonniau Profais Swmbwl yn y Cnawd. Cor. xii. 7.

296. Cefais hefyd ynghyd a'r peth-hyn ryw

lê

lê hynod neu gilydd o'r Gair yn cael ei gyn-yrchioli i mi, yr hwn Air a gynhwysau ynddo ryw ymadrodd llym ac awchus ynghylch coll-edigaeth yr Enaid, er cymmaint fac'r Donniau a Synwyr; a'r Gair hwnnw a fu buddiol iawn i mi, *Pe llefarwn a Thafodau Dynion ac Angylion, ac heb fod gennyf Gariad, yr wyf fel Efudd yn seinio, neu Symbal yn tincan*, 1 Cor. xvii. 9.

197. Symbal yn tincan, fydd Offeryn aur-edd, a pha un y mae'r Cerddwr melus yn gwneuthur y fath felus-gerdd gynghanedd ac a fudd yn ennyn y Galon o lawenydd, fel na allo neb ar a'i clywo ond braidd ymmattal rhag dawnfio; ac er hynny nid oes Einioes yn y Symbal, ac nid yw y Gerdd yn dyfod oddi wrtho ond trwy gywereindra y neb a fo yn chware ag ef; felly yntau fe ddichon yr Offeryn o'r diwedd ddyfod i ddim a darfod.

298. Fel hyn yn uniawn yr oeddwn yn canfod y byddai gyda'r rhai'ny ac oedd a Donniau ganddynt, ac heb Râs; y maent yn Llaw CRIST fel Symbal yn Llaw *Dafydd*; fel y gallai *Dafydd* a'r Symbal wneuthur y fath lawenydd yng wafanaeth Duw, ac a dderchafai Galon-nau'r Addolwyr, felly dichon Crist wneuthur denfydd o'r Gwŷr doniol hyn, yn y fath fodd ag y bo iddo trwyddynt ddenu Eneidiau ei Bobl, er hynny gwedi iddo orphen y cwbl, eu Crogi hwynt i fynu megis peth di fywyd er eu bod yn tincan.

299. Yr ystyriaethau hyn oeddent fel Gordd ar ben Balchder a chwant ar ôl gwag Ogoniant: Pa beth, ebe fi, a ymfalcha i am fy mod yn Efudd yn seinio? a ydyw yn fraint fawr gael bod yn ffidler? onid oes mwy o Dduw yn y Creadur lleiaf o berchen Einioes nag fydd yn y rhai'n? Heblaw hynny, mi a wydd-

wn

wn na fyddai Cariad bŷth marw, felly mi a farnais fod ychydig o Râs, ychydig o Gariad, ychydig o wîr ofn Duw, yn well na'r holl Ddoniau : Credais hefyd yn ddi wrth-duedd, fod yn bosibl i Enaidiau na allent ond yn brin ateb cwestiwn yn ddealladwy mewn trefn i un Dŷn, i.e., meddaf fod ganddynt fil mwy o Râs, Tangneddys, Cariad a mwynhâd o Dduw yn eu Hysbryd, na rhai, trwy nerth Dysc a Donniau ag y gallent areitho fel Ang-elion.

300 Ystyrias hefyd bod Donniau ynthynt eu hunain yn dda i'r diben yr ordeiniwyd hwy, sef, Adeiladaeth eraill ; etto ni allant achub Enaidiau eu perch'nogion, felly nid ynt yn un Arwydd o ddedwyddwch gyflwr Dŷn ; eithr yn unig fel moddion gorchwyliaethol Duw i eraill er Adeiladaeth, neu ddi Adeiladaeth : rhaid iddynt pan ddel firwythau cariad i ben, ddiflannu a rhoddi cyfrif i'r hwn fydd barod i farnu y byw a'r Meirw.

301. Hyn hefyd ddangosodd i mi, fod Donniau wrthynt eu hunain yn beryglus, o blegid y drygioni sydd yn eu canlyn, sef, dymuniad ar ol gwag ogoniant a hunan dŷb, &c. yr rhai'nny sydd nawdd i'w chwthu i fynu gan glod Cristianogion anystyriol, er eu bod er niwed i'r gwan, i'w gwthio i Fagl y Diafol.

302. Gwelais gan hynny fod yn Angenrheidiol i'r hwn fydd o berchen Doniau, adnabod eu natur, sef, nas gallant ddwyn eu perchenogion i gyflwr cadwedig, fel na budd iddynt bwyso arnynt, a dyfod yn fyrr o Râs, a Chariad Duw.

303. Y mae ganddo hefyd achos i rodio yn oftyngedig gyd â Duw, a bod yn fychan yn ei Olwg ei hun, a chosio nad yw ei Ddoniau yn

eiddo ef ei hun, ond i'r Eglwys; a thrwyddynt hwy y mae efe yn cael ei wneuthur yn Weinidog yr Eglwys, ac fe orfydd arno yn y diwedd roddi cyfrif am ei Or'chwiliath i'r **ARGLWYDD IESU**. A rhoddi cyfrif da a fydd yn beth gwynfydedig.

304. Bydded i bawb gan hynny wneuthur yn fawr o 'chydig gyd ag ofn yr Arglwydd: (Donniau yn wir ydynt ddymunol) ond y mae llawer o Ras a chydig o Ddoniau, yn well na llawer o Ddoniau heb ddim Gras. Nid yw yn dywedyd yr Arglwydd a ddyru Ddonniau a Gogoniant, eithr yr Arglwydd a ddyru Ras a Gogoniant: a bendigedig yw yr hwn a wnelo Duw yn gyfrannog o'i Ras achubol; can's hwn fydd flaen brawf o Ogoniant.

305. Ond pan welodd Satan nad oedd ei waith yn fy nhemptio fel hyn yn cyfateb ei ddiben, fef, i ddadymchwelud fy Ngweinidogaeth a'i gwneuthur yn anfuddiol, yna efe a gymmerodd ffordd arall i gyffro Meddyliau yr anwybodus a'r cenfigennus i'm llwytho ag Apsennau celwyddog; yn awr mi a ddywedaf mae hyn a allai'r Diafol ddychymygu, a'i Offerynnau i lefelu ei Ddychymygion i'm herbyn, gan dybied y gallent trwy hynny wneuthur fy Ngweinidogaeth yn wrthodedig.

306. Dechreuwyd' chwedleua i fynu ag i wared ymhlith y bobl, fy mod yn Ddewin, yn Hudŵr, a Lleidir pen y ffordd, a'r cyffelyb.

307. I ateb i'r holl achwynion hyn mi ddywedaf y gwir Duw fy mod yn ddi-euog. Ond am fy achwynwyr bydded iddynt barottoi eu hunain i gyfarfod â mi ger bron Brawdle Mab Duw, ac i ateb am yr holl bethau hyn, ynghyd a'u holl Gamweddau eraill, oddieithr i Dduw roi iddynt Edifeirwch; am yr hyn yr ydwyf yn

yn Gweddio o Ewyllys fy Nghalon.

308. Ond yr hyn oeddent yn ei adrodd gyd-a'r hyder a'r eondra mwyaf ydoedd fy mod yn cadw Puteiniaid a Gordderch-Wragedd a Bastardiaid, i.e. a dwy Wraig ar un waith; yn awr yn yr enllibiau hyn (ynghyd a'r lleill) yr wyf yn llawenhau, gan nad ydynt ond enllibiau coeg-ddrwg Dynion ynfyd ac anwireddus wedi eu bwrw arnaf gan Ddiatol a'i Had; a phe buafwn heb gael y fath gan y Bŷd Annuwiol, y buafai arnaf eisiau un arwydd fod yn Saint, a Phlentyn i Dduw. *Gwyn eich Bŷd chwi (ebe'r Arglwydd Iesu) Pan eich gwradowyddant ac i'ch Erldiant ac y dywedant bob drygair yn eich herbyn er fy mwyn i, a hwy yn gelwyddog, byddwch lawen a byfryd; canys mawr yw eich gwobr yn y Nefoedd: o blegid felly yr erldiasant hwy y Prophwydi a fu o'ch blaen chwi* Mat. v. 11. 12.

309. Y pethau hyn nid oeddent yn fy mlino pe buafent ugain cymmaint, y mae gennyf Gydwybod dda er dywedyd o honnynt fel hyn; fe fydd yr rhai'ny yn cywilyddio ac fydd yn cam achwyn ar fy ymarweddiad da yng Nghrist.

310. Pa beth a ddywedaf wrth y rhai'ny a fuafent yn poeri yn fy Wyneb, a fwgwthaf? neu wenheithio iddynt? neu ymbil arnynt atal eu Tafodau? na wnaif ddim; oni bae fod y pethau hynny yn eu gwneuthur hwynt yn aeddfed i Golledigaeth, pa rai ydynt Awdwŷr o'r cyfryw Gelwyddau, dywedwn wrthynt am eu cyhoeddi yn chwaneg, i chwanegu fy Ngogoniant.

311. Am hynny yr wyf fi yn rhwymo y Celwyddau a'r Apsennau hyn megis Addurn am danaf, am eu bod yn perthyn i'r Grefydd

Gristianogol i gael ei dirmygu, a'i dibrisio: megis nad yw yr holl bethau hyn ddim amgen, megis y mae fy Nuw a'm Cydwybod yn dwyn tyfthiolaeth; yr wyf fi yn llawen mewn gwradwydd er mwyn Crist.

312. Yr wyf fi yn galw yr holl goeg Ddynion ynfyd, a gymmerasant yn orchwyl i'm goganu ag un o'r pethau a rag ddywedpwyd, sef fy mod yn ddrwg gyd a benywod eraill, a'r cyffelyb; yn ol iddynt wneuthur ei gwaetha, a chwilio mor fanwl ag y gallent, 'does un Fenyw yn y Nêf, neu'r Ddaear, neu Uffern a ddichon ddywedyd i mi ar un amser mewn un lle, ar hyd y Dydd neu'r Nos, gynig bod yn ddrwg gyd â hwynt. Ac nid wyf fi yn erfyn ar fy Ngelynnion i dybied yn dda am danaf, nag wyf ddim: nid wyf fi yn y peth hyn yn deisyf ar neb i'm cobelio: Credent neu beidio yr un peth yw i mi.

313. Fy nghaseion a fethasant gyrradd eu Nôd wrth faethu attaf fi, nid myfi yw'r Dŷn, mi ddymunwn pe byddent hwy yn ddieuog; pe byddai holl Butteinwyr a Godinebwyr Lloeger wedi eu crogi, fe fyddai *John Bunyan*, Gwrthddrych eu cenhigen yn wastadol yn fwy ac yn iach: gallaf ddywedyd nad wyf fi yn adnabod un Fenyw yn anadlu dan yr holl Nefoedd (oddeithr fy Ngwraig fy hun)

314. Yr wyf fi yn rhyfeddu Doethineb Duw, a wnaeth i'm ochelyd Benywod oddi-ar fy ymchweliad cyntaf hyd yr awr hon. Fe a wyr y rhei'ny, a hwy a allant ddwyn Tyfthiolaeth gyd â mi, lle y byddwn yn tramwy fynychaf ac yn fwyaf cydnabyddus, mai peth anaml oedd fy ngweled yn cyfeillachu â Benywod: yr arfer gyffredin o gyfarch Benywod

ywod, yr oedd yn gâs gennyf eu gweled hwynt eu hunain, ac ni allwn ymaffyd yn eu Dwylo, gan dybied nad oedd weddus i mi; pan byddwn yn gweled Gwŷr dâ yn cyfarch y Benywod a fyddent yn ymweled â hwynt, mi fyddwn yn gwrthddadlu yn eu herben; ond hwy attebent nad oedd hynny ond Moesoldeb, myfi a ddywedwn wrthynt nad oedd yn olwg hardd; rhai a edlywient y Cusan Sanctaidd, yna y gofynwn iddynt pa ham yr oeddynt yn gwneuthur esceulustra? pa ham yr oeddent yn cyfarch y rhai mwyaf hardd, ac yn gadael i'r rhai salw fyned ymmaith? bydded y pethau hyn mor ganmoladwy ag y byddo ym mlith eraill, yr oeddent yn an hardd yn fy Ngolwg i.

315. Ar hyn nid wyf yn galw Dynion, Eithr Angelion i brofi fy mod yn ddi Euog o adnabod un Fenyw heblaw fy Ngwraig, ac nid wyf yn ofni dywedyd yr ail waith, gan wybod nad wyf fi yn anfodloni'r Arglwydd yn hyn o beth i alw Duw yn Dŷt, fy mod yn ddi niweid nid o blegid i mi gael fy nghadw fel hyn o herwydd dim Daioni ac oedd ynof fi yn rhagor nag eraill; ond Duw a fu yn drugarog wrthyf, ac a'm cadwodd, yn wastadol; nid yn unig oddi wrth y peth hyn, ond oddi wrth bob Ffordd ddrwg ac a'm ceidw i Deyrnas Nefoedd o'r diwedd Amen.

316 Yn awr megis yr oedd Satan yn ymdrafferthu trwy Enllibiau fy ngwradwyddo ym mysg pawb os byddai bosibl wneuthur fy Mbregethiad yn ddi lês: fe chwanegwyd at hynny hir a phoenus Garchar fel y gellid trwy hynny fy nychrynu oddi wrth fy Ngwasanaeth dros GRIST.

Rhof i'ch Hanes ferr o'm Carchariad

317. **W**edi gwneuthur o honof Bros-
ffes gyhoedd o Efengyl Ogon-
eddys Jesu Grist tros hir amser, a bod yn
Pregethu ynghylch pum Mlynedd, fe'm dal-
iwyd mewn Cynylleidfia o Bobl Dduwiol yn
y Wlad: yr oeddwn yn Meddwl Pregethu
y Dydd hwnnw, ond fe'm dygwyd o'u mysc
ger bron y Barnwr; yr hwn a wrthod-
odd gymmeryd Meichiau; oni ymrwymai ef na
byddai i mi Bregethu i'r Bobl mwyach.

318. Pan ddaeth y *Sieswn*, hwy a'm Bar-
nafant am gynal cyfarfodydd Anghyfraith-
lon, ac am na buafwn yn cýdffurfio a'r
Addoliad Cenhedlig yn Eglwys *Loeger*: Yn
ol ymddiddan ychydig a'r Barnwr; hwy gym-
merafant fy Ngeiriau arafaid yn lle cyffes,
fel y galwent, a hwy a'm Barnafant i dragy-
wyddol Alldydiaeth; felly fe'm gyrrwyd i'r
Carchar, lle y Gorweddais ddau ddeng Mlyn-
edd, yn disgwyl pa peth a ddiodd-
esai Duw i'r Dynion ymma wneuthur i mi.

319. Yn y *Cyswr* hwnnw yr arosais gyd
a mawr fodlonrwydd trwy Râs: ond mi
gyfarfym a llawer o droion a'r fy Nghalon oddi
wrth Dduw, Satan a'm Llygredigaeth fy hun;
trwy pa rai (clôd a fyddo i Jesu Grist) mi dder-
bynais (ym mhllith pethau eraill) lawer o Argy-
hoeddiadau; Hyfforddiadau a Dealldwriaeth;
am ba rai ni bydd i mi ond yn unig rhoedi
Gair neu ddau i gynhyrfu'r Duwiol i fendithio
Duw ac i weddio dros of finau a chymmeryd ca-
londid, pe digwyddai y cyfryw beth iddynt i
beidio ofni Dyn.

320. Ni chefais i erioed yn fy holl Einioes
gyr maint

gymmaint o fynediad i mewn i Air Duw, ac yn awr : yr Ysgrythurau hynny nad oeddwn yn canfod dim ynthynt o'r blaen a wnaed yn y Lle hwn i ddisgleirio arnaf; ni bu Jesu Grift erioed mo'r berffeith-lawn ac amlwg, ac oedd ef yn awr i mi; yr oeddwn yn ei weled ef ac yn ei deimlo yn wir : O! y Gair hwnnw, Ni phregeth-afwn i chwi chwedlau cyfrwys, i *Pet* i 16. a hwnnw, Duw a gyfododd Grift oddi wrth y meirw; ac a roddodd iddo ogoniant, fel y byddai ei'ch Ffydd a'ch Gobaith chwi yn Nuw, i *Pedr* i. 21. yr oeddynt yn gyflurus i mi yn fy nghaeth gyflwr.

321. Yr Ysgrythurau hyn hwyf oeddent Adfywiad mawr i mi, *Ioan* xv. 1, 2, 3, 4. xvi. 53. *Col.* iii. 3. *Heb.* xii. 22, 23. felly a'r brydiau pan byddwn yn profi eu bod yn gwenu arnaf, mi a fyddwn yn alluog i Chwerthin ar ddistryw, heb ofni mor March na'r Marchogwr; mi a gefais yn y lle hwn olwg felus-ber am faddeuant o'm Pechodau, ac y byddai i mi gael bod gyd a'r Jesu mewn Bŷd arall, i Fynydd Seion a Jerusaleml Nefol, at ancirif lu o Angelion, a Duw Barnwr pawb oll, ac at Ysbrydoedd y Cyfiawn y rhai a Berffeithiwyd; ac at Jesu; mi welais ymma y peth na's gallaf byth mo'i ddadgan, mi a welais wirionedd yn yr Ysgrythur honno, er na's Gwelfoch yr ydych yn ei garu, yn yr hwn heb fod yr awrhon yn ei weled, ond yn credu, i. *Pet.* i 8.

322. Ni chefais erioed wybod beth oedd bod Duw ar fy rhan a'r bob cynnig a wnae Satan im blino &c. Ag a gefais wedi dyfod ymma; canys mi ddeallais megis y byddai ofnau yn ymddangos, felly byddai cefnogrwydd : pan byddwn yn dychrynu megis wrth
fy

fy Nghyfgod, byddai yn dyner iawn i mi, ac fe fyddai rhyw Ysgrythur yn fynhad-arnhau, ac mi ddywedwn yn fynuch: Pe byddai gyfraithlawn i mi a weddiwn am chwaneg o flinder fel y cawn chwaneg o ddiddanwch.

323. Cyn i mi ddyfod i Garchar yr oedd yr ystyriaeth hon ar fy Nghalon, pa fodd y gallwn yn Angeu, os digwyddau hynny wynebu yr Ysgrythur honno, *Col. i. 11.* Wedi eich nerthu a phob nerth yn ol ei gaderndid gogoneddus ef, i bob dioddefgarwch a hir ymaros gyd a Llawenydd, Anaml gallwn weddio cyn fy Ngharcharu nid llai na Blwyddyn o amser, na byddai hyn megis yn ymwithio a'r fy meddwl, er peri i mi goelio, os byddai raid i mi fyned trwy lawer o ddioddefgarwch y byddai rhaid bod yn ymarous, yn enwedigol os dioddefwn gyd a llawenydd.

324. Mewn perthynas i'r ail Ystyriaeth y Gair hwnnw, *2 Cor. i. 9.* *Either ni a gawfom ynnom ein hunain Parn Angeu, fel na byddai i ni ymddiried ynnom ein hunain, ond yn Nuw, yr hwn sydd yn cyfodi'r meirw.* Wrth yr Ysgrythur hon y gwelais, os byddai byth i mi ddioddef yn iawn, byddai arnaf roddi Barn Marwolaeth ar bob peth ac ellir ei gyfrif yn briodol yn y fuchedd hon, sef, Gwraig, plant a Meddiannau, a'm heinioes fy hun.

325. Yr ail beth yw byw ar Dduw yr hwn sydd anweledig megis y dywed *Paul* am edrych ar y pethau anweledig; canys y pethau gweledig ydynt dros amser, ond y pethau anweledig sydd yn dragywyddol. Fel hyn yr oeddwn yn ymrefymu â mi fy hun, os ymbarattoi a wnaif yn unig erbyn Carchar, yna daw ffangell yn ddi-fymmwyth; nid wyf gymmwys i Alltudiaeth, ym

ym mhellach os barnu a wnaf mai Alltudiaeth fydd waetha, yno daw Angeu, a mi fyddaf yn dychrynu: felly yr wyf fi yn gweled mai'r ffordd orau i fyned trwy ddioddefiadau, yw ymddiried yn Nuw trwy Jesu Grist, mewn perthynas i'r Bŷd a ddaw, ac i'r Bŷd hwn: i gyfrif y Bêdd yn Dŷ i mi, a chyweirio fy Ngwelu mewn Tywyllwch, dywedyd wrth y Pwll ty di yw fy Nhad, ac ar y Pryf, fy Mam am Chwaer ydwyf.

326 Mi gefais wybod mai Dŷn oeddwn wedi fy amgylchu â Gwendidau; ymadel a'm Gwraig a'm Plant gweinion oedd yn fy mlino yn y lle hwn, megis pe dir-dynnid fy Nghnawd oddi wrth fy Esgyrn; a hynny nid yn unig o herwydd fy mod wedi rhoddi gormod o'm Serch arnynt, ond byddwn yn Meddwl am yr amryw adfyd ag yr oeddent yn debig, gyfarfod â hwynt, yn enwedig fy Merch dywyll, yr hon oedd yn nêd at fy Nghalon na'r lleill oll. O pan feddylwn am y caledi a allai gyfarfod a honno, rhwygau fy Nghalon.

327. O fy Mhlentyn gwan ebe fi, pa Ofid yr wyt yn debig o'i gael yn y Bŷd hwn? mae yn rhaid it gael dy Ffonodio i Gardotta, â dioddef Newyn ac Oerfel, a mîl o Ofidiau eraill: nis gallaf yn awr oddef i'r Gwynt i chwthu arnat. Ond etto i alw fy hun yn ôl, ac anturio'r cwbl ar Dduw, o mi welais mai Dŷn oeddwn yn tynny ei Dŷ i lawr am ben ei Wraig a'i Blant; yn awr mi a feddyliais am ddwy Fuwch flith ag oedd yn dwyn Arch Duw i Wlad arall, a gadael eu Lloi o'r tu ôl iddynt. 1. Sam. ix. 10.

328. Ond yr hyn a'm cynhorthwyodd i yn y Brofedigaeth hon oedd, ystyriaeth o'r ddwy Ysgrhythur hyn, Gâd dy Amddifaid; myfi a'u cadwaf hwynt yn Fyw; ac ymddirieded dy Wedd-
won

won ynaf h, Jer. xlix. 11. Yr **ARGLWYDD**
a ddywedodd, Yn ddiau bydd dy Weddi di mewn
Daioni, yn ddiau gwnaf i'r Gelyn fod yn dda
wrthit, yn amser Adfyd, ac yn amser Cystydd. Pen.
Xv. 11.

329. Cefais hefyd yr ystyriaeth hon, os
byddai i mi anturio yn gwbl ar Dduw, mi
fyddwn yn ei rwymo i ofalu am fy holl berth-
ynafau; ond o's byddai i mieiadelf a'i Ffyrdd
rhag ofn blinder a ddigwyddai i mi, neu'm
heiddo; yna byddwn yn unig yn gwneuthur
yn dwylodrus â Chrefydd, ac yn cyfrif na
byddai fy Mherthynafau mor ddigonol wrth
Draed Duw, tra byddwn yn sefyll dros ei Enw
ef, a phe buafent dan fy Ngofal i; yr oedd
hon yn ystyriaeth awch-lym, fel Spardyn i'm
Cnawd.

330. Dychryn am Boenau Uffern, pa rai
oedd yn ddiogel gennyf a fyddai os tyngwn yn
êl o arddel Crefydd rhag ofn y Groes: Medd-
yliais hefyd am y Gogoniant a barattodd efe i'r
rhai'ny, pa rai trwy Ffýdd a Chariad, ac Am
mynedd a gadwent ei Ffyrdd ef. Y pethau
hyn a'm cynhorthwyodd Pan fyddai'r Medd-
yliau am, y trueni yr oeddwn i a'm heiddo
yn debig o'i gael er mwyn fy Nghrefydd yn
pwyso yn drwm ar fy Meddwl.

331. Yn wir pan y byddwn yn Meddwl y
gallwn gael fy Alltudio o achos Crefydd, mi
feddyliwn am yr Ysgrythur honno. Hwyt
bwy a Labyddiwyd, ac a Dorrwyd, â Llif, a
demptiwyd, a laddwyd yn Feirw a'r Cleddyf;
ac a grwydrasant mewn Crwyn Defaid a Ghrwn
Geifr, yn ddi ddim yn gystuddiol, yn ddrwg eu
Gyflwr; y rhai nid oeddy Byd yn deilwng o honynt.
Yr Ymadrodd hwnnw hefyd. I Fod yr Ysbryd
Glân yn tystio ym mhob Dinas, gan ddywedyd,
fod rhwymau a blinderau yn fy aros.

332. Dywedaf wrthygh un peth yn chwaneg, ar un pryd yn neulltuol wedi bod yn isel fy Nghyflwr lawer Wythnos; nid oeddwn hefyd y pryd hwnnw ond Carcharwr newydd, ac anghydnabyddus a'u Cyfreithiau; fe syrthiodd arnaf Feddwl y gallai fy Ngharchariad ddiweddu wrth y Dihenydd-Bren: Yn awr yr oedd Satan yn rhuthro yn orcheftol arnaf, trwy ddadwrdd wrthyf, *Beth pan ddelech i farw o's byddi yn y Cyflwr marwaidd oerlyd, Diflas hwn ar Bethau Duw; ac heb Dyfiolaeth yn dy Enaid am Gyflwr gwynfydedig yn y diwedd? can's yn ddiau yr oedd Pethau Duw y pryd hwnnw yn guddiedig rhagof.* Pan ddechreuais ar y cyntaf Feddwl am hyn, yr oedd yn fawr Drallod i'm Hysbryd, can's meddyliais nad oeddwn yn gymmwys i farw yn y cyflwr yr oeddwn y pryd hwnnw yntho, o's buasai galwad i'm i hynny; ac o's gallwn trwy orcheft, ddringo i'r Ysgol, byddai i'm trwy grynu, neu ryw Arwydd lwfr, roddi lle, i'r Gelynion gablu Ffyrdd Duw, a'i Bobl: hyn hefyd a bwysodd yn flinedig arnaf; can's ofnais y byddai i'm farw a'm Gliniau yn crynu âg Wyneb-pryd wedi syrthio yn yr achos hwn.

333. Eiths cefais Nerth i Weddio Duw (o's byddai iddo'm galw i ddioddef) ar iddo'm nerthu yn y cwbl oll, etto heb fawr Gyffur; y cwbl yn guddiedig: Hefyd yr oedd Meddyliau am Farwolaeth wedi fy meddiannu, fel pe buafwn ar yr Ysgol, a'r Rhâff am fy Ngwddf: Ond hyn a ddygodd ryw Orfoledd i'm Henaid, fef, y cawn y pryd hwnnw Lefaru fy Ngeriau diweddaf wrth y Lluaws a ddaent ynghyd, can's nid oeddwn yn ammau na ddeuau llawer; ac os byddai i'r Arglwydd ond Argyhoeddi un i Fywyd trwy fy Ngeiriau diweddaf, nis cyf-riswn

rifwn fy Einioes wedi ei cholli, nai bwrw ymmaith.

334. Ond yr oedd holl Bethau Duw yn cael eu cadw allan o'm Golwg, ac yr oedd y Gelyn yn fy nghanlun, gan ddywedyd, pa le y rhaid i ti fyned yn ôl Marwolaeth? Pa beth a ddaw o honnot? ym mha le i'th geir mewn Bŷd arall? Pa Dystiolaeth fydd gennit am y Nef a Gogoniant, ac am Etifeddiaeth y Saints. Bu hyn yn fy hîr flino, ond o'r diwedd crystyriaeth hon a fyrthiodd yn bwyfig arnaf, mai o achos Gair Duw a'i Ffyrdd yr oeddwn yn y Cyflwr hwnnw, am hynny mi a ymrwymais na byddai i mi gilio yn ôl drwch Blewyn oddi wrtho.

335. Ystyriais hefyd fod ar law Duw roddi, neu attal cyfur oddi wrthyf, yn bresennol, ac yn awr Angeu; eithr nid oedd ar fy Llaw i ymadel â Chrefydd, neu i beidio; efe oedd yn rhŷdd, eithr fi yn rhwym; fy Nyledswydd oedd glynu wrth ei Air ef, pa un bynnag a wnaï efe a'm cyfuro ymma, a'm hachub yn y diwedd neu beidio, i.e., meddyliais mai'r unig beth oedd hyn, sef, ymestyn yn y blaen ac anturio fy Nghyflwr trag'wyddol ar IESU GRIST; pa un bynnag a'i roddai efe i'm gyfur ymma a'i ni's gwnae. Meddyliais o's na's discleiriai arnaf, yr ymollyngwn dros yr Ysgol i'r Trag'wyddoldeb mawr yn y Tywyllwch; Nofio, neu fodd, deued Nef, neu Uffern, ARGLWYDD IESU, o's ewyllyfi, derbyn fi, i.e., fi; o's amgain anturif ar dy ogoneddys Enw.

336. Cyn gynted ag y Glyniais wrth yr ymroad hwn, y Gair ymma a ddilifodd arnaf, *Ai yn ddi achos y mae Job yn ofni Duw?* megis pe buafai y cyhuddwr yn dywedyd, ARGLWYDD, nid yw Job yn Wr uniawn; er mwyn anrhydedd

y mae

y mae ef yn dy ofni di; *oni chaeaisf o'i amgylch ef, eithr estyn yn awr dy Law a chyffwrdd a'r hyn oll sydd ganddo; ac ef a'th felldiga o flaen dy Wynneb:* Pa beth a ydyw hyn yn arwydd o Wr uniawn i ddymuno cael ofni Duw, pan fyddo'r cwbl yn cael ei ddwyn oddiwrtho? A ydyw efe yn Wr duwiol a fo'n gwafanaethu Duw am ddim yn hytrach na rhoi'r gwaith i fynu? Bendigedig a fyddo Duw, yr wyf fi'n gobeithio fod gennyf Galon uniawn, can's yr wyf fi yn bwriadu (trwy nerth Duw) na bo i mi byth i wadu fy Mhroffes, er na chaffwyf ddim am fy Mhoen, ac fel yr oeddwn yn myfyrio fel hyn, yr Ysgrythur honno a olodwyd ger fy mron, *Pfal. xlv. 12.*

337. Yn awr yr oedd fy Nghalon yn llawn o gyflur, can's yr oeddwn yn gobeithio fy mod yn ddi ragrith; ac ni fynwn fod heb brofi hyn er llawer, canys yr wyf yn cael cyflur bob amfer y meddylwyf am dano, ac yr wyf yn gobeithio y byddaf yn bendithio Duw dros byth am yr addysg a dderbynniais trwyddi, llawer yn chwaneg o ymdriniaeth Duw tu ag attaf, a allwn ei adrodd. Hyn o'r ysbail y gyslegrais i gynnal Ty yr Arglwydd, i *Cron. xxvi. 27.*

ŷr Diwedd-Glo.

O'R holl Brosedigaethau a'm cyfarfu yn fy Mhererindod, ammau Hanfod Duw, a Gwirionedd ei Esengyl oedd y fwyaf annioddefol o'r cwbl; pan ruthrai hon arnaf, hi a ddygai fy Ngwregis oddi a'm fy lwynau, a'm sailfaen hefyd oddi tanaf; ond meddyliais am y Gair hwn, *Bydded ei'ch Lwynau wedi en gwreg-*

ysu â Gwirionedd; hefyd hyn, *Pan ddisfiriwier y sail-faen, pa beth a wna'r cyfiawn?*

2. Pan syrthiwn i Bechod, disgwyliwn am Farnedigaeith Duw arnaf; eithr yn wastadol yn cael fy siommi; can's yn lle hynny, efe a'm hanrhydeddai a'i Rasfol dosturi. Weithiau pan i'm llonnid â daioni, galwn fy hun yn ynfyd, gan fy mod yn ymollwng dan Brosedigaethau. Tybiwn hefyd pan fyddwn ar y llawr, mai ynfydrwydd oedd i'm dderbyn un rhyw gyfur; oh! y fath bwys y byddai y rhai'n yn gwasgu arnaf.

3. Rhyfeddais lawer am un peth, er mo'r odidawg ar brydiau yr ymwelai Duw a'm Henaid trwy Ddadguddiaid o hono ei hun, etto pan ddelai awr Tywyllwch i'm cyfarfod, byddai fy Ysbryd mor dywyll, fel na's gallwn amgyffred beth oedd Duw, na'r cyfuron, a pha rai i'm llonnodd trwyddynt.

4. Weithiau gwelwn fwy mewn un linell o'r Bibl, nag y gallwn ddirnad pasodd i'w ddwyn; ond brydiau eraill byddai'r cwbl mor fych â darn o bren; neu'n hytrach fy Nghalon lygredig i, fel na allwn (er cael gynt fy niddanu) gymmaint â Breuddwydio am dano.

5. O'r holl ofnau, y goreu o'r cwbl yw y rhai a wneir trwy Waed Crist: ac o bob Llawenydd, hwnnw yw'r gorau a gymysgir a Galar am Grist. Oh! Peth tra gwerthfawr yw bod ar ein Gliniau, â Christ ym Mreichiau ein Ffydd ger bron Duw; yr wyf yn Meddwl fy mod yn gwybod rhyw beth am hyn.

6. Yr wyf hyd y Dydd hwn yn profi o'm mewnfaith Anghenfil, A'r cyntaf yw Tuedd i Anghediniaeth. 2. Cyflymdra i anghosio Cariad Dadguddiedig Crist. 3.

Gog-

Gogwyddiad at Weithredoedd y ddeddf. 4. Meddyliau Niwlog erwydredig mewn gweddi
5. Angosio disgwyl cyflawniad o'r peth y Gweddiwn am dano. 6. Grwnachrwydd am na buasai gennyf chwaneg; er na fedrwn ond amharchu yr hyn oedd gennyf. Yn 7. Nis gallaf gyflawni un Gorchymmyn o eiddo Duw, na byddo fy Llygredigaeth yn ymwithio i mewn i'm traws-feddianu; *Pan yr Ewyllysfa wyf wneuthur Da, y drwg fydd bresennol gyd a mi.*

7. Y pethau ymma ydwyf yn weled ac yn deimlo ac yn wastadol yn cael fy mlinio ganthynt; etto Doethineb Duw a'u hordeiniodd im, er daioni.

Yn 1. y maent yn peri i'm ffieiddio fy hun.

Yn 2. Attaliant fi rhag ymddiried i'm Calon.

Yn 3. Maent yn fy Argyhoeddi o Annigonolrwydd pob Hunan-Gyfiawnder.

Yn 4 Dangosant i'm yr Angenrheidrwydd o Ehedeg at Jesu Grift.

Yn 5. Hwyl a'm gwithiant i Weddio ar yr Arglwydd i'm gwared rhagddynt.

Yn 6. Dangosant i'm yr angenrhaid o Wilio a bod yn sofr.

Yn 7. I weddio ar i'r Arglwydd fy Nhywys trwy'r byd trangcedig yn ffyddlon hyd ddiwedd fy Mhererindod.

*Ychydig Hanes o Ddyddiau diweddf Mr. BUR-
YAN. Yngbyd a dull ei Ddedwydd farwolacth.*

DDARLLENYDD hawddgar,
yr Awdwr parchedig a roddodd hanes
o ddechreu a chanol Dyddiau ei Bererindod;
M. 2. ond

ond gan yr haeddai Glôd, mwy na'r hyn a rydd iddo ei hun ; minnau gan fy mod yn adnabyddus ag ef ; a dyftiaf y chydig am ei Oriau diweddaf.

Ei holl hyfrydwch oedd porthi'r Praidd â di dwyll Laeth y Gair fel y cynyddent trwyddo, gan ymweled a'r Cleifion, a'u hannog yn erbyn Profedigaethau Satan ; hwythau a fendithient Dduw o herwydd ei gyfarwyddiadau iddynt yn erbyn y Llew rhwadwy : A chan ei fod yn myned oddi amgylch y Wlâd i ymweled a'r Praidd rhai o herwydd hyn, a'i galwent yr Esgob BUNYAN. Felly y bu yn Offeryn bywiog, amyneddgar a deallus i ddwyn lluaws o Ddisgyblion i Eglwys CRIST.

Rhan arall o'i Amser a dreuliai ef i wastatau Ymrafaelion rhwng Dynion ; fel trwy ei Gyngor deallus a'i Farn ddi-duedd, attaliodd lawer rhag daearol Ddinistr ; ni byddai bŷth esmwyth nes cai fod yn Wneuthurwr Heddwch, a hyn fu ei Orchwyl diweddaf, fel y cewch glywed isod.

Pan ganiatawyd Rhydd-did Cydwybod i'r Ymneullduwyr yn anisgwyliadwy ; Mr. BUNYAN a dremiodd trwy'r Llen ; can's deallodd er iddynt gael eu breinio â Rhydd-did, agos fel Eglwys *Loeger* ei hun, yr hon oedd y *Papistiaid* am ddiwreiddio : Felly nid oedd y Gollyngdod ymma ddim yn rhagorach i'r Ymneullduwyr, na'r hyn a ganiattaodd *Polyphemus* y Cawr o *Sicily* i *Ulysses*, sef y bwytaf ef ei Wŷr ef yn gyntaf, a rhoddi iddo yntef y parch o fod heb ei fwyta hyd y diwedd. Etto Mr. BUNYAN a ddaliodd afael ar y Rhydd-did fel eraill : deallodd hetyd, er bod y borau ymma yn ymddangos yn dëg, etto bod Cwmmwl du-dew yn crogi ; a bod Meddiginiaeth y *Ninifaid* yn awr yn angenrheidiol : gan hynny cynhull-

odd ei gynylleidfia i *Bedford*, lle yr oedd ef yn byw fynychaf; A chan nad oedd yno Le digon ehang i dderbyn y fath Luoedd a'i canlynai ef, felly wedi ym gynghori, hwy, o un frýd a roddafant eu Harian, ac adeiladwyd yno Dŷ cyfarfod ehang; etto nid digon i gynnwys y Lluaws a'i gwrandawai ef.

Fe ymroddodd yn gwbl i'r Weindogaeth, gan adel pob gorchwylion daearol. Canys y Gyneilleidfia a'i cynhalient, gan gosio bod Duw yn dywedyd, *Na chae Safn yr Ych fydd yn dyrnu yr Yd.* Deut. 25-4. 1 Cor. 9-3. Tim. 5-18.

Yr Amser hwnnw y danfonwyd i bob Dinas a Thref gaerog, i awdurdodi, a newid Swyddogion, ond efe gan ei fod fel Ciw'r Glomen; ag un Llygad yn edrych ar ei Ymborth, a llall yn gwilio'r Barcut, a ymarfogodd ynghyd a'i Gynulleidfia, yn erbyn pob cynnig o wasanaethu swyddau; felly pan ddaeth Gŵr mawr i *Bedford*, anfonodd at Mr. BUNYAN, ar y cyfryw achos; yntef a necczodd ddyfod &c.

Byddai yn mynych gyrchu i *Lundain*; Lle byddai llawer yn dyfod i'w Wrando mewn Ysbryd ysgafn diystyrllyd; o herwydd nad oedd wedi ei addurno â dynol Ddysgeidiaeth; etto cawfant eu siommi; can's hwy a' gawfant brawf o'i fod, nid yn unig wedi ei lenwi o Feddwl, ac Ysbryd efangylaidd; ond wedi ei addurno â Geiriau ardderchawg er adeiladaeth Corph CRIST.

Ac er ei fod yn myned oddi amgylch, fel ei Feistr gan wneuthur Daioni; etto ni ddjangodd rhag enllibiau celwyddog: yntef yn lle rhoddi Dant am Ddant &c. Eithr gyd â *Job* a weddiai dros ei Wrthwynebwyr am Fendith Duw arnynt hwy a'u heiddo.

Yn y Flwyddyn, 1655. efe a Fedyddiwyd,

ac a dderbyniwyd yn Aelod Cynulleidfa yn *Bedford*; a chwedi ei fod yn fywiog mewn Crefydd hyd y Flwyddyn 1660. ar ddychwel- iad *Charles* i'r Goron; Daliwyd ef yn Gar- charwr y 12^{fed}. o *Dachwedd*, pan oedd et ar y gwaith yn Pregethu; a gyrrwyd ef i Gar- char *Bedford*; lle y gorweddodd dros chwech Blynedd; hyd oni chaniatawyd Rhydd-did i'r Ymeillduwyr.

Wedi hynny yn y Flwyddyn, 1666. ag ef yn pregethu ar y Gair hwn. *A wyt ti yn credu yn Mâb Duw?* y daliwyd, a charcharwyd ef chwe Blynedd eraill: ond cafodd hawddgar- wch yngolwg ceidwad y Carchar, fel *Joseph*, fel y cafodd bob Awdurdod yn ei Law ei hun yno.

Ymhen y chydig wedi ei ryddhau, daliwyd a charcharwyd ef hanner Blwyddyn yn chwan- eg. Yntef fel Afon redegog yr hon, os cron- nir rhag rhedeg un ffordd, a dyrr allan er pob Dyfais ffordd arall; felly yntef er ei gaethiwo rhag pregethu; ymroddodd i ysgrifennu y Llyfrau hyn. 1 *Am Weddio trwy'r Yspryd*, 2. *Ad- gyfodiad y Ddinas Sanctaidd*. 3 *Helaethbrwydd o Ras*, &c. 4 *Taith y Pererin*, y cyntaf a'r ail Ran.

Ar y deuddegfed dydd o *Dachwedd*, dew- iswyd ef yn Weinidog Cynulleidfa yn *Bed- ford*, yn y Flwyddyn 1671. Llauer o'r yf- colheigion fyddent yn ymddadlu ag ef; yn- tef gan adel trouon dichellgar ymadrodd a'i Hargyhoeddai hwynt trwy ymadrodd di- lwgwr yr Ys crythurau,

Yn ei Deulu y byddai yn cadw disgyblaeth ddichlin, mewn Gweddi a Chyngor; tel y dywed *Jesua Myfi a'm Tylwyth a Wasanaeth- wn yr Arglwydd*. Felly Bendith a'i canlyn- modd; canys ei *Wraig oedd*, (fel y dywed

y *Salmydd*) fel *Gwinwydden ffrwythlon*; a'i *Blant fel Planhigion Oliwydd o amgylch ei Fwrdd*. Ychydig cyn ei Farwolaeth, y dymunodd Gwr ieuangc o *Sir-yr Rhisgil neu Barksbire*, iddo fod yn eriolwr troste at ei Dâd, oedd wedi gwgu arno, ar Feddwl ei ddi-feddianu o'r cwbl, Eithr Mr *Bunyan* wrth ddywedyd pa fath doflyri, Cariad Tadol madd-eugar, ddylai berchenogi Tâd at ei Blentyn, a ennillodd ymysgaroedd yr hen ŵr i dderbyn ei Fâb dyehweledig.

Felly wedi sefydlu y cwbl mewn trefn, dychwelodd i *Lundain*, wedi ei wlychu gan Wlaw ar y ffordd; a chweddi dyfod iw Letty, clafychodd o'i Haint ddiweddas; yr hyn a ddu-godd ef yn amyneddgar, gan dystio mai ei ddymuniad mwyaf oedd ymddattod a bod gyd â Christ, o blegid bod Marwolaeth yn elw yn ei olwg. Yna wedi sefydlu ei dŷ mewn trefn, rhoddodd i synu ei Ysbryd i ddwylo ei anwyl Waredwr, yn niwedd ei Bererindod o Ddinas distriw i *Gaersalem Nefawl*.

Diweddodd ei ddŷddiau y 12. o *Awst* yn y Flwyddyn 1668. yn y driugeinfed Flwyddyn o'i oedran, yn Nhŷ un Mr *Straddeok* Masnachwr; dan Arwydd y seren, ar Fryn yr Eira yn *Llundain*; wedi deg Diwrnod o glefyd, Fe gladdwyd yn Maes yr Arfau, lle mae yn llechu hyd orfoleddus Ddŷdd ei Adgyfodiad wrth yr Udgorn diweddas.

Byrr Hanes o Agwedd corphorel Mr BUNYAN.

Yn ei Wyneb-prŷd yr oedd yn edrych yn Gôch, ac i'r Olwg yn edrych o dymmer erwin, ond ei Eiriau yn addfwyn a deallus er Daioni cyffrediniol: Yr oedd yn gwisgo ei Wallt ei hun, a'i Farf ar ei Wefus uchaf, yn ol arfer

Yr

yr hên-Fritaniaid : ei Wallt yn rhudd-goch, ac
o Gorpholaeth yn gadarn.

*Tri Gŵr gwych oedd ynddo'n goeth,
Hanefydd, Prydydd, Difeinydd deoth :
Gorphwysed yn y Llŵch lle mae,
Nes adgyfoda'r Cyflawn rai.*

T E R F Y N.

Y Cyfieithydd at y Darllenydd.

FY nghyd Wladwyr, a'm cyd Ymdeithwyr i'r
Bŷd di-adlam, lle ceir gweled y cwbl yn ei
Liw ei hun. Rhaid i'm gyfaddef i'm han allu i'ch
gwafanaethu a'r Traethawd hwn yn ol fy Adduned,
wasgu ychydig ar eich amynedd, ond gobeithiaf o's
bydd i'ch ei ddarllen, y cewch ynddo gyflawn Fod-
lonrwydd am ei hîr Absennoldeb.

Mae yn hysbus i lawer i'r Llyfr hwn gael ei Gyf-
ieithu o'r blaen, Eithr wrth ei ddarllen gwelais nad
oedd mewn llawer lle yn ateb Meddwl yr Awdwr ;
a rhai Rhannau o hono oedd wedi eu gadel allan yn
gwbl ; gan hynny ymroddais i'w gyfieithu o'r ne-
wydd ; a gwneuthum fy ngoreu i gadw at Ysbryd
a Meddwl yr Awdwr.

Nid yw ond afraid i'm anfon Llythyr canmoliaeth
i'r Awdwr o blegid ei Waith ei hun a'i hanrhydedda.
Y Fendith a ryngodd bodd i'r Arglwydd anfon gyd
a'r Llyfr hwn ymhlith y *Saesn*, a gyd gerddo ag ef
yn ein mysg ninnau, *Amen*.

Mor gynted ag yr el hwn heibio yr wyf yn
meddwl eich anerch â rhyw ran arall o'i Waith ; o
bosibl yr hwn a elwir *Rbedegwr Ysfrydawl* ; neu
yntau ei Waith ar y ddau Gyfammod : Gan obei-
thio na bydd iddynt gael eu derbyn i'ch Anneddan
wrthynt eu hunain, eithr gyd â chyflawnder Ben-
dith Efengyl IESU GRIST.

Yr hyn yw taer Ddymuniad eich

Gwafanaethwr Anwiw

RHYS TOMAS. P. E. C.